ئابدۇلقادىر دەدە ئوغلى

ئاياللارنىڭ ۋەزىپىلىرى

(بىر ئانىنىڭ قىزىغا قىلغان نەسىھەتلىرى)

ھەر ئائىلىنىڭ بىر ئايالغا قانداق ئېھتىياجى بولسا،
ھەر ئايالنىڭ بۇ كىتابقا ئەنە شۇنداق ئېھتىياجى بار

سۇتۇق بۇغراخان مائارىپ نەشرىياتى
2012 - يىل، ئىستانبۇل

ئايالارنىڭ ۋەزىپىلىرى

ئاپتورى: ئابدۇلقادىر دەدە ئوغلى
تەرجىمە قىلغۇچى: مۇنەۋۋەر نىياز ئۆز ئۇيغۇر
تەھرىرى: مۆمىنجان سىدىق
كوررېكتورى: مۆمىنجان سىدىق
بەتچىك: ئىبراھىم بۇغرا

مۇندەرىجە

كىرىش سۆز 7
مۇقەددىمە 9
ئەرلەرنىڭمۇ ئاياللارغا قارىتا بىرمۇنچە ۋەزىپىلىرى بار 23
قانائەت 27
ئېرىگە ئىتائەت قىلىش 37
خۇلاسە 39
تازىلىق 43
خۇلاسە 45
دىققەت قىلىشقا تېگىشلىك نۇقتىلار! 47
ئۆي تازىلىقى، يېمەك – ئىچمەك ۋە ئۇخلاش سائەتلىرى 65
مال - مۈلۈكنى ئاسراش.. 69
ھېكايە 72
خۇلاسە 74
ھېكايە 74
ھېكايە 76
ھېكايە 77
نەتىجە 78

خۇلاسە 83

ئۇرۇغ - تۇغقانلارغا ياخشى مۇئامىلە قىلىش 87
ئەرنى ئەر قىلىش ئاياللىنىڭ قولىدا 93
ھېكايە 97
خۇلاسە 103
ھېكايە 105
سىر ساقلاش 109
ھېكايە 111
ھۆرمەت قىلىش ۋە ئېھتىرام بىلدۈرۈش 115
مۇسۇلمان ئاياللارنىڭ بىلىشى لازىم بولغان بەزى بىلىملەر........121
ئىمان ئاساسلىرى ئالتىدۇر 123
ئىسلام ئاساسلىرى بەشتۇر 124
تاھارەت مۇنداق ئېلىنىدۇ 124
غۇسۇل – تاھارەت مۇنداق ئېلىنىدۇ 125
تەيەممۇم قىلىش 125
نامازنى باشلاشتىن بۇرۇن تۆۋەندىكى ئالتە پەرزنى ئورۇنلاش
لازىم 126
نامازنىڭ ئىچىدىكى ئالتە پەرز 126
نامازنىڭ ئوقۇلۇشى 127

ئاياللارنىڭ نامىزى ۋە روزىسى ھەققىدە ساۋات 131
روزا 133

ھەج 134
زاكات 134
قىسقىچە دىنىي مەلۇماتلار 135
سەۋەنلىك سەجدىسى 137
نامازنى ئولتۇرۇپ ئوقۇش ھەققىدە 138
ئىسلامدا نىكاھنىڭ ئەدەپ – ئەخلاقى 139
ئىسلامدا تالاق 141
مۇسۇلمان ئايالللارنىڭ كىيىنىشى 143
ئايالللارنىڭ سىرتقا ۋە ساياھەتكە چىقىشى 145
ھەيز ۋە نىفاس 147

كىرىش سۆز

ھۆرمەتلىك ئوقۇرمەن! ھەر خىل زىيانلىق ۋە خەتەرلىك قىلمىشلار دىننىي ۋە ئائىلىۋىي مۇناسىۋەتلىرى كۈچلۈك بولغان جەمئىيەتلەرگە سىڭىپ كىرەلمىدى.

سەلبىي كۈچلەر بىر مىللەتكە ھۆكۈمرانلىق قىلغاندا، ئالدى بىلەن ئۇ مىللەتنى دىنىدىن، ئاندىن ئائىلە ئەزالىرى ئارىسىدىكى سۆيگۈ ۋە ھۆرمەتتىن مەھرۇم قىلىدۇ.

ئۇلار بىر جەمئىيەتنىڭ ئېسىل خىسلەتلىرىنى يوق قىلىش ئۈچۈن كۆپىنچە گېزىت، ژۇرنال، رومان، تېتىقسىز مەزمۇندىكى نەشرىيات ئەسەرلىرى، تېلېۋىزور، رادىيو ۋە فىلىم قاتارلىق ۋاستىلەرنى قوللىنىدۇ.

كۆپىنچە مۇسۇلمان ئەللىرىدىمۇ بىلىپ – بىلمەستىن بۇ ۋاستىلار ئارقىلىق دىن ۋە ئائىلە ئىچىدىكى مەنىۋىي رىشتە بىر – بىرلەپ ئۈزۈپ تاشلانماقتا.

مۇسۇلمان خەلق ئىچىدە ئائىلىنىڭ ئۇلى ھېسابلىنىدىغان ئايال - باللار بىرەر گېزىت ياكى ژۇرنالنىڭ تىراژىنى ئاشۇرۇش ئۈچۈن ئەڭ رەزىل، ئەڭ پەسكەش تېمىلارغا ۋاستە قىلىنماقتا. ئەڭ ئاددىي مالنىڭ ئېلانى ئۈچۈنمۇ ئاياللارنى ئىشلىتىپ، ئۇلاردىن تىجارەت سەرمايىسى سۈپىتىدە پايدىلىنىش بىز ياشاۋاتقان بۇ دەۋردىكى ئەڭ رەزىل قىلمىشلاردىن بىرىگە ئايلىنىپ قالدى.

شــۇڭا، پۈتــۈنلەي يوقــاپ كېتىشــكە يــۈز تۇتقــان دىنىـــي ۋە ئــائىلىۋىي مۇناســـۋەتلەرنى كۈچەيتىـــدىغان پايـــدىلىق ئەســـەرلەرنى نەشــرگە تەييـــارلاپ، ســـىز ھۆرمەتلىـــك ئوقۇرمەنلەرنىـــڭ ھۇزۇرىغـــا سۇنۇشـــنى بىزنىـــڭ بـــاش تارتىـــپ بولمايـــدىغان مەجبـــۇرىيىتىمىز دەپ قارايمىز.

بـــۇ كىتـــاب ئوســـمانىيلار خەلىپىلىكـــى زامانـــدا ئاياللارنىـــڭ پايدىلىنىشـــى ئۈچـــۈن ھازىرلانغـــان «ئاياللارنىـــڭ ۋەزىپىلـــىرى» ناملىق ئەســـەر ئاساســـدا تەييارلانـــدى. قـولىڭىزدىكى بـۇ كىتابنىـڭ خـــانىم - قىزلىرىمـــىز ۋە مۇســـۇلمان ئائىلىنىـــڭ ئـــۈلى بولغـــان مۇســـۇلمان ئاياللارنىـــڭ ئىســـلام ئەخلاقىنـــى ئۆزلەشتۈرۈشـــگە پايـــدىلىق بولـــدىغانلىقىغا، شـــۇنداقلا مۇســـۇلمانلارنىڭ خېلـــى چـــوڭ ئېھتىيـــــاجىنى قاندۇرۇشـــــتا مـــــۇھىم رول ئوينايـــــدىغانلىقىغا ئىشىنىمىز.

ياخشـــى ۋە گـــۈزەل ھەرقانـــداق ئـــش پەرۋەردىگـــارىمىز الله تائالانىـــــڭ ئىنئامىـــــدۇر، كەمچىلىـــــك ۋە يېتەرســـــىزلىكلەر سەۋىيىمىزنىڭ چەكلىك بولغانلىقىدىندۇر.

ئابدۇلقادىر دەدە ئوغلى

بسم الله الرحمن الرحيم

(ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللهنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن)

مۇقەددىمە

بۈنىڭدىن بىرقانچە يۈز يىل ئىلگىرى، ئەرەب قەبىلە باشلىقلىرىدىن ئەۋف ئىبنى مىلھەم ئىسىملىك بىر كىشى بولۇپ، مىلھەم قىزى ئۇممۇ ئىناسنى ئەرەبلەر ئىچىدىكى يۈز ئابرۇيلۇق بىرىگە ياتلىق قىلىشقا ماقۇل بولىدۇ. مىلھەمنىڭ ئايالى توي كۈنى ياتلىق قىلىدىغان قىزىنى ئالدىغا ئولتۇرغۇزۇپ، بىرقانچە ئەسىردىن باشلاپ تا ھازىرغىچە بەدىئىي قىممىتىنى يوقاتمىغان مۇنۇ نەسىھەتلەرنى قىلىدۇ:

”بالام! ۋەسىيەت ۋە نەسىھەت بىر ئىنساننى ياخشىلىق تەرەپكە يۈزلەندۈرۈش ئۈچۈن قىلىنىدۇ. ئەدەپ - ئەخلاقلىق ۋە تەربىيە كۆرگەن بىرى بولۇش ياكى باي بىرىنىڭ پەرزەنتى بولۇش ھەرقانداق ئادەمنىڭ ئالدىدا ھۆرمەتكە سازاۋەر بولۇشقا يېتىدىغان بولسا، مەن ساڭا بۇ نەسىھەتلەرنى قىلىپ يۈرمىگەن بولاتتىم. ئەسلىدە تەۋسىيە ۋە نەسىھەت قىلىش ئۇنتۇپ قالغان نەرسىلەرنى ئەسلەشكە، بىلمىگەن نەرسىنى بىلىۋېلىشقا

سەۋەب بولىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، نەسىھەتنىڭ ناھايىتى كۆپ پايدىلىرى بار.

ئى سۆيۈملۈك قىزىم! بىر قىزنىڭ ئاتا - ئانىسى باي بولغانلىقى ئۈچۈن ياتلىق بولۇشقا ئېھتىياجى بولمىسا ئىدى، سېنىڭ ھېچبىر ۋاقىت ئەرگە ئېھتىياجىڭ بولمىغان بولاتتى. ئەمما ئەھۋال سېنىڭ ئويلىغىنىڭدەك ئەمەس، ئەرلەر بىز ئۈچۈن يارىتىلغىنىدەك، بىزمۇ ئەرلەر ئۈچۈن يارىتىلغانمىز.

قىزىم! سەن تۇغۇلۇپ چوڭ بولغان بىر ئائىلىدىن چىقىپ، ھېچ بىلمەيدىغان ۋە تونىمايدىغان بىرىنىڭ ئۆيىگە كىرىسەن، ھازىرغىچە كۆرۈشۈپ گەپلىشىپ باقمىغان، مىجەز - خۇلقىنى بىلمىگەن بىرىنىڭ ئۆمۈرلۈك ھەمراھى بولىسەن. سەن ئۇنىڭ خىزمەتكارى بولغىنىڭ، ئۇ سېنىڭ مالىيىڭ، قۇلۇڭ بولسۇن!

ئى بالام! مەن ھازىر ساڭا بەزى نەسىھەتلەرنى قىلىمەن، ئۇلارنى ياخشى ئۆگىنىپ، شۇ بويىچە ھەرىكەت قىلساڭ، ئۆمۈر بويى راھەت ياشايسەن، ئېرىڭ بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىڭمۇ ھەرگىز بۇزۇلمايدۇ. بۇ دۇنيادا بەختلىك ياشاش بىلەن بىرگە، ئاخىرەتتىمۇ مەڭگۈلۈك بەختكە ئېرىشىسەن:

بىرىنچى، قانائەتچان بول! يەنى ئېرىڭ تەرىپىدىن ئېلىپ كېلىنگەن يەپ - ئىچىدىغان ۋە كىيىدىغان ھەرقانداق نەرسىنى رازىمەنلىك بىلەن قوبۇل قىلغىن. چۈنكى قانائەتچانلىق قەلبنى ھۇزۇر – ھالاۋەتكە ئېلىپ بارىدۇ.

ئىككىنچى، ئېرىڭنىڭ سۆزلىرىگە ھەمىشە قۇلاق سال ۋە ھەر ۋاقىت ئىتائەتكار بول. ئېرىڭگە ئېتىراز بىلدۈرمىگىن. ئۇنىڭ بىلەن ئىچقويۇن – تاشقويۇن بولۇشقا تىرىشقىن. بۇ خىل ئۇسۇلدا ھەرىكەت قىلساڭ، ئەينى زاماندا ھەق تائالانىڭ رازىلىقىغىمۇ ئېرىشىسەن.

ئۈچىنچى، ئېرىڭنىڭ كۆزى چۈشىدىغان ھەممە يەرگە دىققەت قىل ۋە ئالاھىدە ئەھمىيەت بەر. ئۇنىڭ كۆزىگە سەت كۆرۈنىدىغان بىرەر نەرسىنىڭ ئىلىشىپ قېلىشىدىن ساقلانغىن.

تۆتىنچى، سېسىق پۇراق چىقىش ئېھتىمالى بولغان نەرسىلەر ۋە يەرلەرگە دىققەت قىل، ئۇلارنى ئىزدەپ تېپىپ تازىلا. ئۆيىڭدىن ھەمىشە خۇشپۇراق چىقىپ تۇرسۇن.

بەشىنچى، شۇنى ئېسىڭدە چىڭ تۇتقىنكى، پاكىزلىق ۋە لاتاپەت ۋۇجۇتقا سۇ بىلەن كېلىدۇ. ھەممە نەرسە سۇ بىلەن پاكىزلىنىدۇ. ئىچىدىغان ۋە ئىشلىتىدىغان سۇلارنىڭ پاكىز بولۇشىغا دىققەت قىلغىن.

ئالتىنچى، ئېرىڭنىڭ تاماق يەيدىغان ۋە ئۇخلايدىغان ۋاقتىغا ئالاھىدە ئېتىبار بەرگىن. تامىقىنى ئۇنىڭ ئادىتىگە قارىتا تەييارلىغىن. ۋاقتىدا ئۇخلىشى ئۈچۈن ئىشلىرىنى ۋاقتىدا تۈگەتكىن. چۈنكى ئاچلىق ئىنساننى تەرسا قىلىپ قويىدۇ. ئۇيقۇسىزلىق بولسا، ئاچچىقلىنىشقا سەۋەبچى بولۇپ قالىدۇ.

يەتتىنچى، ئۆيىڭنىڭ مال - مۈلكىنى ۋە ئۆيدىكى جابدۇقلارنى ياخشى ئاسرا. مال ۋە جابدۇقلارنى ئاسرىشىڭ،

مۇھــــاپىزەت قىلىشـــــىڭ ســــىنىڭ ئىـــش بىلىــــدىغان بىــــرى ئىكەنلىكىڭنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

ســـەككىزىنچى، ئېرىڭنىــــڭ يېقىنلىرىغــا ياخشـــى مۇئــاملە قىلغىــــــن. بـــــۇ ســــىنىڭ ئىشـــــلارنى ياخشـــــى ئىـــــدارە قىلالايدىغانلىقىڭنىڭ ئالامىتىدۇر.

توققــــۇزىنچى، ئېرىڭنىـــڭ ســـىرلىرىنى ھــېچكىمگە دېــمە. نــاۋادا ئۇنىـــڭ ســـىرلىرىنى باشـــقىلارغا دەپ قويســـاڭ، ئـــۇ ســـاڭا خاپــا بولىدۇ. ئـــۇ چاغـــدا ئۇنىـــڭ ســـاڭا ۋاپاســـىزلىق قىلىشـــىدىن خـــاتىرجەم بولالمايسەن.

ئـــونىنچى، ئېرىڭنـــى ھـــۆرمەتلىگىن، بۇيرۇغـــانلىرىنى ئـــورۇنلا. ئۇنىـــڭ ئېيتقانلىرىنىـــڭ تەتۈرىســــنى ئېيتىــــپ، ئۇنىڭغــا قارشــــىلىق بىلدۈرىـــدىغان ئىشـــنى قىلمـــا. نـــاۋادا قارشـــىلىق قىلىـــپ، ئىســـيانكار بولســــاڭ، ئۇنىـــــڭ ئاچچىقلىنىشــــىغا، ھەتتـــا دۈشـــمەنلىكىگە دەك ھەرىكەت قىلىشـــىغا ســـەۋەبچى بولـــۇپ قالىســـەن. ئېرىـــڭ غەمكىـــن، كـــۆڭلى يېـــرىم بولغـــان چـــاغلاردا، ســـەن خۇشـــال كـــۆرۈنمە. ئـــۇ خۇشال بولغان چاغلاردا، سەنمۇ خۇشال كۆرۈنۈشكە تىرىشقىن.

قىسقىســـى، قىـــزىم! ســـەن ئېـــرىڭگە قانچىلىـــك دەرىجىـــدە ھــــۆرمەت قىلســــاڭ، ئــــۆزەڭنى ئۇنىڭغــــا شــــۇنچىلىك ياخشــــى كۆرسىتەلەيســـەن. ئـــۇنى قانچىلىـــك دەرىجىـــدە رازى قىلســـاڭ، سۆيگۈســـــنى شـــــۇنچىلىك دەرىجىـــــدە قولغــــا كەلتۈرەلەيســــەن. شـــۇنىمۇ قوشـــۇپ قويـــايكى، يۇقىرىـــدا دېگەنلىرىمنـــى قىلالىشـــىڭ ئۈچـــۈن پەقەت ئۇنىـــڭ تەلەپ - ئـــارزۇلىرىنى ئۆزەڭنىـــڭ تەلەپ -

ئارزۇلىرىدىن ئۈستۈن ئورۇنغا قويغان ۋە ئۇنىڭ ھاۋايى - ھەۋەسلىرىنى ئۆزەڭگىنىڭ ھاۋايى - ھەۋەسلىرىدىن ئارتۇق كۆرگەن چاغدىلا ئاندىن ئەمەلگە ئاشۇرغىلى بولىدۇ".

ئۇمامەنىڭ ئۆز تەجرىبىلىرىدىن پايدىلىنىپ، قىزىغا قىلغان بۇ نەسىھەتلىرى ئائىلىدە ئېرى بىلەن ياخشى ئۆتۈشنى، ئائىلىنى ياخشى ئىدارە قىلىشنى ۋە ھوزۇر ئىچىدە ياشاشنى خالايدىغان ھەرقانداق ئايالنىڭ قىلىشى لازىم بولغان ئىشلاردۇر. شۇڭا، بارلىق ئاياللار بۇ نەسىھەتلەرنى قۇلىقىدا چىڭ تۇتۇشى ۋە بۇ نەسىھەتلەرنى چىقىش يولى قىلىپ، ئۆزلىرىنىڭ كەلگۈسىنى بەلگىلىشى لازىم.

جانابى الله بىزگە ئۆزىنىڭ ئەزىمىتىنى ۋە قۇدرىتىنى كۆرسىتىش ئۈچۈن ياراتقان بارلىق مەخلۇقاتلىرىنىڭ بۇ دۇنيادا كۆپىيىشىنى ئىرادە قىلغان. بۇ سەۋەبتىن، ئەر بىلەن ئايالنى بىر - بىرىگە موھتاج قىلىپ ياراتقان ۋە ئۇلارنى ئەقىل - ئىدراك بىلەن زىننەتلەش ئارقىلىق باشقا مەخلۇقاتلاردىن ئۈستۈن قىلغان. ئىنسانلار بىرلىكتە بەرپا قىلغان جەمئىيەتلەرنىڭ كۈچلۈك ۋە ساغلام بولۇشى ئۈچۈن، ئەرلەر بىلەن ئاياللارنىڭ ئۆزئارا مۇناسىۋەتلىرىنى نىكاھ بىلەن قانۇنلاشتۇرۇپ، ئۇلارنىڭ بىر – بىرىگە بولغان ئېھتىياجلىرىنى بۇ شەكىلدە تەمىنلەشنى ئورۇنلاشتۇرغان.

شۇڭا، بىر ئەر بىلەن بىر ئايالنىڭ بىرلىكتە ياشىشى چوقۇم نىكاھ شەرتى ئاساسىدا قۇرۇلىشى كېرەك. اللهنىڭ بۇ

بــۇيرۇقى بولســا، ئالەمنــڭ ئىنتىزاملىــق بولۇشــى، ئىنســانلارنىڭ گــۈزەل ئەخلاقلىــق بولۇشــى ۋە ســاغلام جەمئىيەتلەرنىــڭ ۋۇجۇتقــا چىقىشى ئۈچۈندۇر.

«تەپســـىر كەبىـــر» نـــاملىق تەپســـىرنىڭ مـــۇئەللىپى فەخـــرۇددىن رازى: ﴿وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً﴾ ﴿ئـــاراڭلاردا (يەنـــى ئەر – خوتــۇن ئارىســـىدا) مېهىــر ـ مــۇھەببەت ئورنــاتتى﴾ (ســۈرە رۇم، 21 – ئـــايەت) دېـــگەن ئايەتنىـــڭ تەپســـىرىدە توختىلىـــپ مۇنـــداق دەيـــدۇ: ”ئەر ـ خوتــۇن ئارىســـىدىكى مــۇھەببەت پەقەت نەپســـانىي لەززەتتىـــنلا ئىبـــارەت ئەمەس. بەلكـــى ئـــۇ اللهنىـــڭ ئىنـــايىتى بولغـــان بىـــر هـــالەتتۇر. چـــۈنكى نەپســـانىي لەززەت بولمىغـــان ۋاقىتلاردىمـــۇ بـــۇ مـــۇھەببەت داۋام قىلىـــدۇ. نـــاۋادا ئەر ـ خوتــۇن ئوتتۇرىســـىدىكى ئـــالاقە شـــەھۋانىي ھەۋەســـتىنلا ئىبـــارەت بولســـا ئىـــدى، شـــەھۋەت تۈيغۇســـى بولمىغـــان ۋاقىـــتلاردا بىـــرگە ياشـــاش ئەڭ ئـــاخىرقى نۇقتىغـــا بېرىـــپ قالغـــان ۋە ئاجرىشـــىش ئەھۋاللىرى باش كۆتۈرگەن بولاتتى“.

بــۇلاردىن شــۇنى بىلىــپ يېتەلەيمىزكــى، نىكــاھ بىــر ـ بىرىنــى ياخشـــى كـــۆرۈش، بىـــرلىكتە ياشـــاش ۋە ياخشـــى ئۆتۈشـــنىڭ بىردىنبىـــر ســـەۋەبىدۇر. ”نىكاھتـــا كـــارامەت بـــار“ دېـــگەن ســـۆزمۇ بەلكىم بۇ تەجرىبىلەرنىڭ نەتىجىسى بولۇشى مۇمكىن.

ئىنســـانلار بىـــر ـ بىـــرى بىـــلەن ئىنـــاق ئۆتۈشـــكە ئىنتـــايىن موھتـــــاج. بـــــۇ دۇنيـــــادىكى هايـــــاتىمىزدا بىـــــزدىن تەلەپ قىلىنىـــدىغىنىمۇ ئىنســـانلارغا ياخشـــىلىق قىلىشـــتۇر. پەيغەمـــبەر

ئەلەيھىسسالام: «سىلەر ھەر ئادەمنى مال - دۇنيالىرىڭلار بىلەن رازى قىلىپ بولالمايسىلەر. شۇنداق ئىكەن، ئەخلاقىڭلار بىلەن رازى قىلىڭلار» دېگەنىدى. ئۇلۇغ ئالىم ئەبۇ لەيس سەمەرقەندى بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەن: ”ئىنسان يۇمشاق سۆزلۈك، گۈزەل خۇيلۇق بولۇشى، ھېچكىمگە خۇشامەتچىلىك قىلماسلىقى، ھېچكىمنى يۈزىدە ماختىماسلىقى لازىم“.

ئەخلاقى ۋە تۇتقان يولى ناچار كىشىلەر بىلەن سۆزلەشكەندە دىققەت قىلىش كېرەك. ئۇ خىل كىشىلەرنىڭ ناچار پىكىرلىرىنى قوبۇل قىلغاندەك كۆرۈنۈپ، لام - جىم دېمەستىن ئولتۇرۇش ئەڭ چوڭ خاتالىقتۇر. ئۇ تۈردىكى كىشىلەردىن باشقا ھەممە كىشى بىلەن ياخشى ئۆتۈش، يامانلىقلاردىن يىراق تۇرۇش لازىم. الله تائالا مۇسا ئەلەيھىسسالام بىلەن ھارۇن ئەلەيھىسسالامغا: ﴿**فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَيِّنًا**﴾ ﴿پىرئەۋنگە يۇمشاق سۆز قىلىڭلار﴾ (سۈرە تاھا، 44 – ئايەت) دېمىدىمۇ؟ بىز مۇسا ئەلەيھىسسالام بىلەن ھارۇن ئەلەيھىسسالامدىنمۇ پەزىلەتلىكمۇ؟ بىز بۇنى ئويلىشىمىز لازىم.

ئىنسانلار ئۆز ئارىسىدىكى مۇناسىۋەتلەردە خۇشچىراي، يۇمشاق سۆزلۈك بولۇشقا بۇيرۇلغان يەردە، ئەر - خوتۇن ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتتە تېخىمۇ كۆچلۈك مېھىر – مۇھەببەت ۋە ھۆرمەت بولۇشى كېرەك ئەمەسمۇ؟ مۇشۇ سەۋەبتىن، نىكاھ ئېلىپ كېلىدىغان سۆيگۈ ۋە بىر - بىرىگە

بولغــان بــاغلىنىش ئىككــى تەرەپنىــڭ تىرىشــچانلىقى بىــلەن تېخىمــۇ كۈچەيتىلىشــى، ئەر – خوتــۇن ئىككىســىنىڭ ھەربىــرى ئــۆزىگە تېگىشــلىك مەســئۇلىيەتنى تولــۇق ئــورۇنلاش ئــارقىلىق، مۇســتەھكەم ئىناقلىقنىــڭ بارلىققــا كېلىشــىگە كــۈچ چىقىرىشــى، بىــر - بىرىنىــڭ زىيــانلىق بولمىغــان كەمچىلىكلىرىنــى كەچــۈرۈش ئــارقىلىق، ھايــاتلىرىنى ھــۇزۇر ئىچىــدە ئۆتكۈزۈشــكە تىرىششــى لازىم.

ئەكســىچە بولغانــدا، يەنــى ئەر - خوتــۇن بىــر - بىــرىگە ھۆرمەتســىزلىك قىلســا ۋە بىــر - بىرىنىــڭ ھەقلىــرىگە رىئــايە قىلمىســا، ئۆزئــارا ســۆيگۈ - مــۇھەببەت يوقايــدۇ. ئۆزئــارا ســۆيگۈ – مــۇھەببەت يوقســا، بىــر – بىرىنىــڭ ئەيىبلىــرى كۆرۈنۈشــكە باشــلايدۇ. شــۇنىڭ بىــلەن، چىقىشالماســلىق كېلىــپ چىقىــدۇ. جېــدەل، تــالاش – تــارتىش ۋە قىيــا - چىيــالار تۈگىمەيــدۇ. بۇنــداق ئائىلىدە ياشاش ئىمكانسىز ھالغا كېلىدۇ.

شــۇنىڭ ئۈچــۈن، ئايــاللار ئەرلىرىنىــڭ ھەقلىــرىگە رىئــايە قىلىشــى، ئۆزلىرىنىــڭ مەســئۇلىيەتلىرىنى ياخشــى تونــۇپ، ئــۇنى ئورۇنداشــقا تىرىششــى لازىــم. ئەرلىرىنىــڭ مىــجەز - خــۇلقىنى ياخشــى چۈشــىنىپ، ئىــرى رازى بولىــدىغان ئىشــلارنى قىلىشــى، بۇنىــڭ بىــلەن ھايــاتىنى ھــۇزۇر – ھــالاۋەت ئىچىــدە ئۆتكــۈزۈش بىــلەن بىــرگە، ئۆلگەنــدىن كېيىنمــۇ ياخشــى نــام بىــلەن ئەسلىنىشى ئۈچۈن ئىز قالدۇرۇشى لازىم.

تــابئىنلار (ســاھابە كىراملارنـــى كــۆرگەن كىشـــلەر)دىـــن شــەئبى ئــۆيلىنىش ھەققــدە قــازى شــۇرەيھ ئېيتــپ بەرگەن بىــر ۋەقەلىكنــى مۇنــداق بايــان قىلــدۇ: قــازى شــۇرەيھ بىــر ســۆھبەت ئارىسىدا ماڭا:

ــ ئــى شــەئبى! نــاۋادا ســەن تــوي قىلمــاقچى بولســاڭ، بەنــى تەمىـــم قەبىلىســـــدىن ئۆيلىنىشـــــنى تەۋســـيە قىلىـــمەن، - دېــدى ۋە ئۆزىنىــڭ بېشــدىن ئــۆتكەن بىــر ۋەقەلىكنــى ســۆزلەپ بەردى: ــ يــاش چېغىمــدا، بىــر مېيىــت ســەۋەبىدىن بەنــى تەمىــم قەبىلىســگە بارغانــدىم. ئايلىنىــپ يــۈرۈپ، بىــر ئىشــكنىڭ ئالدىــدا ياشــانغان بىــر ئايــال بىــلەن بىــر قىزنىــڭ ئولتارغــانلىقنى كــۆردۈم. قىــز ناھــايىتى چىرايلىــق ئىــدى. مەن ئۇلارغــا يېقىنلاشــتىم. قىزنــى تېخىمــۇ ياخشــىراق كــۆرۈۋېلىش ئۈچــۈن، ئايالــدىن ســۇ ســورىدىم. ئايــال قىزنــى ســۇ ئېلىــپ كېلىشــكە بۇيرىــدى. ســۇنى ئىچكەنــدىن كېيىن، ئايال بىلەن ئارىمىزدا مۇنداق بىر پاراڭ بولدى، مەن:

ــ بۇ چىرايلىــق قىــز كىــم؟ كىمنىــڭ قىــزى ۋە ئىســمى نــېمە؟ - دېدىم. ئايال:

ــ ھۇدەيرنىڭ قىزى، ئىسمى زەينەب.

ــ ئېرى بارمۇ؟

ــ ياق.

ــ مەن بــۇ قىــز بىــلەن ئــۆيلىنىش تەلىپىنــى قويســام، ماڭــا بېرەرسىلەرمۇ؟

ــ لايىق بولساڭ بېرىمىز.

ياشىنىپ قالغان ئۇ ئايالنىڭ سۆزىدىن كېيىن، مەن ئۇ يەردىن ئايرىلدىم. مەن قىز بىلەن ئۆيلىنىش قارارىغا كەلگەنىدىم. بىرقانچە ئۇرۇغ - تۇغقىنىم بىلەن قىزنىڭ تاغىسىنىڭ ئۆيىگە باردۇق ۋە مۇددىئايىمىزنى ئىزھار قىلدۇق. تاغىسى:

— ناھايىتى ياخشى بوپتۇ، - دېگىنىچە، تەلپىمىزنى قوبۇل قىلدى.

ئارىدىن بىر مەزگىل ئۆتكەنىدىن كېيىن، نىكاھىمىز ئوقۇلدى. لېكىن مەن ئىچىمدە پۇشايمان قىلىشقا باشلىدىم. چۈنكى مەن بۇ قەبىلىنىڭ ئاياللىرىنىڭ ناھايىتى قوپال ئىكەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم. ئاخىرى، نەتىجىنى كۆرۈشنى تېخىمۇ مۇۋاپىق كۆردۈم. كەچ بولدى. مەن قىزنىڭ يېنىغا كەلگىنىمدە، ئۇ:

— بېگىم! شۇ تاپتا، كۆيئوغۇلنىڭ الله رازىلىقى ئۈچۈن ئىككى رەكئەت ناماز ئوقۇشى ۋە ئايالنىڭ خەيرلىك ئايال بولۇشىنى ئۇلۇغ اللهتىن تىلىشى، يامانلىقىدىن اللهقا سېغىنىپ پاناھ تىلىشى سۈننەتتۇر، - دېدى. مەنمۇ:

— توغرا! شۇنداق ئىدى، - دېگەچ، نامازغا تۇردۇم. نامىزىمنى ئوقۇپ بولغىنىمدا، ئۇنىڭمۇ ناماز ئوقۇۋاتقانلىقىنى كۆردۈم. ئۇ يەنە ماڭا:

— بېگىم! مەن سىزگە يات بىر قىزمەن، سىزنىڭ خۇي پەيلىڭىزنى بىلمەيمەن، سىز ياخشى كۆرىدىغان ۋە

ســـــۆيۈنىدىغان ئىشـــــلىرىڭىزنى ئېيتـــــپ بەرســــڭىز، مەن كـۆڭلىڭىزدىكى ئىشــلارنى قىلــش ئۈچــۈن ھەرىــكەت قىلــمەن. ياخشــى كۆرمەيــدىغان، ئــۆچ كۆرىــدىغان ئىشــلىرىڭىزنى ئېيتـــپ بەرسىڭىز، ئـۇلاردىن يىـراق تـۇرىمەن ۋە سـىزنى بىئـارام قىلىشـتىن ساقلىنىمەن. سـىزنىڭ باشـقا بىـر ئايـال بىـلەن، مېنىڭمـۇ ئـۆز قەبىلەمدىن بىر ئەر بىـلەن تـوي قىلىشـىم مۇمكىن ئىـدى. لـېكىن ھەر ئىــش تەقــدىر - پىشــانىگە يېزىلغىنــى بــويىچە بولىــدىغانلىقى ئۈچــۈن، ئەخــلاق ۋە ئــادەتلىرىمىزنى بىلمەيــدىغان تۇرۇپمـۇ بىــر - بىرىمىــز بىــلەن نىكاھلانــدۇق. بـۇ ئىلاھىــي ئەمرنــى خۇشــاللىق بىــلەن قوبـۇل قىلىشــىمىزغا ۋە ئــۆز جايىــدا ئورۇنلىشــىمىزغا تــوغرا كېلىــدۇ. الله تائالانىـــڭ ھەر ئىككىمىزنـــى مەغپىـــرەت قىلىشـــىنى تىلەيمەن، - دېدى. مەن ئۇنىڭغا مۇنداق جاۋاب بەردىم:

_ خېـــنىم! ســـۆزلىرىڭ شـــۇنچىلىك چىرايلىقكـــى، نـــاۋادا دېگەنلىرىــڭ بــويىچە ئىــش قىلســاڭ، مېنــى بەختلىــك قىلىســەن. قېنى ئەمدى تەلەپلىرىڭنى ئېيتقىن، - دېدىم. قىز:

_ ئۇرۇغ - تۇغقانلىرىمنىڭ كېلىپ كېتىشىنى خالامسىز؟

_ تولا كېلىپ، زېرىكتۈرۈپ قويۇشىنى خالىمايمەن.

_ قوشـــــنىلاردىن كىملەرنىـــــڭ كىرىشـــــىنى، كىملەرنىـــــڭ كىرمەسـلىكىنى تەلەپ قىلىســىز؟ ئەگەر بــۇلارنى بىلىۋالســام، ســىز خالىغانلارغــا ياخشــى مۇئــامىلە قىلــىمەن، خالىمىغــانلاردىن يىــراق تۇرىمەن.

ــ پالانچى، پالانچىلار سالىھ ئىنسانلار. ئۆزلىرى، سۆزلىرى دۇرۇس، ئىززەت - نومۇسنى بىلىدىغان كىشىلەردۇر، ئۇلار كەلسە بولىدۇ. ئەمما پالانچى، پالانچىلار بولسا، دىققەت قىلىشقا تېگىشلىك، ناچار خاراكتېرلىق كىشىلەردۇر، ئۇلارنىڭ بىزنىڭكىگە كىرىشى ياخشى ئەمەس.

ــ ئى شەئبى! - دېدى قازى شۇرەيھ سۆزىنى داۋاملاشتۇرۇپ: ــ بۇ قىز مەندىن ئالغان تەلىماتنى ئەينەن ئىجرا قىلىشقا باشلىدى. ئۇنىڭغا بولغان مۇھەببىتىم كۈنسېرى كۈچەيدى. شۇنداق قىلىپ، ئارىدىن بىر يىل ئۆتتى. بىر كۈنى ئۆيگە كەلگىنىمدە:

ــ مۇنداق قىل، ئۇنداق قىلما، - دەپ، ئايالىمغا بۇيرۇق بېرىۋاتقان قېرى بىر ئايالنى كۆردۈم. ئايالىمدىن:

ــ بۇ كىم؟ - دەپ سورىدىم.

ــ قېينانىڭىز، - دېگەن جاۋابنى ئالغاندىن كېيىن، ئۇنىڭغا ئالاھىدە ھۆرمەت - ئېھتىرام بىلدۈردۈم. ھال - ئەھۋال سورىدىم. ئۇمۇ مەندىن:

ــ ئوغلۇم! ئايالىڭدىن رازىمۇسەن؟ - دەپ سورىدى. مەن ناھايىتى رازى ئىكەنلىكىمنى، قىزىنى ياخشى تەربىيىلىگەنلىكىنى ئېيتقان ئىدىم، ئۇ:

ــ بالام! ئاياللار خۇيىنى ئومۇمەن ئىككى خىل ئەھۋالدا بىلدۈرىدۇ. بۇنىڭ بىرى، ئوغۇل بالا تۇغقاندا، يەنە بىرى بولسا، ئېرىنىڭ ئەتىۋارلىشىغا ئېرىشكەندە. ئەگەر ئائىلىڭدا مۇنداق بىر

خـۇي كۆرسـەڭ، دەرھـال تەربـيە قىـل، - دېـدى ۋە سـۆزىنى داۋام قىلىـــپ مۇنـــداق دېــدى: _ اللهنىـــڭ نـــامى بىـــلەن قەســـەم قىلىمەنكــى، بىــر ئەرنىـــڭ ئۆيــدىكى ئەڭ ناچــار ئىــش ئېرىنىـــڭ ئەتىۋارلىشـــىنى قولغــا كەلتــۈرگەن ئايالنىـــڭ ئېــرىگە نازلىنىـــپ تۇرىۋالــدىغان ھالەتلىرىــدۇر، - دېــدى، ئانــدىن ماڭــا بۇرۇلــۇپ: _ ئوغلــۇم! ئايالىڭنىـــڭ ئــۈرۈغ - تۇغقانلىرىنىـــڭ ســـىلەرگە قايىســـى شـــەكىلدە زىيـــارەتكە كېلىشـــىنى خالايســـىلەر؟ - دەپ ســـورىدى.

مەن:

_ قاچــان كېلىشـــىنى خالىســـا، شـــۇ چاغــدا كەلســۇن، - دەپ جـــاۋاب بەردىــم. شـــۇرەيھ قـــازى ســـۆزىنى داۋام قىلىـــپ مۇنـــداق دېـدى: _ شـۇنىڭدىن كېـيىن، قېينانـام ھەر يىلـى يىـل بېشـىدا كېلىـپ، بىرمـۇنچە نەسـىھەتلەرنى قىلىـپ قايتىـپ كېتەتتـى. ئـى شـەئبى! مەن يىگىـرمە يىلـدىن بېـرى بىـر ئۆيـدە ياشـىغان، بىـر ياستۇققا بـاش قويغـان ئـۇ قىـزدىن ئـازراقمۇ سـەۋەنلىك تاپالمىـدىم. مېنىڭ كىندەلىك (كىنـدە: جـاي ئىسـمى) بىـر قوشـنام بـار ئىـدى. ئايـــالى ئەخلاقـــى ناچـــار ۋە تەربـــيە كـــۆرمىگەن بىـــرى ئىـــدى. ئۇلارنىـــڭ ئۆيـــدە ۋاراڭ- چـــۇرۇڭ، غەلـــۋە - غوۋغـــا بېســـىقمايتتى. ئۇلارنىـــڭ شـــۇ ھـــالىنى كۆرگىنىمـــدە، ئايـــالىمنى ئەســـلەيتتىم ۋە ئۇنى تۆۋەندىكى بېيىت بىلەن خاتىرىلەيتتىم:

كۆردۈممەن بىرمۇنچە ئەرلەرنــى،
ئۇرىدىغان ھەر دائىم ئاياللىرىنى.

زەينەبىمنــى اللە ساقلــىسۇن،
ئۇنى ئۇرىدىغان قولۇم قۇرۇسۇن.
ئۇرسا بولامدۇ گۇناھسىز تۇرسا،
ئۇۋال بولامدۇ بىگۇناھ ئۇرســا؟

تەربىــيە كــۆرگەن، ئىپــپەت - نومۇســلۇق، خــۇي - پەيلــى گــۈزەل ئاياللارنىــڭ ھاياتىــدىكى ياخشــى ئىــش – ئىزلىــرى ۋە ئىبىــل - پەزىلەتلىــرى مەدھىيىلىنىــپ، تىلــلاردا داســتان بولغــان ھەمــدە ئىســـملىرى كىتابلارغـــا ئۇنـــۋان بولغـــان. ئەكســـىچە، مـــــجەزى ئوســـــال، تەربىيەســـــىز ئايـــــاللار ئـــــۆزلىرى راھەت ياشــيالمايلا قالماســتىن، ھەر ۋاقـــت ناچــار ئىللەتلىــرى بىــلەن ئەسلىنىپ كەلمەكتىدۇر.

شــۇنىمۇ ئەســكەرتىپ ئۆتــۈش كېرەككــى، يــۇقىرىقىلاردىن ھەرگىزمـــۇ: ”ئەرلەر ئايالىرىغـــا خـــالىغىنىنى قىلدۇرالايـــدىكەن، ئــۇلارنى بــوزەك قىلىــپ، ئەزىــيەت يەتكۈزىــدىكەن، ئۇرىــدىكەن، قانـــداق مۇئـــامىلە قىلغۇســـى كەلســـە، شـــۇنداق قىلىشـــقا ھەقلىقــكەن. ئايـــاللار بولســـا، ھەرقانـــداق ئەھۋالـــدا مـــۇتلەق بويسۇنۇشى كېرەككەن“ دەپ چۈشىنىپ قېلىشقا بولمايدۇ.

ئەرلەرنىڭمۇ ئايالالارغا قارىتا بىرمۇنچە

ۋەزىپىلىرى بار

ئايالالارنىڭ كىيىم - كېچەك، يېمەك – ئىچمەكلىرى ئەرلىرى تەرىپىدىن تەمىنلىنىشى لازىم. ئەر كىشى ئايالىغا زۇلۇم قىلماسلىقى، ئۇنى بوزەك قىلماسلىقى، بەزى تەرەپلەردە ئۇنىڭغا قارىتا كەڭ قورساق، سەۋرچان بولۇشى كېرەك. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ئىمان جەھەتتە ئەڭ مۇكەممەل، ئەخلاقىي ئالاھىدىلىكلىرى ئەڭ گۈزەل مۇئمىنلەر ئايالى، بالا - چاقىلىرى ۋە ئۇرۇق – تۇغقانلىرىغا ناھايىتى مېھرىبان بولغانلاردۇر» دېگەن. باشقا بىر ھەدىستە: «چوڭچىلىق قىلىپ، بالا - چاقىلىرىغا قاتتىق قوللۇق قىلغان كىشىنى الله يامان كۆرىدۇ» دېيىلگەن.

يىغىپ ئېيتقاندا، ئايالالارنىڭ ئەرلەرگە قارىتا بىرمۇنچە ۋەزىپىلىرى بولغىنىدەك، ئەرلەرنىڭمۇ ئاياللىرىغا قارىتا بىرمۇنچە ۋەزىپىلىرى بار. ئەرلەر پات - پات ئاياللىرىنىڭ كۆڭلىنى ئېلىپ تۇرۇشى لازىم. تېرىقتەك نەرسىنى تۆگىدەك كۆرسىتىپ، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىش زالىملىقتۇر. ھەتتا ئىسلامدا ئايالىنى جەبىر - جاپاغا سېلىپ قويۇش ئېھتىمالى بولغان مىجەزى ئوسال ئەرنىڭ ئۆيلىنىشى مەكرۇھ دەپ قارىلىدۇ. ئەر كىشى ئەلۋەتتە ئايالىغا ياخشى نەرسىلەرنى ئۆگىتىشى، ئۇلارنى يامان

ئىشـــلاردىن مۇهـــاپىزەت قىلىشـــى، ئايـــالىلار بولســـا، يـــارىتىلىش تەبىئىـــتىگە يارىشـــا گەپ ئاڭلايـــدىغان، ئەرلـــىرىگە ئىتائەتكـــار بولۇشى لازىم.

ئۇچ، تـۆت يـاكى بەش بالىسـى بـار بىـر ئايالنىـڭ ئەتىگەنـدىن كەچكىـــچە ۋە يـــاكى كەچـــتىن تـــا ئەتىگەنگـــىچە بـــالىلار بىـــلەن ھەپىلەشـــــكەنلىكى يەتمىگەنـــــدەك، ئېرىنىـــــڭ ئۇنىڭغـــــا: كىيىملىرىمنـــى دەزماللىماپســـەن، كىـــيىم – كېچەكلىرىمنـــى ۋاقتىـــدا يۇماپســـەن، يـــېمەك – ئىچمەكـــلەر مېنىـــڭ تەلـــۋىم بـــويىچە بولمـــاپتۇ، دېگەنـــدەك يـــاكى شـــۇنىڭغا ئوخشـــىغان باھـــانىلەر بىـــلەن ۋاقىراپ جاقىرىشى، بۇمـۇ ئـاز كەلگەنـدەك ئـۇنى ئۇرۇشـى، ھاقـارەت قىلىشـــى ئىنتـــايىن چـــوڭ زۇلۇمـــدۇر. بۇنـــداق ئىنســـانلارنىڭ نە اللهنىـــڭ دەرگاھـــدا، نە پەيغەمـــبەر ئەلەيهىســـسالامنىڭ يېنىـــدا، نە جەمئىيەتنىـــڭ ئىچىـــدە قىممىتـــى بولمايـــدۇ. تەربىـــيلەش ھەرگىزمـۇ تايـاق بىـلەن ئېلىـپ بېرىلىـدىغان نەرسـە ئەمەس، ئەڭ ئاددىيسى ھايۋانلارنىمۇ تاياق بىلەن تەربىيلەشكە بولمايدۇ.

ئايالىلار ئەرلەرگە الله تەرىپىدىن بېرىلگەن ئامانەتتۇر

پەيغەمـــبەر ئەلەيهىســـسالام مۇســـۇلمان ئەر بىـــلەن ئۇنىـــڭ ئايـــالى ئارىســـىدىكى ئۆزئـــارا ھـــۆرمەت، مېهـــر - مۇھەببەتنىـــڭ قەدىـــر - قىممىتـــى ۋە ئـــۆلچىمىنى مۇنـــۇ ھەدىســـلىرى بىـــلەن ناھايىتى ياخشى ئىپادىلەپ بەرگەن:

«ئاياللار قوۋۇرغىدىن يارىتىلغان. ئەگەر سىلەر ئۇنى تۈز قىلماقچى بولساڭلار سۇندۇرۇپ قويىسىلەر» (ئەگىرىلىكىنى تۈزىتىمەن دەپ ئۇرغىلى بولمايدۇ) — ئاياللار قوۋۇرغا سۆڭىككە ئوخشايدۇ، ئۇنى پۈتۈنلەي تۈز قىلىشقا ئورۇنساڭ، سۇندۇرۇپ قويىسەن، مەيلىگە قويۇۋەتسەڭ تېخىمۇ ئەگرىلىشىدۇ. ئۇنى ئەگرى ھالىتىدە قويۇپمۇ پايدىلىنالايسەن»؛ «ئەرنىڭ ئايالنى تالاق قىلىشىدىن ئاسمانلار تىترەپ كېتىدۇ»؛ «كىمكى ئايالىغا مۇھەببەت بىلەن قارىسا، ئايالمۇ ئۇنىڭغا شۇ ھېسسىياتلارنى ئىپادىلىسە، الله تائالا ئۇ ئىككىسىگە رەھمەت نەزىرى بىلەن قارايدۇ. ئۇ ئىككىسى بىر - بىرىنىڭ قوللىرىنى تۇتۇشقانلىرىدا بولسا، ھەر ئىككىسىنىڭ گۇناھلىرى ئۇلارنىڭ بارماقلىرى ئارىسىدىن ئېقىپ چىقىپ كېتىدۇ».

ساھابىلاردىن بىرى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

_ ئى اللهنىڭ پەيغەمبەرى! ئاياللارنىڭ ئەرلىرى ئۈستىدىكى ھەقلىرى نېمىلەردىن ئىبارەت؟ - دەپ سورىغاندا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

_ ئۆزەڭ يېگەن نەرسىدىن يېگۈزۈشۈڭ، ئۆزەڭ يېڭى كىيىم كىيگىنىڭدە ئۇنىڭغىمۇ كىيدۈرۈشۈڭدۇر. ھەرگىز ئايالىڭنىڭ يۈزىگە ئۇرما، ئەخلاقسىز مۇئامىلە ۋە ھەرىكەتلەردە بولما، ئۇنى قوغلىۋەتمە، مەلۇم بىر گۇناھى سەۋەبىدىن ئۇنى ئۆزەڭدىن يىراقلاشتۇرۇشقا توغرا كەلسە، بۇنى ئۆيىڭنىڭ ئىچىدە ئىجرا قىل!» دېگەن جاۋابنى بەرگەن.

پەيغەمــبەر ســەللاللاھۇ ئەلەيھــى ۋەســەللەم يەنە مۇنــداق دېــگەن: «مــۇئمىن ئەر مــۇئمىن ئايالــدىن نەپرەتلەنمىســۇن، ئايالــدىكى بىــر مىجەزنــى ياقتۇرمىغــان بىــلەن، باشــقا مىجەزىــدىن خۇش بولۇپ قېلىشى مۇمكىن».

بىــر ئەر ئايالىنىــڭ يەيــدىغان - ئىچىــدىغانلىرىنى ھالالــدىن تەمىنلەۋاتقـــــان، ھەر رەڭ ۋە ھەر تـــــۈردىكى كــــــيىم – كېچەكلەرنـــى، زىننـــنەت بۇيـــۇملىرىنى، خۇشـــبۇي نەرســـلەرنى ئېلىــپ بېــرىش ئــارقىلىق كــۆڭلىنى ئېلىشــقا تىرىشــۋاتقانلا بولســا، ئايــالمۇ بۇنىڭغــا جــاۋاب قــايتۇرۇپ، ئېــرىگە پۈتــۈنلەي باغلىنىشــى، شـــەرىئەتتە چەكلەنمـــگەن ھەرقانـــداق خىزمەتنـــى ئېرىـــدىن ئايىماسلىقى لازىم.

بىــر - بىــرىگە مانــا مۇشــۇنداق ھــۆرمەت ۋە مېھــر - مــۇھەببەت بىــلەن باغلانغــان ئائىلــدە ھــۇزۇر – ھــالاۋەت ۋە بەخــت - ســائادەتنىڭ داۋام قىلىشــى شۈبھىســزدۇر. يۇقىرىــدا بايــان قىلىــپ ئــۆتكىنىمىزدەك، ئۇممــۇ ئىناســنىڭ ئانىســى قىزىغــا: ”قىــزىم! ســەن ئېرىڭنىــڭ خىزمەتكــارى بــولغىنكى، ئــۇ ســېنىڭ مالىيىڭ، قۇلۇڭ بولسۇن!“ دېمىگەنمىدى؟

قانائەت

بىز ئەمدى ئۇ ئانىنىڭ قىزىغا قىلغان نەسىھەتلىرىنىڭ ھەربىرى ھەققىدە ئىنچىكىلىك بىلەن توختىلىپ ئۆتەيلى. ئۇ نەسىھەتلەرنىڭ بىرىنچىسى مۇنداق ئىدى:

”قانائەتچان بول! چۈنكى قانائەتچانلىق قەلبنى ھۇزۇر — ھالاۋەتكە ئېلىپ بارىدۇ“.

ئانىسى قىزىنىڭ ئۆزىنى بىلمەسلىك ۋە ئاچ كۆزلۈك قىلىش بىلەن ئېرىنى ئۆزىدىن سوۋۇتۇپ قويماسلىقى ئۈچۈن بۇ نەسىھەتنى قىلغان ئىدى. قانائەت قىلىش ئىنسانىنىڭ ئۆزى موھتاج بولغان نەرسىلەردىن ئېھتىياجىغا يېتەرلىك قىسمىغا رازى بولۇشى، تەمەخورلۇق قىلماسلىق دېگەنلىكتۇر. بۇ مەيلى ئەر ياكى ئايال بولسۇن، ھەر ئىككى تەرەپ ئۆزلەشتۈرۈشى كېرەك بولغان گۈزەل ئەخلاقتۇر. ھەدىس شەرىپتە: «ئىنساننىڭ كۆزى تويمايدۇ، بىر كۈپ ئالتۇنى بولسا، يەنە بىر كۈپ بولسىكەن دەيدۇ» دېيىلگەن. بىر ئەرەب شائىرى شېئىرىدە مۇنداق يازغان:

بايلىقىڭ كۈپايە قىلمىسا ساڭا گەر،
رازى بولمايسەن دۇنيا سېنىڭ بولسىمۇ ئەگەر.

ئاتا - بوۋىلىرىمىز ئىنساننىڭ نەپسىنىڭ بۇنداق ئاچكۆزلۈكى ھەققىدە: "ئىنساننىڭ كۆزىنى پەقەت لا تۇپا تويغۇزىدۇ" دېيىشكەنىكەن.

ھېرىسمەنلىك ۋە تەمەخورلۇق بىلەن ياشاش ئىنساننى تۇغرا يولدىن ئازدۇرىدۇ. ھۇزۇر ۋە بەخت - سائادەتكە ئېرىشتۈرمەيدۇ. دۇنيادا راھەت كۆرمەيدۇ. تەمەخور، قانائەتسىز ئىنساننىڭ ئېھتىياجلىرى تۈگىمەيدىغان بولغاچقا، ھېچقاچان راھەت ھايات سۈرەلمەيدۇ.

كۆزى توقلۇق ھۆرلۈكنى، ئاچكۆزلۈك مەھكۇملۇقنى كەلتۈرىدۇ. ئاچكۆز ئىنسان ھەرۋاقىت باشقىلارنىڭ ئالدىدا خار ۋە تۆۋەن ئورۇنغا چۈشۈپ قالىدۇ. ھاياتى تەمەخورلۇق بىلەنلا ئۆتىدۇ. قانائەتچانلىق ئىنسانلارنى ئىززەت ۋە ھۆرمەتكە سازاۋەر قىلسا، ئاچكۆزلۈك ئۇلارنى خارلىققا ۋە كەمسىتىلىشكە ئېلىپ بارىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، ئىنسانغا يارىشىدىغان قىلىق قانائەتچان بولۇشقا ئىنتىلىشتۇر. ئەخلاق كىتابلىرىدا، تەمەگەرلىك ۋە قانائەتسىزلىك بالاسىدىن قۇتۇلۇپ، قانائەتچان بولۇشنىڭ يوللىرى تۆۋەندىكىدەك بايان قىلىنماقتا:

بىرىنچى، الله تائالا ھەربىر ئىنساننىڭ رىزقىنى پۈتۈۋەتكەن بولغاچقا، تەقدىرگە پۈتۈلگەننى تەمە ۋە ھېرىسمەنلىك بىلەن قولغا كەلتۈرۈش مۇمكىن ئەمەس. پەقەت رىزىققا ئېرىشىشنىڭ ئۇيغۇن سەۋەبلىرىنى قىلىش يېتەرلىكتۇر. رىزىق اللهتىن تەلەپ قىلىنىدۇ، ئۇنىڭدىن باشقىسىدىن تەلەپ

قىلىش قەتئىي توغرا ئەمەس. شائىر نابى ئوغلى ئۆچۈن يازغان نەسىھەتىدە بۇ نۇقتىنى ئىنتايىن چىرايلىق شەكىلدە ئىپادىلىگەن:

ئىنساننىڭ ئۆزىدە نېمىمۇ بولسۇن،
سېنىڭ ئۈنىڭدىن سوراپ ئالغىدەك.
ئۇمۇ موھتاجدۇر ياراتقان رەببىگە،
نېمىسى بولسۇن ساڭا بەرگىدەك.

ئۇلۇغ اللہ ھەر كىشىنىڭ رىزقىنى بەدەلسىز بېرىدۇ. بەزى ئىنسانلار پەقەت تەقدىر قىلىنغان رىزىقلارنىڭ تەقدىر قىلىنغان كىشىلەرگە يەتكۈزۈلۈشىدە ۋاستىچى بولىدۇ. شۇڭا، سەۋەبنى پۈتۈنلەي تەرك ئېتىش توغرا ئەمەس. شۇنى بىلىش كېرەككى، ئۇلۇغ اللہ سەۋەبلەرنى ياراتمىسا ئىدى، ئۇنىڭ نېمە ئەھمىيىتى بولاتتى. شۇنىڭ ئۈچۈن، رىزىقنى بېرىدىغان ھەقىقىي زات اللہنى قايرىپ قويۇپ، پەقەت رىزىقنىڭ يەتكۈزۈلىشىدە سەۋەب بولىدىغانلارغىلا ئېسىلىشنىڭ ھېچقانداق پايدىسى يوق.

مەئرۇفى كەرھى ئىسىملىك مەشھۇر بىر ئالىم بىر كۈنى ناتونۇش بىر ئىمامغا ئىقتىدا قىلىپ ناماز ئوقۇپتۇ. نامازدىن كېيىن ئىمام ئۇنىڭغا بۇرۇلۇپ:

_ سىلى كىم بولىلا؟ يەپ - ئىچىدىغانلىرىنى قەيەردىن تەمىن ئېتىلا؟ - دەپ سوراپتۇ. بۇ سوئالغا قارىتا مەزكۇر ئالىم:

_ توختىســـىلا، توختىســـىلا، ئالـــدى بىـــلەن ســـىپلى ئىمـــام بولـــۇپ ئوقۇتقـــان نامـــازنى قايتـــدىن ئوقـــۇي، چـــۈنكى، رىزىقنىـــڭ قەيەردىـــن كەلگەنلىكىـــگە شـــۈبھە بىـــلەن قارىغـــان ئىنســـاننىڭ ئـــۇ رىزىقنى ياراتقۇچىسىغىمۇ شۈبھىسى بولىدۇ، - دەپتۇ.

قانائەتچـــان بولـــۇش پەيغەمـــبەرلەر ۋە اللهنىـــڭ ۋەلىـــي قۇللىرىنىـــڭ تۇتقـــان يولـــىدۇر. پەقەت مۆشـــۈنداق بولغـــانلىقى ئۈچـــۈنلا، قانـــائەتكە چىـــڭ ئېسىلىشـــىمىز كېـــرەك. ناھـــايىتى قىســـقا بولغـــان دۇنيـــا ھاياتـــىدا قانائەتچـــان بولۇشـــنى تەرك ئېـــتىش، تەمەخورلـــۇق ۋە ھېرىســـمەنلىك يـــولى بىـــلەن بىرمـــۇنچە گۇنـــاھ ئىشلەش، بۇنىڭ بىـلەن مەڭگۈلـۈك تۇرالغـۇ يېـرى بولغـان ئـاخىرەت دۇنياســـىدا زىيـــان تـــارتىش ئەقلـــى - ھوشـــى جايـــىدا بىـــر ئىنســـان قىلىدىغان ئىش ئەمەس.

قانائەت قىلىش يولىغا كىرگەن ئىنسان قىسقا بىر مەزگىل خـــــــــالىغىنىنى يەپ – ئىچەلمەســـــــــلىكى، خـــــــــالىغىنىنى كىيەلمەســـلىكى ۋە ئـــارزۇ قىلغـــان، ھەۋەس قىلغـــان نەرســـىلىرىگە ئېرىشەلمەسلىكى مـۇمكىن. بـۇ خـۇددى كېسـەلدىن شـىپا تېـپىش ئۈچـۈن دورىنىـــڭ ئاچچىقىغـــا چىـــداش كېرەكلىكىـــدەك بىـــر ئىـــش. ھېرىســـمەنلىك ۋە تەمەخورلـــۇق كەلتـــۈرۈپ چىقىرىـــدىغان يامـــان ئىشلاردىن پەقەت قانائەت ئارقىلىقلا قۇتۇلۇش مۇمكىن بولىدۇ.

ئىككىنچـــى، قانائەتنىـــڭ ئىككىنچـــى شـــەرتى بولســـا، قولـــدا بـــارنى دىتلىـــق ۋە مۇۋاپىـــق ھالـــدا، تېجەشـــلىك بىـــلەن ســـەرپ قىلىشـــتۇر. لازىمـــى بولمىغـــان خىراجەتلەرنـــى قىلىشـــتىن قەتئىـــي

يىراق تۇرۇش لازىم. تۇرمۇشتا بۇ خىل يول تۇتقان كىشىلەر بالا - چاقىلىرىنىڭ تۇرمۇشنى قامداش يولىدا ھېچكىمگە موھتاج بولماستىن، خۇشامەت قىلماستىن، يالغان سۆزلەپ ئۇنى بۇنى ئالدىماستىن ياشايدۇ. ھېرىسمەنلىك ۋە تەمەخورلۇق بالاسىدىنمۇ بۇ يول بىلەن قۇتۇلالايدۇ. شۇڭا، قانائەتتە تېجەشلىك بولۇشقا ئىنتايىن غەيرەت كۆرسىتىش كېرەك. ھەتتا بىر ھەدىس شەرىپتە: «تېجەشلىك بولغان ئىنسان پېقىر بولماس» دېيىلگەن.

ناۋادا، يوتقانغا قاراپ پۇت سۇنماستىن، كۆزى كۆرگەننى ئالسا، ئىسراپچىلىق ۋە بۇزۇپ چېچىپ خىراجەت قىلىشقا يول ئاچقانلىق بولىدۇ. ئىسراپخورلۇق بىلەن باي بولۇش ھەرگىزمۇ مۇمكىن ئەمەس. پۇل تېپىش خەجلەشتەك ئاسان ئەمەس. ھالالدىن پۇل تېپىش يوغان قورام تاشنى ئىگىز بىر تاغنىڭ ئۈستىگە ئېلىپ چىقىشقا ئوخشىسا، خەجلەش ئۇ تاشنى تاغدىن پەسكە قارىتىپ دومىلاتقانغا ئوخشايدۇ.

ئەبۇ بەكرى سىددىق رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: ”بىرقانچە كۈن يېيىشكە يەتكىدەك ئوزۇقلۇقنى بىر كۈن ئىچىدە تۈگىتىۋەتكەن ئائىلىلەرگە نەپرەتلىنىمەن“ دېگەن. بىر ئەرەب شائىرى:

پۇلۇڭغا ئىچىڭ ئاغرىسۇن، بۇزۇپ چاچما،
كۆزىنىڭ گۆھىرى كۆز ئۈچۈن قۇۋۋەت،
ئىنسانىنىڭ مېلىمۇ ئىنسانغا قۇۋۋەت.

دېيىش ئارقىلىق تېجەشلىك بولۇشنىڭ قانچىلىك دەرىجىدە مۇھىم ۋە قانچىلىك دەرىجىدە ياخشى ئىش ئىكەنلىكىنى تەكىتلىگەن. بۇ يەردە شۇنىمۇ قوشۇپ قويۇشىمىز كېرەككى، كىشى تېجەشلىك بولىمەن دەپ، يېمەك - ئىچمەك، كىيىم-كېچەكنى قولىدىن كېلىشىچە قىسىپ پۇل يىغىش يولىغا كىرىپ قالسا بولمايدۇ. بۇنداق قىلىش بېخىللىقتۇر. بېخىللىق بولسا، ناچار ئەخلاقتۇر، بولۇپمۇ، بالا - چاقىلىرىنىڭ يېمەك - ئىچمىكىنى قىسىش ئەڭ چوڭ خاتالىقتۇر.

بۇرۇن بىر ئايال قازىغا ئەرز قىلىپ، ئېرىنىڭ يېمەك - ئىچمەكتىن قىسقانلىقىدىن شىكايەت قىلغان. قازى ئۇ ئادەمنى چاقىرىپ:

_ سەن بۇ ئايالنى نېمىشقا باقمايسەن؟ - دەپ سوراپتىكەن، ئۇ ئادەم:

_ قازىئاخۇنۇم! مەن كۈچۈمنىڭ يېتىشىچە بېقىۋاتىمەن، ئەمما ئۇ ئۇنىڭدىن ئارتۇق تەلەپ قىلىدۇ، مەن ئۇنىڭ تەلىپىنى ئورۇنلاشقا ئاجىزلىق قىلىۋاتىمەن، - دەپتۇ. قازى:

_ ئۇنداقتا، سېنىڭ كۈچۈڭ قانچىلىك نەرسىگە يېتىدۇ؟ - دېگەندە، ئۇ ئادەم:

_ قازىئاخۇنۇم! مەن پەقەت سۇنى جىق - جىق ئەكىلىپ بېرىمەن، ئەمما ئايالىم بۇنىڭغا رازى بولماي، سۇ بىلەن بىرلىكتە نان ئېلىپ كېلىشىمنى تەلەپ قىلىدۇ، - دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

ناۋادا بىر ئادەم ئايالىنى بۇ شەكىلدە تەمىنلىسە، ئەلۋەتتە بۇنىڭغا ئايالى نارازى بولۇپلا قالماي، شۇ دۆلەتنىڭ قازىسىمۇ نارازى بولىدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام: «ئائىلە ئەھلىگە يەنى بالا - چاقىلارغا خىراجەت قىلغان پۇل - مالنىڭ ساۋابى پېقىرغا ياكى باشقا يەرلەرگە بېرىلگەن سەدىقىنىڭ ساۋابىدىن كۆپتۇر» دېگەنىدى.

ھەسەن بەسرى (الله ئۇنىڭغا رەھمەت قىلسۇن)مۇ: ”ياخشى تەدبىر قوللىنىش ۋە تېجەشلىك يولنى تۇتۇشنىڭ ئۆزىلا يېرىم بايلىقتۇر. مۇۋاپىق يەرلەرگە خىراجەت قىلغان ئازغىنا پۇل- مال ئىسراپخورلۇق بىلەن خىراجەت قىلىنغان بىرمۇنچە پۇل- مالدىن پايدىلىق ئىشلارغا يارايدۇ“ دېگەن.

ئەفلاتۇنمۇ: ”پۇل - مالنى بېخىللىق دەرىجىسىگە بېرىپ قالماستىن تېجەشلىك بىلەن خەجلەش ئاقىلانىلىقنىڭ ئالامىتىدۇر“ دېگەن.

ناھايىتى ئىسراپخور بىر ئادەمنىڭ قىزى بىر كۈنى ئۆزىنى تۇتالماستىن دادىسىغا مۇنداق دېگەن: ”ئى دادا! پۇل - مال تېجىشنىڭ بالا - چاقىلىرىڭنىڭ باشقىلارنىڭ قولىغا قاراپ قېلىشىنىڭ ئالدىنى ئالىدۇ. سەن پۇل - مېلىڭنى ئورۇنسىز يەرلەرگە بۇزۇپ چېچىۋاتىسەن، قولۇڭدىكىنى چىڭ تۇت، ئۆزەڭنىڭ قولىدىكى پۇل - مال ئازىيىشقا باشلىغاندا،

باشقىلارنىڭ پۇلىغا كۆز تىكسەن، بۇنداق كىيتۋەرسە، ئىشنىڭ ئاقىۋىتى يامان بولىدۇ. بۇنى ھەرگىز ئۇنۇتما!“.

بۇرۇن بىر باي ئۆتكەن بولۇپ: ئىنسانلار مېنى مەرتىكەن دەپ قالسۇن، - دەپ، قولىدىكى پۇل - مېلىنى ھەر تەرەپكە بۇزۇپ خەجلەشكە باشلاپتۇ. بىرەر مېھمان كەلسە، دەرھال بىر قوي، قوي تاپالمىسا، تۆگە سويدىكەن. مەيلى قانداقلا بولمىسۇن، مېھماننى ئالاھىدە كۈتۈۋالىدىكەن. ”يېتىپ يېسە، تاغمۇ توشمايدۇ“ دېگەندەك، بىر كۈنى ئۇنىڭ قولىدىكى مال - دۇنياسى تۈگەپتۇ. قولىدا ھېچ نەرسە قالماپتۇ. ھەتتا سويغىدەك بىرەر توخۇسى، پىشۇرغىدەك بىرەر تۇخۇممۇ قالماپتۇ. ئەمما ئۇنىڭ مېھماندوستلۇقىنى ئاڭلىغان كىشىلەر يىراق يېقىندىن ئۇنىڭ ئۆيىگە مېھمان بولۇپ كېلىشنى داۋام قىلىۋېرىپتۇ. ئاشۇ كۈنلەرنىڭ بىرىدە بىر تۈركۈم كىشىلەر كېلىپتۇ. ئۇ ئادەم مېھمانلارغا قويغىدەك بىرەر نەرسىسى بولمىغانلىقتىن مېھمانلىرىنىڭ ئالدىغا چىقىشقىمۇ جۈرئەت قىلالماپتۇ. مېھمانلارغا ئىشىك ئاچقان قىزى:

ـ خاپا بولماڭلار! دادام سىلەرنى مېھمان قىلالمايدۇ، ھەتتا ئۇ مۇشۇ سەۋەبتىن سىلەرنىڭ ئالدىڭلارغا چىقالمايدۇ، - دېيىشكە مەجبۇر بولۇپتۇ. شۇنداق، چىقىملىرىنى كىرىمگە قارىتا قىلمايدىغان ئىسراپخور ئىنسانلار ئاخىرى مۇشۇنداق قىيىن ئەھۋالغا چۈشۈپ قالىدۇ.

بـۇرۇنقى زامـانلاردا ئايـاللار ئەرلىرىنـىـڭ قـىـيىن ئەھۋاللارغـا چۈشـۈپ قالماسـلىقى ئۈچـۈن، ھەمــمە نەرســنى ناھــايىتى تېجەشـلىك بىـلەن سـەرپ قىلاتتـى. خىراجەتلىـرىگە ئىنتـايىن دىقـقەت قىلاتتـى. ئەتىگەنلىكـى ئەرلىرىنـى ئـۆزاتقىچە: ”ئۈتۈنـۈپ قـالاي بـېگىم! تاپىـدىغان پـۇل - مېلىڭىزغـا ھەرگىزمـۇ ھـارام ئارىلىشـىپ قالمىسـۇن. ئـاچ قالسـاق سـەۋر قىلالايمـىز، ئەممـا دوزاختـا كۆيۈشـكە تـاقەت قىلالمـايمىز“ دەپ، ئاگاھلاندۇرۇش قىلغان ھالدا ئۇزىتىپ قوياتتى.

قانائەتچـانلىق بىـلەن ياشاشـنى ئـۆزىگە پرىنسـىپ قىلغـان بىـر ئەرنىـڭ مىـڭ جاپـادا تاپقـان پـۇل – مېلىنـى يـاكى ئۆيـدىكى دەپـى - دۇنياسـىنى دىتـى بىـلەن ئىشلەتمەسـتىن، بـۇزۇپ چاچقـان، زايە قىلىـۋەتكەن، ئۇچرىغـانلا نەرسـىنى ئەخلەتـكە تاشـلىغان، شـۇنداقلا، يەيـدىغان، ئىچىـدىغان ۋە كىيىـدىغان نەرسـىلەرنى ياراتمايـدىغان ئايـال بىـلەن ھايـات كەچۈرۈشـى ئىنتـايىن تەس. بـۇ، خـۇددى بىـرى ئەگـرى، يەنە بىـرى تۈپتـۈز ئىككـى ياغـاچنى بىـر يەردە تۈپتـۈز تۇرۇشـنى تەلەپ قىلغانـدەكلا ھەرگىز مـۇمكىن بولمايـدىغان ئىـش. ئىسـراپخور بىـر ئايـال ئـۆزىگە ئوخشـاش ئىسـراپخور ئەر بىلەنمـۇ بىـرگە ياشـيالمايدۇ. چـۈنكى، ئەگرى ئىككـى دەرەخنىـڭ بىـر - بىـرى بىـلەن جىپسلىشـىپ يـان - يانغا تۇرۇشىمۇ مۇمكىن ئەمەس.

ئىسـراپخور بىرىنىـڭ سـۆزىمۇ، ئۇنىـڭ بىـلەن ئۆتكـۈزۈلگەن سـۆھبەتمۇ تـوغرىلىقتىن يىـراق. بۇنـداق خـاراكتېردىكى ئايـال

بىلەن ياشاش بولسا، دوزاخ ئازابىنى ياشىغان بىلەن ئوخشاش. گەرچە ئۇ ناھايىتى ئىقتىدارلىق ئايال بولغان تەغدىردىمۇ، ئۇنىڭ ئوسال مىجەزىنىڭ دەردىنى ھېچكىم تارتىپ بولالمايدۇ.

بۇ زامانلاردا، تۇرمۇش قۇرماقچى بولغان بىرىنىڭ ئالدى بىلەن بايلىقى ۋەل مال - مۈلكى سۈرۈشتە قىلىنىدۇ. ناۋادا باي بىرى بولسىلا، باشقا تەرەپلىرىگە ئانچە ئېتىۋار بېرىلمەيدۇ. بۈنىڭدىن شۇنى كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى، بۈگۈنكى نۇرغۇن ئائىلىلەر دۇنيا نېمەتلىرىگە ئەھمىيەت بەرمەكتە. ھالبۇكى، قىزىغا مەڭگۈلۈك سائادەتنىڭ ئاچقۇچىنى بېرىشنى ئۈمىد قىلغان ئۈمامە جىگەر پارىسى بولغان بالىسىغا ئالدى بىلەن قانائەت ئىگىسى بۇلۇشنى تەۋسىيە قىلغان.

ئىبرىگە ئىتائەت قىلىش

ئۇمامەنىڭ قىزىغا قىلغان ئىككىنچى نەسىھىتى بولسا: ”ئىبرىگىنىڭ سۆزلىرىنى ھەمىشە قۇلاق سېلىپ تىڭشا ۋە ھەر ۋاقىت ئىتائەتكار بول!“ دېگەندىن ئىبارەت ئىدى. بىر ئايالنىڭ دىنىي جەھەتتىن ئىتائەت قىلىنىشى توسۇلمىغان ھەر ئىشتا ئىبرىگە ئىتائەت قىلىشى لازىم. چۈنكى، ئەرلەرنىڭ ئاياللار ئۈستىدە نۇرغۇنلىغان ھەقلىرى بار. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ئىبرىنىڭ رازىلىقىغا ئېرىشكەن ئايال، ئۆلگەندە جەننەتكە كىرىدۇ» دېگەن ھەدىسى ئارقىلىق ئىتائەتچان ئاياللارغا مەڭگۈلۈك مۇكاپاتتىن خۇش بېشارەت بەرگەن.

پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇنىڭدىن باشقا ھەدىس شەرىپلەردە يەنە: «بىر ئايال بەش ۋاخ نامىزىنى ئوقۇسا، رامىزان روزىسىنى تۇتسا، ئىپپەت - نومۇسىنى ساقلىسا ۋە ئىبرىگە ئىتائەت قىلسا، پەرۋەردىگارىنىڭ جەننىتىگە كىرىدۇ»؛ «مەن بىرىنى يەنە بىرىگە سەجدە قىلىشقا بۇيرۇسام، ئەرلەرنىڭ ئاياللار ئۈستىدىكى ھەقلىرى سەۋەبىدىن ئاياللارنى ئەرلىرىگە سەجدە قىلىشقا بۇيرىغان بولاتتىم» دېگەن.

بىز يۇقىرىقىلاردىن ئەرلەرنىڭ ھەقلىرىنىڭ قانچىلىك نەقەدەر چوڭ ئىكەنلىكىنى بىلىۋالالايمىز. ئىسلام دىنى

ئاياللارنىڭ ئېرىگە ئىتائەت قىلىشىغا شۇ دەرىجىدە ئەھمىيەت بەرگەنكى، ناۋادا بىر ئايال نەپلە روزا تۇتماقچى بولسا، ئېرىنىڭ رۇخسىتىنى ئېلىشى لازىم. پەقەت قوشنىلىرىنىڭ ئۆيىگە، بازارلارغا بېرىش ئۈچۈنلا ئەمەس، ھەتتا مەسجىدكە بارماقچى بولسىمۇ، ئېرىدىن سورىشى لازىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر ھەدىس شەرىپتە: «ئېرىدىن رۇخسەتسىز بازارغا چىققان ئايالغا، تاكى ئۇ ئۆيگە قايتقانغا قەدەر پەرىشتىلەر لەنەت ئوقۇيدۇ» دېگەن.

بىر قېتىم ئاياللار بىر يەرگە توپلىنىپ، ئارىلىرىدىن بىرىنى ۋەكىل قىلىپ تاللايدۇ ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن بىر مەسىلە ھەققىدە سوراپ كېلىشكە ئەۋەتىدۇ. ئۇ ئايال پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا:

_ ئى اللهنىڭ پەيغەمبىرى! مەن ئاياللارغا ۋاكالىتەن سىزنىڭ ئالدىڭىزغا كەلدىم، الله تائالا جىھادنى ئەرلەرگە پەرز قىلدى، ئۇلار غازاتلاردا غەلىبە قىلسا ھەم ساۋابقا ھەم غەنىمەتلەرگە ئېرىشىدۇ. شېھىت بولسا، الله دەرگاھىدا تىرىك ھالدا رىزىقلاندۇرۇلىدۇ. بىز ئاياللارغا كەلسەك، ئەرلەرنىڭ نۇرغۇن ئىشلىرىنى قىلىپ، ئۇلارغا ياردەم قىلىمىز. بۇ ئەھۋالدا، بىزنىڭ مۇكاپاتىمىز قانداق بولىدۇ؟ ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا:

_ سىز ئۇچراشقان ھەربىر ئايالغا شۇنى ئېيتىڭكى، ئېرىگە ئىتائەت قىلىپ، ئۇنىڭ ھەققىگە رىئايە قىلىش الله يولىدا

جىھاد قىلىش بىلەن ئوخشاش بولىدۇ (يەنى الله يولىدا جىھاد قىلغان كىشىنىڭ ئەجرىنى ئالىدۇ). ئەمما بۇنى ئىچكىلاردىن ناھايىتى ئاز بىر قىسمىلار ئورۇنلىيالايسىلەر» دەپ جاۋاب بەردى (تەبەرانى رىۋايەت قىلغان).

خۇلاسە

ئۇلۇغ اللهنىڭ رازىلىقىغا مۇۋاپىق ھەرقانداق ئىشتا ئېرىگە ئىتائەت قىلىش شەرتتۇر. اللهنىڭ رازىلىقىغا ئېرىشىش ئۈچۈن ئېرى بىلەن ياخشى ئۆتۈشكە تىرىشقان ئايال ئېرىنىڭ گېپىنى دىققەت بىلەن ئاڭلىشى ۋە بۇيرىغانلىرىنى دەرھال ئورۇنلىشى لازىم.

مەشھۇر ئەرەب ئەدەبىياتچىسى ئەسمۇئى بىر كۈنى يولدا كېتىۋېتىپ بىر جۈپ ئەر - ئايالغا ئۇچراپ قاپتۇ. ئايال ئۇ قەدەر چىرايلىق، ئېرى بولسا پۈتۈنلەي ئۇنىڭ ئەكسىچە ناھايىتىمۇ بەت - بەشرە ئىكەن. ئەسمۇئى ئايالغا:

ــ ۋاي خېنىم! ساڭا مىڭ ئەپسۇس، سەن قانداق قىلىپ ئۇ ئادەم بىلەن تۇي قىلىپ قالغانسەن؟ ئۇنىڭ بىلەن قانداق بىرگە ياشايسەنكىن؟ - دەپتۇ. ئۇ ئايال:

ــ ئاغزىڭنى يۇم! نېمانداق تېتىقسىز گەپلەرنى قىلىپ يۈرىسەن! كىم بىلىدۇ؟ بەلكىم ئېرىم اللهنىڭ رازىلىقىغا ئېرىشكەن بىرى بولۇشى، الله تائالا ئۇنى مۇكاپاتلاش ئۈچۈن مېنى ئۇنىڭغا ئاتا قىلغان بولۇشى ياكى مەن بىر گۇناھ قىلغان،

شــۇنىڭ بىــلەن اللە مېنــى بــۇ ئــادەم بىــلەن تۇرمــۇش قۇرغــۇزۇپ، مېنــى جازالىغــان بولۇشــى مــۇمكىن. بىــز اللەنىــڭ تەقــدىرىنى قانــداقمۇ بىلەلەيمىــز ۋە تەقــدىرگە قانــداقمۇ قارشــى چىقــالايمىز؟ - دەپ جــاۋاب بېرىپتــۇ. مانــا مۇشــۇنداق قەلــب كــۆزى ئوچــۇق ئاياللار نېمىدېگەن بەختلىك - ھە!

يەنە بىــر تەرەپــتىن ئېلىــپ ئېيتقانــدا، بەزى ئايــاللار ئۆزىنىــڭ گــۈزەللىكى يــاكى بايلىقىغــا ئىشــىنىپ، ئېــرىگە ئىتــائەت قىلىشــتىن بــاش تارتىــدۇ. ئېــرى بولســا، ئائىلىســىنىڭ بۇزۇلماســلىقى ئۈچــۈن سـەۋر قىلىـدۇ. بۇنـداق ئايـال اللەنىـڭ رازىلىقىغـا ئېرىشـەلمىگەن بولسـىمۇ...

پەيغەمــبەر ئەلەيھىســسالام: «ئىتــائەت قىلىشــتا ئەرنىــڭ ئايــالى ئۈســتىدىكى ھەققــى، مېنىــڭ ســىلەرنىڭ ئۈســتىڭلاردىكى ھەققىم بىلەن ئوخشاشتۇر» دېگەن.

ئىنسـانىنىڭ ئـۆز مەسـئۇلىيىتىنى بىلىشـى ئـۇ قەدەر ئېسـىل پەزىلـەت بولسـا، ئـۇنى بىلمەسـلىكىمۇ ئـۇ قەدەر قەبىـھ ئـىش بولۇپ، ئـۇنى تەسـەۋۋۇر قىلغىلـى بولمايـدۇ. مەيلـى ئايـال يـاكى ئەر بولسـۇن، ھەر ئىككىلىسـى ئۆزىنىـڭ مەسـئۇلىيىتىنى بىلىشـى ۋە ئىش - ھەرىكەتلىرىنـى ئۇنىڭغـا قارىتـا ئېلىـپ بېرىشـى لازىـم. ئەر ۋەزىپىســىنى ئــادا قىلمىــدى دەپ، ئايــالنىڭمۇ ئۇنىڭغــا قارىتــا ۋەزىپىلىرىنــى تاشــلاپ قويۇشــى ئــارتۇقچىلىق ئەمەس. ئەســلى ئــارتۇقچىلىق مەســئۇلىيەتلىرىنى ئــادا قىلمىغــانلارغىمۇ ياخشــى مۇئامىلە قىلىش ئارقىلىق، ئۇلارنى تەسىرلەندۈرۈش كېرەك.

بىر ھەدىس شەرىپتە: «ئايال ئېرىنىڭ بوزەك قىلىشىغا ۋە زۇلمىغا چىداپ سەۋر قىلسا، اللە تائالا ئۇنىڭغا ئاسىيە ئانىمىزغا نېسىپ قىلغان ساۋابنى بېرىدۇ» دېيىلگەن. بۇ پەزىلەتكە ئىگە بولۇش ئۇچۇن، ھەمىشە ياخشىلاردىن ئۈلگە ئېلىش كېرەك. باشقىلارنىڭ ئىنسانىنى يامانلىق يولىغا يۈزلەندۈرىدىغان سۆزلىرىگە ھېچ قۇلاق سالماسلىق لازىم.

تازىلىق

ئۇمامەنىڭ ئۆچىنچى ۋە تۆتىنچى نەسىھەتلىرىدە تۆۋەندىكىلەر تەۋسىيە قىلىنغان: ”ئېرىڭنىڭ كۆزى چۈشىدىغان ھەممە يەرگە دىققەت قىل ۋە ئالاھىدە ئەھمىيەت بەر. ئۇنىڭ كۆزىگە سەت كۆرۈنىدىغان بىرەر نەرسىنىڭ ئىلىشىپ قېلىشىدىن ساقلانغىن. سېسىق پۇراق چىقىش ئېھتىمالى بولغان نەرسىلەر ۋە يەرلەرگە دىققەت قىل، ئۇلارنى ئىزدەپ تېپىپ تازىلا. ئۆيىڭدىن ھەمىشە خۇشبۇي پۇراق چىقىپ تۇرسۇن“.

ئايال ئۆزىنىڭ ئۇستى بېشىنى ۋە ئۆيلىرىنى پاكىز تۇتۇشى، ئېرىنى سەسكەندۈرۈپ قويىدىغان ئەھۋاللاردىن يىراق تۇرۇشى لازىم. ھەرقانداق ئادەم پاكىزلىقنىڭ گۈزەللىك ئىكەنلىكىنى ئېتىراپ قىلىدۇ. ئەڭ مەينەت ئىنسانلارمۇ پاكىز يەرلەرگە ھەۋەسلىنىپ قارايدۇ. گەرچە بەزى ئىنسانلار ئۆزلىرى مەينەت بولغان تەقدىردىمۇ، باشقا بىر مەينەت ئادەمنىڭ قولىدىن بىر نەرسە يەپ – ئىچىشنى خالىمايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، ئاياللارنىڭ ئەڭ ئالدى بىلەن ئېتىۋار بېرىشى كېرەك بولغان نەرسە پاكىزلىقتۇر.

پەيغەمــبەر ئەلەيهىسســالام: «ئاياللارنــىڭ ئەڭ خەيرلىكــى يۈيۈنــۈپ پــاكىز يۇرۇشــكە ئــادەتلەنگەن ۋە خۇشــبۇي نەرســىلەرنى ئىشلىتىدىغان ئاياللاردۇر» دېگەنىدى.

بــۇ ھەدىــس شــەرىپتە ئاياللارنــىڭ ئەرلىرىنــىڭ كــۆڭلىنى ئۇتۇشــى ئۈچــۈن ھەر ۋاقىــت پــاكىز يۇرۇشــلىرى، خۇشــبۇي نەرســىلەرنى ئىشلىتىشــى ۋە دىنىــي جەھەتــتىن گــۈزەل بولغــان نەرســىلەر بىــلەن زىننەتلىنىشــى لازىملىقىنى بىلــدۈرمەكتە. شــۇڭا، ئاياللارنــىڭ ئەرلــىرى ئۈچــۈن كىيىنىــپ ياسىنىشــلىرى ئۇلارنــىڭ تەقۋادارلىقىغــا توســالغۇ بولمايــدۇ. ئايــاللار ئەرلىرىنــىڭ ســۆيگۈ – مــۇھەببىتىنى قولغــا كەلتۈرۈشــتە پەقەت گــۈزەللىكلىرىگىلا قــاراپ قالماســلىقى كېــرەك. چىرايلىــق كىيىنىشــى، ياسىنىشــى، يۈيۈنــۈپ تارىنىشــى ۋە خۇشــبۇي نەرســىلەرنى ئىشلىتىشــى، ئــۆزىنى تاشلىۋەتمەســلىكى، مەينەتچىلىــك ۋە رەتســىزلىكتىن ساقلىنىشــى لازىــم. بــۇلارنى تــۆرگە ئايرىــپ چۈشەندۈرۈشــكە تــوغرا كەلســە، تۆۋەنــدىكىلەر ئوتتۇرىغا چىقىدۇ:

1 ـ ئەرلىرىنىڭ سۆزىنى ئاڭلىشى كېرەك.

2 ـ ئەرلىرىنــىڭ پىكىرلــىرىگە زىــت ھەرىــكەت قىلماســلىقى كېرەك.

3 ـ ئېــرى خۇشــال بولغــان چاغــدا خۇشــال بولۇشــى، كــۆڭلى يېرىم بولغان چاغدا كۆڭلى يېرىم بولۇشى لازىم.

4 - ئېرى ئۆيگە قايتىدىغان ۋاقىتتا، ياسىنىپ تارىنىپ ئۇنىڭغا چىرايلىق كۆرۈنۈشكە تىرىشىشى كېرەك.

بۇ مەسىلە «تۆھفەتۇلئارۇس» ناملىق كىتابتا مۇنداق يېزىلغان: ”ئاياللار ئەرلىرىنىڭ ئالدىدا كۆرۈمسىز يۈرمەسلىكى لازىم. يۈزلىرىنى پاكىز ۋە گۈزەل كۆرسىتىشكە ئەھمىيەت بېرىشى، چىشلىرىنى چوتكىلاپ ئاقارتىشى، ئېرى ياخشى كۆرىدىغان كىيىملەرنى كىيىپ، خۇشبۇي نەرسىلەرنى سۈرتۈپ كۈتۈۋېلىشى لازىم“.

دېمەك، ئاياللار ھەر كۈنى ئەتىگەندە ئەرلىرى ئىشقا ماڭغاندا ئۇلارنى خۇشچىراي ئۇزىتىپ قويۇشى ۋە خەيرلىك دۇئا قىلىشى، شۇنداقلا، ئاخشىمى ئۆيگە قايتقاندىمۇ خۇشچىراي قارشى ئېلىشى ۋە ھال - ئەھۋال سورىشى لازىم.

خۇلاسە

ئاياللارنىڭ ئەرلىرىنىڭ ئالدىغا چىرايلىق كىيىنىپ ۋە ياسىنىپ چىقىشى كېرەكلىكى ئوچۇق كۆرسىتىلگەن. بىراق، بەزى تۈردىكى ياسىنىشقا دىنىمىز رۇخسەت قىلمايدۇ. ئۇلار تۆۋەندىكىلەردىن ئىبارەت:

1 - يالغان چاچ ئىشلىتىش جايىز ئەمەس. بۇ خىل چاچلار يا ئۆلگەن ئاياللارنىڭ چاچلىرى ياكى بولمىسا پىلاستىكتىن ياسالغان سۈنئىي نەرسىلەردۇر.

2 ـ پەقەت مودا بولغانلىقى ئۈچۈنلا ئېلىنغان قىممەت باھالىق ۋە ئەرزىمەس نەرسىلەرنى ئىشلىتىش ئىسراپچىلىقتۇر.

3 ـ ئاياللار يۈزىگە گىرىم قىلىپ سىرتقا چىقماسلىقى لازىم. ئەسلىدىمۇ گىرىم بويۇملىرىنىڭ تەركىۋىدىكى خىمىيىلىك ماددىلار ئۇنى ئىشلەتكەنلەرنىڭ تېرىلىرىگە تەدرىجىي زىيان قىلىپ، ئەسلىدىكى مۇدەتتىن بۇرۇن قېرىشنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. شۇنداقلا، كەسلاتالىق ماددىلار يالغۇز يۈز تېرىسىگىلا ئەمەس، بەلكى بەدەننىڭ باشقا ئەزالىرىغىمۇ ئېغىر دەرىجىدە زىيان قىلىدۇ. سالامەتلىككە زىيانلىق نەرسىلەر دىنىمىزدا چەكلىنىدۇ. قارايدىغان بولساق، گىرىم قىلغان ياۋروپالىق ئاياللارنىڭ يۈزلىرى قېرىغاندا قورۇق بېسىپ كەتكەنلىكتىن قارىغۇسىز ھالغا كېلىپ قالسا، گىرىمنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىلمەي ياشىغان مۇسۇلمان مومايلارنىڭ يۈزلىرى شۇنچىلىك مېھرىلىك.

4 ـ ئاياللار ئەرلەرنىڭ كىيىملىرىنى كىيمەسلىكى لازىم. چۈنكى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ئاياللارنىڭ كىيىمىنى كىيگەن ئەرلەر ۋە ئەرلەرنىڭ كىيىمىنى كىيگەن ئاياللار اللهنىڭ رەھمىتىدىن يىراق بولسۇن!» دەپ، بەددۇئا قىلغان.

ئەرلەر ئاياللارنىڭ، ئاياللار ئەرلەرنىڭ كىيىمىنى كىيگەندە، جەمئىيەت قۇرۇلمىسىغا ئېغىر دەرىجىدە زىيان ئېلىپ كېلىدۇ. ئەر ـ ئاياللار جەمئىيەتتە ئۆزلىرىگە بېرىلگەن ئىلاھىي ۋەزىپىلىرىنى ئۆز لايىقىدا ئىپادىلىشى ئۈچۈن ئۆزلىرىگە

خـــاس بولغـــان ســـۈپەتلىرىنى ۋە كىملىكلىرىنـــى يوقىتـــىپ قويماسلىقى لازىـم. شـۇ سـەۋەبتىن، ئايـال ئايالـدەك، ئەر ئەردەك بولۇشى ۋە كۆرۈنۈشى كېرەك.

5 ـ ئايـاللار پەقەتـلا ئەرلـىرى ئۈچـۈن زىننەتلىنىشـى، ياسـىنىپ تارىنىشـى، زىبـۇزىننەتلىرىنى نـامەھرەم ئەرلەرگە كۆرسەتمەسلىكى لازىم.

دىققەت قىلىشقا تېگىشلىك نۇقتىلار!

نۇرغۇنلىغـان ئايـاللار تـوي – تۆكـۈن، نەزىـر ـ چـىراغ ۋە سـەيلە ـ سـاياھەتكە ئەڭ چىرايلىـق كىيىملەرنـى كىيـىپ بېرىشـقا ئـۇ قەدەر ئەھمىـيەت بەرگىنـى بىـلەن، ئۆيلىرىـدە ئـۆزلىرىگە هېچ پەرۋا قىلماسـتىن يۈرىـدۇ. ئەڭ چىرايلىـق كىيىملىرىنـى بولسـا، سـىرتقا چىققانـدا كىيـدۇ. ئـۆيگە كەلگەنـدە، ئـۇ چىرايلىـق كىيىملىرىنـى دەرهـال كـىيىم ئىشـكابىغا ئېسـىپ قويىـدۇ. ئۇنـىڭ پۈرلىشىپ، كىر بولۇپ كېتىشىنى خالىمايدۇ.

بۇنـداق ئايـاللار شـۇنى ئويلىشـى كېرەككـى، ئۇلارنـىڭ ئەرلـىرى ھەر كـۈنى كوچىـدا زىننەتلىنىـپ قوچـاقتەك ياسـانغان نۇرغۇنلىغـان ئايـاللارنى كۆرگەنـدىن كېـيىن ئـۆيگە قايتىـدۇ. ئۇلارنىـڭ كـۆزلىرى، كـۆڭلى ۋە بەدىنـى ھېرىـپ چارچىغـان بولىـدۇ. ئايالىنىڭ خـۇش چىرايـى، شـېرىن سـۆزلىرى ۋە تېخىمـۇ نازاكەتلىـك كۆرسـىتىدىغان چىرايلىـق كىيىملىرىنـىڭ ئىچىـدىكى قـامىتى ئېرىنىـڭ ھـارغىنلىقىنى چىقىرىشـىغا پايـدىلىقتۇر. ئـۆمەر

رەزىيـــاللاھۇ ئەنھــۇ: ”مەن ئايــالىمنى مېنىـــڭ كـــر - قـــاتلىرىمنى يۇيۇپ، بـالىلىرىمنى باقــدىغانلىقى ۋە گۇنـاھ بـىلەن مېنىــڭ ئارامـدا پەردە بولـدىغانلىقى ئۇچـۈن ياخشـى كـۆرىمەن. ئـۇ مېنىـــڭ گۇنـــاھ ئىشلىمەسـلىكىمگە سـەۋەبكار بولـــدۇ“ دېگەنــدى. ئەرلەرنـــڭ گۇناھلارغـــا يېقىنلىشـــپ قالماســـلىقىغا ئاياللارنـــڭ ئـــۆي ئىچىــدىكى يــۈرۈش - تــۇرۇش ۋە كىيىنىشـلىرى سـەۋەب بولۇشــى مۇمكىن.

ئايـــاللار ئـــۆي ئىچىــدىكى ياسنىشـــى ۋە زىننەتلىنىشـــدە ئېرىنىـــڭ مەيلىـــگە قارىتـــا ئـــش تۇتۇشـــى كېـرەك. ئېـرىم ئۇچـۈن ياســـنىمەن دەپ، ئېـــرى ياخشـــى كۆرمەيـــدىغان شـــەكىلدە ياسىنىشـــى ۋە مــودا دەپ، قىمــمەت باھــالىق نەرسـلەرنى تــاللاش ئـــارقىلىق ئېرىنـــى ۋە ئـــائىلىنى ئىقتىســـادىي زىيانغـــا ئۇچرىتىشـــى بىھــۇدە ئـــاۋارچىلىق بولــۇپ، بۇنــداق قىلــش بــىلەن ئېرىنـــڭ كـــۆڭلىنى ئالالمـــايلا قالماســـتىن، بەلكـــى ئۆزىنىمـــۇ بىئـــارام قىلىۋالىدۇ.

بۇنىڭــدىن باشــقا يەنە ئايـــاللار ســـرتقا چىققانـــدا ئىنتـــايىن ئېھتىياتچـــان بولۇشـــى لازىـــم. يېـرىم يالىڭـــاچ كىيىملەرنـــى كىيـــپ ســـرتلاردا ئايلىنىـــپ يــۈرگەن ئايـــاللارنى ئەقلـــى - ھوشـــى جايــدا ھېچقانـــداق ئەر ياخشـــى كۆرمەيـــدۇ. ﷲتـــن قورقمايـــدىغان بەزى نـــامەرت ئىنســـانلار بۇنـــداق ئايـــاللار بـــىلەن ئـــانچە - مــۇنچە كۆڭـــۈل ئېچىشـــى مـــۇمكىن. ئەممـــا ئۇلارمـــۇ ئۇنـــداق ئايـــاللارنى ئايـــالى سۈپىتىدە ئـۆيلىرىگە ئېلىـپ كېلەلمەيـدۇ. شـۇڭا، ئۆيـدە ھۆزۈرلـۇق

هايات كەچۈرۈشىنى خالايدىغان ھەرقانداق ئايال قىممەتلىك ۋۇجۇدىنى ھارام كۆزلەردىن ساقلاش ئۈچۈن ئۇ خىلدىكى كىيىملەرنى كىيىپ سىرتلارغا چىقىشتىن ساقلىنىشى لازىم.

نومۇسىنى قوغداش ئۈچۈن ھەتتا جېنىنى ئاتاشقا تەييار تۇرىدىغان ئەر ئايالىنىڭ يېرىم يالىڭاچ كىيىملەرنى كىيىپ، سىرتلاردا باشقا ئەرلەرگە كۆرۈنۈشىنى قانداقمۇ قوبۇل قىلالايدۇ. بۇنداق ئەھۋالدىكى ئائىلىدە ئۇرۇش - جېدەل ھەرگىز تۈگىمەيدۇ. ھەتتا ئۇنىڭدىنمۇ ئېغىر ئەھۋاللارنىڭ يۈز بېرىشى ئېنىق.

ئىسپانىيىلىكلەرنىڭ ئىشغالىغا ئۇچرىغان ئەندۇلۇس ئايالّلىرى ئېپپەت - نومۇسلىرىنى ئىسپانىيىلىكلەرنىڭ ئاياق – ئاستى قىلىشىغا ھەرگىز يول قويماسلىق ئۈچۈن كوللېكتىپ ھالدا ئۆلۈمنى تاللىغان. ئۆلارنىڭ بۇ قىلمىشى زامانىمىزدىكى ئايالّلار ئۈچۈن نېمىدېگەن جانلىق ئۈلگە - ھە!

ئۆزىنىڭ ئار - نومۇسىنى قوغدىمايدىغان ئايال قانچىلىك گۈزەل بولسا بولسۇن، ئېرى يەنىلا ئۇنىڭغا نەپرەتلىنىدۇ. بۇنداق ئايالدىن ئايرىلىش ئەر ئۈچۈن بىردەملىك ئىشتۇر.

بىر ئايالنىڭ ئار - نومۇسىنى ساقلىشى ھەرگىزمۇ ئېرىدىن قورققانلىقى ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى اللهتىن قورققانلىقى ئۈچۈن بولۇشى كېرەك. ھايا قىلىش ۋە خىجىل بولۇش شۇنداق ئېسىل پەزىلەتكى، ئۇ، كەم ئۇچرايدىغان گۆھەرلەردىن ياسالغان،

ئاياللارنىڭ بېشىغا قويۇلغان تاجغا ئوخشايدۇ. بۇنداق ئايالغا ھەرقانداق ئادەم ھەيرانلىق ۋە ھۆرمەت بىلەن نەزەر سالىدۇ.

ئادەملەر ئارىستوتىلنىڭ قىزىدىن:

_ ئاياللاردا ئىنساننى جەلپ قىلىدىغان قايسى تەرەپلەر بار؟ - دەپ سورىغاندا، قىز ئۇلارغا:

_ ھايا قىلغانلىقى سەۋەبىدىن يۈزىدە ئەكس ئەتكەن قىزىللىق، - دەپ جاۋاب بەرگەنىكەن.

بىز يەنە ئەسلى مەقسىتىمىزگە كەلسەك، پاكىزلىق ھەممە ئادەمگە مەلۇم بولغىنىدەك، پەقەتلا كىر - قات، قاچا - قۇچىلارنى يۇيۇشلا ئەمەس، بەلكى پاكىزلانغان نەرسىلەرنى پاكىز ساقلاشمۇ پاكىزلىقنىڭ مۇھىم ئاساسلىرىدىندۇر.

خۇددى ئۆردەكلەردەك، بىر پۇتى سۇدا، يەنە بىر پۇتى لايدا بولۇشى ھەرگىزمۇ پاكىزلىقنىڭ ئالامىتى ئەمەس. بىر ئۆينىڭ يۇيۇلغان كىر - قاتلىرى ۋە تازىلىقىمۇ شۇنىڭغا ئوخشاپ كېتىدۇ. يەنى يۇيۇلغان كىيىملەر ۋاقتىدا قاتلىنىپ يېرىگە قويۇلماستىن، ئۇ يەر بۇ يەردە چېچىلىپ، دەسسىلىپ كىيىلمەستىنلا مەينەت بولسا، تازىلانغان بىر ئۆينىڭ رەتلىك پاكىز تۇرۇشىغا ئەھمىيەت بېرىلمىسە، كۆندە كىر - قات يۇيۇلسىمۇ، ئۆي كۆندە تازىلانسىمۇ، ئەھمىيىتى بولمايدۇ. بۇ يەردە ھەم ۋاقىت ھەم كۈچ ئىسراپچىلىقى يۈز بېرىدۇ.

ئۇنداق بولغانىكەن، ھەقىقىي پاكىزلىق پاكىزلانغان نەرسىنىڭ پاكىز پېتى ئۇزۇن ساقلىنىشىدىن ئىبارەتتۇر.

پاكىزلانغان نەرسە يېرىگە قويۇلغاندىن كېيىن، ۋاقتى كەلگەندە ئېھتىيات بىلەن ئىشلىتىلىشى لازىم. بىر ئۆيدە ھەربىر نەرسىنىڭ مۇئەييەن ئورنى بولۇشى ۋە ئۆز ئورنىدا ساقلىنىشى كېرەك. ئۆيدىكى نەرسىلەر خۇددى كۆرگەزمىچىنىڭ بوخچىسىدەك، ئۇ يەر بۇ يەردە سۆرىلىپ تۇرسا، ئۇ ئۆينىڭ ئۆي دېگەندەك ھالى قالمايدۇ، شۇنداقلا، ئۇ ئۆيدىن بىر نەرسە ئىزدەپ تېپىشمۇ تەس بولىدۇ. بۇنداق ئۆيدە ئېلىپ بېرىلغان تازىلىقنىڭ ئۈنۈمى بولمايدۇ.

يىغىپ ئېيتقاندا، ئاشخانىدا قازان - قومۇچ يەرلەردە يېيىلىپ تۇرماسلىقى، تاماق ئېتىلىپ بولغاندىن كېيىن ياكى يېيىلىپ بولغاندىن كېيىن، قاچا - قۇچىلار دەرھال يۇيۇلىشى ۋە ھەر نەرسە ئۆز ئورنىغا جايلاشتۇرۇلۇشى ۋە قازان - قومۇچلارنىڭ ئۈستىلىرى پاكىز نەرسىلەر بىلەن يېپىلىشى لازىم. ئاشخانا بىر ئائىلىنىڭ پاكىز ياكى مەينەتلىكىنى كۆرسىتىدىغان ئەڭ مۇھىم يەردۇر. نۇرغۇنلىغان ئاياللار كېلىپ - كەتكەنلەردىن خىجىل بولۇپ بولسىمۇ، ئۆيلىرىنى يىغىشتۇرۇپ رەتلەپ قويىدۇ – يۇ، ”كىم قارايتى؟“ دېگەن خىيال بىلەن، ئاشخانىسىنى دائىم رەتسىز تاشلاپ قويىدۇ. بۇنداق ئاياللار ھېچكىم كۆرمەيدىغۇ، دېگەن ئوي بىلەن، كىر بولۇپ كەتكەن ئىچ كىيىملىرىنىمۇ ئالماشتۇرۇشقا ئەھمىيەت بەرمەيدۇ. بۇرۇنقى زاماندا، كېلىن سوراپ كېلىدىغان ئاياللارنىڭ

ئالـدى بىــلەن قىزنــىڭ ئاشخانىســـىنى كـۆزدىن كەچـۈرۈش ئــادىتى بار ئىدى.

ئايــاللار پــاكىزلىقنى ئــادەتكە ئايلاندۇرۇشــى لازىــم. شــۇنداق قىلغاندىلا، ھەر يەرنــى ئوخشــاش پــاكىز تۇتۇشــقا دىـقـقەت قىلىــدۇ. ئىنســان بەزىــدە: ـ بۇنــىڭ نــېمىگە زىيىنــى بــولاتتى، ھــازىرچە مۇشــۇنداق تــۇرۇپ تۇرسـۇن، - دەيــدىغان بولســا، ئۇنــىڭ ئۇچــۇن رەتســـــىزلىك، قالايمىقـــانچىلىق ۋە مەينەتچىلىـــك ئادەتتىكىـــدەك كۆرۈنۈشــكە باشــلايدۇ. ئارىــدىن بىــر مەزگــىل ئۆتكەنــدىن كېــيىن، ئەتراپىنىـــىڭ پـــاكىز بولــۇش بولماســـلىقى ئۇنىڭغـــا ھـــېچ تەســـىر قىلماس بولۇپ قالىدۇ.

بۇنــىڭ ئۇچــۇن، ئــۆي ئىچىنــى ئىــدارە قىلىشــىنى ئۈســتىگە ئالغــان ئايــال ئۆيىنــىڭ ھەمــمە يېــرىگە دىـقـقەت قىلىــپ، ئۆيــدىكى نەرســىلەرنىڭ ئــورنىنى، تەرتىپلىكلىكىنــى، تــازىلىقىنى تەكشــۈرۈپ تۇرۇشــى، بوزۇلغــانلارنى تۈزىتىشــى لازىــم. بــالىلارغىمۇ ئالاھــدە ئەھمىـــيەت بېـــرىش كېـــرەك. چـــۈنكى ئـــۇلار كىچىكىـــدە قانـــداق ئۆگىتىلسە، شــۇ ئــادەت بــويىچە چــوڭ بولىــدۇ. ئــۇلار ئەتىگەنلىســى ئورنىـــدىن تۇرغانـــدا، ئـــورۇنلىرىنى رەتـــلەش، چىشـــلىرىنى چـــوتكىلاش، رەتلىـــك ۋە پـــاكىز كىيىنىشـــكە ئادەتلەنـــدۈرۈش قاتارلىق ئىشلىرىغا ئاتا - ئانىلار ياردەم قىلىشى لازىم.

ئىمـــام غەززالـــى پەرزەنـــت تەربىيســـىگە ئائىـــت بىـــر ئەســـىردە: ”پەرزەنتلەرنـــى تەربىـــيلەش ئىنتـــايىن مـــۇھىم ئىشـــلاردىن بىرىـــدۇر. پەرزەنـــت ئاتـــا - ئانىنـــىڭ قولىـــدىكى

ئامانەت. ئۇنىڭ كۆڭلى پاك – پاكىز بولۇپ، پارقىراق گۆھەرگە ئوخشايدۇ. ئىمىنى قانداق ئۆگەتسەڭ، ئۇنى شۇ پېتى ئۆگىنىدۇ. ئۇنى قانداق خالىساڭ، شۇنداق يېتىشتۈرەلەيسەن. ئەگەر ياخشىلىققا، توغرىلىققا يۈزلەندۈرسەڭ، شۇ تەرەپكە ماڭىدۇ. دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە نىجاتلىققا ئېرىشىدۇ. ئۇنى مۇشۇنداق تەربىيىلىگەنلەرمۇ، ئۇ ئېرىشكەن ساۋابقا ئورتاق بولىدۇ. ناۋادا پەرزەنتلەر يامانلىققا ئادەتلەندۈرۈلسە، ھايۋانلارنىڭ ئۈسىۋاشتاق قويۇۋېتىلسە، بۇزۇق يوللارغا كىرىپ قالىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ گۇناھىنى بۇ يولغا مېڭىشقا سەۋەبچى بولغانلار تەڭ تارتىدۇ“ دەپ يازغان.

ئۇلۇغ اللە بىر ئايەت كەرىمدە: ﴿ئى مۇئمىنلەر! ئۆزەڭلارنى ۋە بالا - چاقاڭلارنى دوزاختىن ساقلاڭلار!﴾ (سۈرە تەھرىم، 6 – ئايەتنىڭ بىر قىسمى) دەيدۇ.

بىر دادا ئائىلە رەئىسى بولۇش سۈپىتى بىلەن بالا – چاقىلىرىغا ۋە ئاياللىغا ئىگە چىقمىسا، توغرا بىلەن خاتانى كۆرسىتىپ بەرمىسە، ئۇلارنىڭ ياخشى بەندە بولۇشى ئۈچۈن قولىدىن كېلىشىچە تەدبىر ئىشلەتمىسە، پەرۋەردىگارى اللەنىڭ يۈقىرىقى ئەمرىنى ئورۇنلىمىغان بولىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، ئىنسان ئائىلىسىگە توغرا بىلەن خاتانى، ياخشى بىلەن ياماننى ۋە گۈزەل ئەخلاقلارنى ئۆگىتىشى، ناچار ئىنسانلار بىلەن پاراڭلىشىشنىڭ ياخشى ئەمەسلىكىنى چۈشەندۈرۈپ، ئۇلار بىلەن دوستلۇق ئورنىتىشنىڭ ئالدىنى ئېلىشى لازىم.

پەرزەنتلەر چوڭ بولۇپ يېتىشكەنسېرى بەزى ئۆزگىرىشلەردىن خىجىللىق ھېس قىلىشقا باشلايدۇ. ئۇلاردىكى بۇ خىجىللىق ئۇنىڭدىكى ئەقلىنىڭ نۇرى بىلەن ھاسىل بولىدۇ. بۇ، بالىنىڭ ھەقىقەت ۋە تەربىيەدىن نېسىۋىسى بولغانلىقىنىڭ ئالامىتى، ﷲنىڭ ئۇنىڭغا بەرگەن ئىنئامى ۋە نېمىتىدۇر، كەلگۈسىدە ئۇنىڭ قەلبىنىڭ پاك، ئەخلاقىنىڭ گۈزەل بولىدىغانلىقىغا دائىر خۇش بېشارەتتۇر. بۇنداق بالىلار بالاغەتكە يەتكەن چاغلىرىدا ئەقلى تولۇق توشقان بولىدۇ. بۇ خىل ئىشارەتلەر بىلەن كەلگۈسى ئۈچۈن ئۈمىد نۇرى بولغان پەرزەنتلەرنى ھەرگىزمۇ ئۆز مەيلىگە قويىۋەتمەسلىك كېرەك.

بالىلارنىڭ ئەڭ دەسلەپ يېتىلىدىغان ئارزۇ ۋە تەلەپلىرى ئۇلارنىڭ يەپ - ئىچىشكە بېرىلىشى بولۇپ، ئۇلارنىڭ بۇ تەلەپلىرىنى ئورۇنلىغاندا تۆۋەندىكى نۇقتىلارغا ئالاھىدە دىققەت قىلىش كېرەك:

1. بالا يەيدىغان نەرسىنى ئوڭ قولىدا يېيىشى لازىم.
2. بىر نەرسە يەپ - ئىچىشتىن بۇرۇن: ”بىسمىللاھ“ دېيىشى لازىم.
3. يەپ – ئىچكەندە ئەتراپىدىكىلەرگە كۆز قىرى بىلەن بولسىمۇ قارىماسلىقنى ئۆگىنىشى لازىم.
4. ئۆزىنىڭ ئالدىدىن يېيىشى لازىم.
5. تاماقنى ئالدىرىماي، ياخشى چايناپ يېيىشى لازىم.

6. يېگەنــــدە ئاغزىـــدىن ئـــاۋاز چىققىـــدەك دەرىجىـــدە ماكـــاچلاپ يېمەســـلىكى، بىرنىـــڭ ئارقىـــدىن يەنە بىرنـــى تىقىشتۇرۇپ يېمەسلىكى لازىم.

7. كىيىم - كېچەكلىرىگە تۆكمەستىن يېيىشى لازىم.

8. باللارغــا يوقســۇللۇقنىڭ نېمىلىكىنـــى هــېس قىلــدۇرۇش ئۈچۈن، بەزىدە قۇرۇق نان يېدۈرۈش لازىم.

9. ئـــاچ كۆزلۈكنـــڭ هايۋانلارغـــا خـــاس خۇسۇســـيەت ئىكەنلىكىنـــى چۈشـــەندۇرۇش ئـــارقىلىق، باللارنـــڭ هەددىـــدىن زىيادە يەپ ئىچىشنىڭ ئالدىنى ئېلىش لازىم.

10. ئۈۋۈلــۇپ چۈشــكەن نــان ئــۇۋاقلىرىنى تېرىــپ يېــيىش ئادىتىنى يېتىلدۇرۇش لازىم.

11. قاچىنىـــڭ تېگىـــدە تامـــاق قويماســـلىق، پـــاكىز يەپ تۈگىتىش ئادىتىنى ئۆگىتىش لازىم.

12. ئـــاددى - ســـاددا كىيىـــنىش ئـــادىتىنى يېتىلــدۇرۇش لازىم.

يۇقىرىـــدا ســـاناپ ئـــۆتكەن ئەدەپ - ئەخلاقـــلار باللارغـــا ئۆگىتىلمىگىنــدە، بــاللار بۇلارنــڭ هېچبىرىنـــى بىلــمەي چــوڭ بولــدۇ. ئەگەر بــۇلارنى ئاتــا - ئانىلىرىــدىن ئۆگەنمىســە، كىمــدىن ئۆگىنىدۇ؟

ئۆســمۈر باللارغــا يــۇقىرىقىلاردىن باشــقا يەنە يالغــانچىلىق، هەســـەتخورلۇق، غەيۋەتخورلـــۇق، تەرســـالىق، تەربىيەســـىزلىك، ئوســـال مىجەزلىــك ۋە گەپ ئاڭلىماســـلىق قاتـــارلىقلاردەك ناچـــار

ئەخلاقلارنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى ۋە بۇلاردىن قانداق ساقلىنىشنىڭ كېرەكلىكىنى ئەتراپلىق ھالدا چۈشەندۈرۈپ، ئۇنىڭ زىيانلىرىدىن قانداق يىراق تۇرۇشنىڭ يوللىرىنى كۆرسىتىپ بېرىش كېرەك.

بالا يەتتە ياشقا كىرگىچە چوقۇم ناماز ئوقۇشنى ئۆگىنىشى، تولۇق يەتتە ياشقا كىرگەندە بولسا، بەش ۋاخ ناماز ئوقۇشنى داۋام قىلىشى لازىم. پەرزەنتكە تەلىم – تەربىيە ئالىدىغان ئورۇنلاردا ۋە ئىشلەيدىغان فابرىكا - زاۋۇتلاردا ئەخلاق قائىدىلىرىگە زىت نەرسىلەر ئۆگىتىلسە، ئۇنىڭ ئەخلاقسىز ئۆسۈپ يېتىلىشىگە سەۋەب بولۇپ قالماسلىقى ئۈچۈن، ئۇنى بۇنداق يەرلەردىن چىقىرىۋېلىش كېرەك. ناۋادا ئەۋەتىشكە مەجبۇر بولغان ئەھۋالدا، ئاتا - ئانا چوقۇم بالىسىنىڭ ئىش - ھەرىكەتلىرىنى يېقىندىن كۆزىتىپ، تىزگىنلەپ تۇرۇشى، ئاخشىمى ئۆيگە كەلگەندە، ئۇ كۈنى نېمە ئىشلارنى قىلغانلىقىنى سوراپ تۇرۇشى لازىم. بېشىدىن ئۆتكەن ھەممە نەرسىنى توغرا سۆزلەپ بەرگەندىن كېيىن، ئۆگەنگەن توغرا نەرسىلەرنى تەقدىرلەش، خاتا ۋە يامان نەرسىلەرنىڭ زىيانلىرىنى تەپسىلي چۈشەندۈرۈش لازىم. ياخشى ۋە توغرا ئىشلارنى تاشلاپ، يامان ئىشلارنىڭ ئارقىسىغا كىرىپ كېتىشنىڭ ئىنسانغا قانداق يامان ئاقىۋەت ئېلىپ كېلىدىغانلىقىنى مىساللار بىلەن چۈشەندۈرۈش كېرەك.

ئاياللار ھەر كۈنى ئەتىگەندە چوقۇم ئېرىدىن بۇرۇن ئورنىدىن تۇرۇشى لازىم. بۇ، ھەربىر ئايال ئۈچۈن ئادەتكە ئايلىنىشى كېرەك. بامدات نامىزىنى ئۆتىمەي ئىش باشلىغان ئايالنىڭ ئىشى يۈرۈشمەيدۇ. كۈن چىقىۋاتقاندا ئۇخلاش بەرىكەتنى قاچۇرۇپ، نامراتلىققا ئېلىپ بارىدۇ. شۇڭا، بۇ ۋاقىتلاردا باللارنىڭمۇ ئويغاق بولۇشىنى ئادەتلەندۈرۈش كېرەك.

بالا مەكتەپتە ئوقۇشنى باشلاپ، ئوقۇش ۋە يېزىشنى ئۆگەنگەندىن كېيىن، ئۆلۈغ زاتلارنىڭ قىممەتلىك پىكىرلىرى يېزىلغان كىتاب ۋە ھېكايىلەرنى ئوقۇشقا قىزىقتۇرۇش، مەناسىز ۋە بىھۇدە نەرسىلەر بىلەن ھەپىلەشىپ، ۋاقىت ئىسراپ قىلىشنىڭ ئالدىنى ئېلىش، ئاشىق - مەشۇققا ئالاقىدار كىتاب ۋە شېئىرلاردىن يىراق تۇتۇش كېرەك. ئۇ چوڭ بولغانسېرى ياخشى ئەخلاقلارنى ئۆزلەشتۈرسە، تېخىمۇ ئىلھام بېرىش ۋە مۇكاپاتلاش لازىم. بىرەر يامان ئىش قىلىپ سالغىنىدا، دەسلەپ كۆرمەسكە سېلىش، ئاندىن ئۇ يامانلىقنىڭ زىيانلىرىنى مۇۋاپىق يوللار بىلەن چۈشەندۈرۈش كېرەك (ناۋادا ئۇنىڭ قىلغان يامان ئىشلىرى يۈزىگە سېلىنسا، كېيىن ئۇ يامان ئىشلارنى يوشۇرۇن قىلىشقا باشلايدۇ). ئەگەر ئۇ ئوخشاش خاتالىقنى تەكرار قىلسا، ئۇ چاغدا ئۇنى يالغۇز چاقىرىپ: ”ئاگاھ بولغىنكى، بۇ ئىشنى

قايتا تەكرارلىساق، چوڭلارنىڭ ۋە دوستلىرىڭنىڭ ئالدىدا يۈزىڭ تۆكۈلۈپ كېتىدۇ“ دېگەندەك سۆزلەر بىلەن نەسىھەت قىلىش لازىم.

بالىلار كۆپ ئازارلانماسلىقى لازىم. ئەگەر ئۇلار دائىم ئازارلانسا، بۇنىڭغا ئادەتلىنىپ قالىدۇ – دە، كېيىنچە گەپ ئۆتمەس بولۇۋالىدۇ. ناۋادا بىر دادا بالىلىرىنىڭ ئالدىدا گېپى ئۆتىدىغان بولۇشنى خالىسا، ئۇلارنى دائىم جازالىماسلىقى، جازانى ئوچۇق - ئاشكارا گۇناھ ئىشلىگەندە بېرىشى كېرەك. ئانىلارمۇ بالىلارنى دادىلىرىدىن قورقۇتۇپ، كەيپىسىزلىك قىلىشنىڭ ئالدىنى ئېلىشى لازىم.

بالىلار كۈندۈزلىرى ئۇخلاشقا ئادەتلەندۈرۈلمەسلىكى، بەزى ۋاقىتلاردا ئۇلارنى قاتتىق تۆشەكلەرگە ياتقۇزۇش ئارقىلىق، ئۆزلىرى پايدىلىنىۋاتقان ياخشى نەرسىلەرنىڭ قىممىتىنى تونۇتۇش لازىم. ئۇلار نېمىلا ئىش قىلمىسۇن، يوشۇرۇن شەكىلدە ئىش قىلىشقا يول قويماسلىق كېرەك. ئولتۇرغاندا پۇت - قوللىرىنى يىغىپ، ئەدەپلىك ئولتۇرۇشى، يول ماڭغاندا يۈگۈرمەستىن، سالماق قەدەم بىلەن مېڭىشى، قوللىرىنى ئارقىسىغا تۇتۇپ غادىيىپ ماڭماسلىقى قاتارلىقلارنى ئۆگىتىش لازىم.

بالىلارغا دوستلىرىنىڭ ئالدىدا ئاتا - ئانىسىنى ماختاش ئارقىلىق ئۇلارنى كۆرسىتىدىغان ئىشلارنىڭ خاتا ئىكەنلىكىنى، دوستلىرى بىلەن سەممىي چىقىشىپ ئۆتۈشى

كىرەكلىكىنــى، ھەمــمە كىشــىگە قارىتــا كەمــتەر ۋە ســەممىي بولۇشــنىڭ پەزىلەتلىرىنــى چۈشــەندۈرۈش، باشــقا بــالىلاردىن ھــېچ نەرسە ئالماسلىقنى ئۆگىتىش كېرەك.

بــالا تۇغـۇش سـۈننەت، ئـۇنى ئىسـلام ئېتىقـادى ئۈسـتىدە يېتىشتۈرۈش پەرزدۇر.

بــــالىلارنى مۇۋاپــــىق بولمايــــدىغان يەرلەرگە ســــاياھەت ۋە زىيــارەتكە ئېلىــپ بارماســلىق لازىــم. باشــقىلارنىڭ يېنىــدا بــۇرنىنى مەجبــــۇر بولــــۇپ قــــالمىغىچە تارتماســــلىقنى، ئارقىســــىنى قىلماســــلىقنى، پــــۈتلىرىنى بىــــر - بىــــرىگە مىنگەشــــتۈرۈپ ئولتۇرماســــلىقنى، جەينىكىنــــى يــــۈزىگە تىــــرەپ تۇرماســــلىقنى ۋە بېشــىنى قولىلىرىنىــڭ ئارىســىغا قويىۋالماســلىقنى ئــۆگىتىش كېــرەك. ئۇلارغــــا قانــــداق ئولتــــۇرۇپ قوپــــىدىغانلىقى، قانــــداق ســۆزلەيدىغانلىقى، مەيلــى تــوغرا يــاكى خاتــا بولســۇن، ھەرگىزمــۇ قەسەم قىلىشقا ئادەتلىنىپ قالماسلىقى لازىم.

بالىلارغــا يەنە چــوڭلارنى ھــۆرمەتلەش، ئۇلارنىــڭ ســۆزىنى قــۇلاق ســېلىپ ئــاڭلاش، يېنىغــا چــوڭلار كەلگەنــدە ئورنىــدىن تــۇرۇپ ئۇلارنىــڭ ھــۆرمىتىنى قىلىــش ۋە ئۇلارغــا ئــورۇن بېــرىش قاتارلىقلارنىــڭ ئېســىل ئەخــلاق ئىكەنلىكىنــى چۈشــەندۈرۈش، شــۇنداقلا ئــۇلارنى يامــان ســۆزلەردىن ۋە يامــان ســۆزگە ئادەتلىنىــپ

قالغان بالىلار بىلەن ئارىلىشىشتىن قەتئىي توسۇش لازىم. دەرسلىرىنى تەييارلاپ بولغاندىن كېيىن، تەرلەپ - پىشىپ كەتمىگىدەك دەرىجىدە ئويۇن ئويناشقا روخسەت قىلىش كېرەك.

بالىلارغا يەنە ئاتا - ئانىسىغا، ئۇستازلىرىغا ۋە چوڭلارغا ئىتائەت قىلىش كېرەكلىكىنى ئۆگىتىش، كىچىكىدىن باشلاپلا رامىزان ئېيىنىڭ بەزى كۈنلىرىدە روزا تۇتقۇزۇش، ئوغرىلىق، ھارام نەرسىلەر، خىيانەت ۋە باشقا ھەرقانداق يامانلىقلارنىڭ قەبىھلىكىنى چوقۇم چۈشەندۈرۈش لازىم. بالىلارنىڭ يېشى چوڭايغانسېرى ئۇلارغا قىلىنىدىغان نەسىھەتلەر ۋە بۇ نەسىھەتلەرنىڭ سەۋەبلىرى بىرلىكتە چۈشەندۈرۈلۈشى كېرەك. مەسىلەن، تاماق يېيىشتىكى مەقسەتنىڭ ﷲ تائاللاغا ئىبادەت قىلىش ئۈچۈن بەدەن ئوزۇقلۇقىنى تەمىنلەش ئىكەنلىكىنى، دۇنيا ھاياتىنىڭ چوقۇم ئاخىرلىشىدىغانلىقىنى، قىيامەت ئىسمى بېرىلگەن بۇ كۈندە ھەممە جانلىقنىڭ ئۆلىدىغانلىقىنى، ئۇنىڭدىن كېيىن يېڭى بىر ھاياتنىڭ باشلىنىدىغانلىقىنى، ئۆلۈمدىن كېيىنكى ھاياتنىڭ بىرى قەبرە ھاياتى (يەنى بەرزەخ ئالىمى)، يەنە بىرى ئاخىرەت ھاياتى دەپ ئاتىلىدىغانلىقىنى، ئۆلۈمنىڭ ئىنسانغا ھەر ۋاقىت كېلىپ قېلىش ئېھتىمالى بارلىقىنى بالىلارغا چۈشەندۈرۈش لازىم.

ئۈسمۈر بالىلارغا بۇلارنى چۈشەندۈرۈش ئۇلارنىڭ زېھنىگە خۇددى تاشقا نەقىش ئويغاندەك مۇستەھكەم ئورناپ كېتىدۇ.

بالىلار مانا مۇشۇنداق يېتىشتۈرۈلسە، الله خالىسا، چوقۇم ئاتا - ئانىسى، دىنى، ۋەتىنى ۋە مىللىتىگە پايدىلىق ئادەم بولۇپ چىقىدۇ. مۇنداق كىشىلەردىن تەركىب تاپقان جەمئىيەتلەر چوقۇم تەرەققىي قىلىدۇ ۋە ئالغا باسىدۇ.

ناۋادا بالىنىڭ قەلبى تەربىيەسىزلىك، ئاچكۆزلۈك، ياسانچۇقلۇق ۋە ماختانچۇقلۇقتا ئادەتلەندۈرۈلسە، ھەر زامان الله تائالادىن يىراقلىشىش بىلەن بىرگە ئەتراپتىكى كىشىلەرنىمۇ كۆڭۈلسىز ۋە بىئارام قىلىدۇ.

بىر ئايالنىڭ ئۆيىنى ياخشى ئىدارە قىلىشى ئاياللىق سۈپىتىگە لايىق خانىملىقتۇر. ئۇ ھەرگىزمۇ ئەتىگەندىن كەچكىچە بىكار ئولتۇرۇش، قولۇم - قوشنىلار بىلەن قۇرۇق گەپ سېتىش، ئويۇن – تاماشا بىلەن بولۇش ۋە غەيۋەت - شىكايەت قىلىش ئەمەس. شۇڭا ھەقىقىي خانىمغا ئۆينى ياخشى ئىدارە قىلىش ۋە ئائىلىسىگە خىزمەت قىلىش يارىشىدۇ.

يىراقنى كۆرەلمەيدىغان بەزى ئەقلى قىسقا ئاياللار قوللىرىغا ئازىراق پۇل كىرسە، تەبىئىتىدىكى مەۋجۇت كىبىر ۋە غۇرۇر ھەرىكەتكە ئۆتىدۇ – دە، خۇددى يوقتىن كۆرەڭلەپ كېتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن، بۇرۇنقى دوستلىرىنى تۆۋەن كۆرۈشكە باشلايدۇ. ھەتتا خىزمەتچىلىرى بىلەنمۇ بىرقانچە كۈن چىقىشىپ ئۆتەلمەيدۇ.

پەيغەمــبەر ئەلەيھىســسالام: «ئىلىــم ئــۆگىنىش ئــارقىلىق، گــۈزەل ئەخــلاق ئــاچچىقنى يېڭىشــكە تىرىشــش ئــارقىلىق قولغــا كېلىـــدۇ» دېـــگەن. ئەفلاتۇنمـــۇ: "ياخشـــى مىجەزلىـــك ئىنســـان ئەخلاقــــى ناچـــار ئىنســـانلارنىڭ يامانلىقلىرىغـــا ســـەۋر قىلالىغانلاردۇر" دېگەن.

ئائىشــە ئانىمىزنىــڭ مــىجەزى ناچــار بىــر خىزمەتچىســى بولـۇپ، ئـو ئۆلـۈپ قالغانــدا ئائىشــە ئانىمىزنىــڭ كــۆڭلى ئىنتــايىن يېـــرىم بولغـــان. ئۇنىـــڭ بۇنچىلىـــك دەرىجىـــدە كـــۆڭلى يېـــرىم بولغانلىقىنى كۆرگەنلەر:

_ نېمىشــقا بۇنچىــۋالا كــۆڭلىڭىزنى يېــرىم قىلىســىز؟ - دەپ سورىغاندا، ئائىشە ئانىمىزنىڭ جاۋابى مۇنداق بولغان:

_ رەھمەتلىـــك مـــىجەزى ناچـــار بىـــرى ئىـــدى. ئۇنىـــڭ مۇئامىلىســـىگە ســـەۋر قىلىــش ئــارقىلىق ئالىــدىغان ســاۋابىمدىن مەھرۇم قالغانلىقىم ئۈچۈن كۆڭلۈم بەكلا يېرىم.

ســـىلىق - ســـىپايە مىجەزلىـــك ئىنســـان ئەۋلىيالارغـــا ۋە پەيغەمــبەرلەرگە، ئــاچچىقى يامــان ئىنســان ۋەھشــي ۋە يىرتقــۇچ هايۋانلارغـــا ئوخشـــايدۇ. يەنـــى مـــىجەز – خۇلـــق ئـــۇلارنى ئەســلىتىدۇ. غەزەپلەنــگەن ئىنســاننىڭ ئاغزىــدىن كۆپــۈك قاينــاپ، كــۆزلىرى قىزىرىــپ، پــۇت - قــولى تىتــرەپ قولاشــماي قالــدۇ. ئاغزىغــا كېلىشــىچە هاقــارەت قىلىــدۇ. قولىغــا چىققــان ھەمــمە نەرســـىنى ئېتىـــپ چاقـــدۇ. دەردىنـــى ئالالمىســـا، يـــۈزلىرىگە كاچـــاتلاپ، يـــاقىلىرىنى يىرتـــدۇ. ئـــۇ بـــۇ قىلىقلىـــرى بىـــلەن

ئىنسانلىق سۈپەتلىرىدىن چىقىپ كېتىدۇ. ناۋادا ئۇ شۇ تۈرقى بىلەن ئەينەككە قاراپ قالسا، ئۆزىنىڭ ھالىتىدىن ئۆزى قورقۇپ كېتىدۇ. ئاچچىق ئىنساننىڭ تاشقى كۆرۈنۈشىنى قانچىلىك دەرىجىدە بەت - بەشىرە كۆرسەتسە، ئەخلاقىنىمۇ شۇنداق بىئارام ھالغا كەلتۈرىدۇ. بۇنىڭ بىلەن، ئۇنىڭ كۆڭلى ھۇزۇر – ھالاۋەت تاپمايدۇ. قول ئاستىدىكى ئىنسانلارنى باشقۇرالمايدىغان ئەھۋالغا چۈشۈپ قالىدۇ. خۇشخۇيلۇق ۋە يۇمشاق سۆز بىلەن ھەل قىلغىلى بولىدىغان ئىشلارنىڭ يېرىمىنىمۇ قىلالمايدۇ.

ئىمام شافى: ”قىلىچ ۋە سىياسەت بىلەن قىلدۇرغىلى بولمايدىغان بىرمۇنچە ئىشلارنى تاتلىق سۆز ۋە خۇشخۇي مۇئامىلە بىلەن قىلدۇرغىلى بولىدۇ“ دېگەن.

ھەددىدىن ئارتۇق غەزەپلىنىش شۇنچىلىك يامان ئاقىۋەتلەرنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇكى، ھەتتا بەزىدە ئىنسانلارنىڭ تويۇقسىز ئۆلۈپ كېتىشىگە بولۇپ قالىدۇ. شائىرە لەيلا خانىم مۇنداق بېيىت ئوقۇغان:

ئاغرىتما دوست - يارەننى، رەنجىمىگەي سەندىن،
پانىي دۇنيادىكى ياخشىلىق بۇدۇر بىلگىن.

ئۆي تازىلىقى، يېمەك – ئىچمەك ۋە ئۇخلاش سائەتلىرى

ئۇمامەنىــڭ بەشــىنچى ۋە ئــالتىنچى نەســىھەتلىرى مۇنــداق ئىــدى: ”پاكىزلىققــا، ئېرىگىنىــڭ تامــاق يەيــدىغان ۋە ئۇخلايــدىغان ۋاقتىغا ئالاھىدە ئېتىۋار بەرگىن!“

ئۇمــامە قىزىغــا ئۆيــدە قىلىنىشــى كېــرەك بولغــان ھەمــمە ئىشــنىڭ دەل ۋاقتىــدا قىلىنىشــىنى، تامــاق يېــيىش ۋاقتــى بىــلەن ئــۇخلاش ۋاقتىنــى ياخشــى ئورۇنلاشتۇرۇشــنى ئــۆگىتىش بىــلەن بىــرگە، ئەســلىدە ئۇنىڭغــا ئېــرى بىــلەن ياخشــى ئۆتۈشــنىڭ ئاچقۇچىنى بەرگەنىدى.

ھەرقانــداق ئىشــنىڭ ھەقىــقەتەن مــۇئەييەن ۋاقتــى بولۇشــى كېــرەك. ئەگەر ھەر ئىــش مــۇئەييەن ئىنتىــزام بىــلەن ئىجــرا قىلىنســا، ئــۆز ۋاقتىــدا تاماملىنىــدۇ. مۇنــداق بولغانــدا، ئائىلىــدىمۇ ھــۇزۇر ھاســىل بولىــدۇ. ئەكســىچە بولغانــدا، ئىــش ۋاقتىــدا تۈگمەيــدۇ. ئۆيــدىمۇ ھــۇزۇر بولمايــدۇ. مەســىلەن، تــازىلىق ئىشــلىرى تاماملانغانــدىن كېــيىن، ئۆيىنىــڭ ئــۇ يەر بــۇ يەرلىرىــدىن ئۆمۈچــۈك تــورلىرىنى ئــېلىش، نەرســە كېرەكلەرنــى يۆتكىمەســتىنلا ســۈرتۈش تازىلىقنىــــڭ قايســــى دەرىجــــدە قىلىنغــــانلىقىنى كۆرســىتىپ بېرىــدۇ. بۇنــداق تــازىلىق قىلغاننىــڭ ھــېچ پايدىســى بولمايــدۇ. كىــر - قــات يۇيۇشــتىمۇ ئەھــۋال شــۇنداق. نــاۋادا ئــاق

كــــىيىملەر بىـــلەن رەڭلىـــك كــــىيىملەر ئارىلاشـــتۇرۇلۇپ يۇيۇلغـــان تەقـــدىردە، ئـــاق كــــىيىملەر رەڭ ئىچىۋالســـا، قانـــداقمۇ كــــىيىم - كېچەك يۇغانلىق بولىدۇ؟...

ئائىلــدىكى خىزمەتمــۇ دەل بۇنىڭغــا ئوخشــايدۇ. دىتــى بــار ئايـــال كەچلىـــك تامـــاق تەييـــارلاش ئۈچـــۈن ئاشـــخانىغا كىرگەنـــدە ناھايىتى قىســقا مــۆددەت ئىچىــدە تــامىقىنى تەييــار قىلىــپ ئېلىــپ چىقىــــدۇ. چـــۈنكى ئـــۇ تامـــاق ئېتىشـــتىن بـــۇرۇن قـــازان - قۇمــۇچلىرىنى يۇغــان، ھەر نەرســنى ئــۆز يېــرىگە قويغــان، تاماققــا كېتىـــدىغان نەرســـلەر تەييـــار ۋە قويۇلغـــان يەرلىـــرى ئېنىـــق بولغاچقا، ۋاقتى تېجەشلىك بولىدۇ.

ئەممـا دىتــى يــوق پــالاكەت بىــر ئايــالنى مىســالغا ئالســاق، ئاشــخانىغا ئەتىگەنــدە كىرىــپ كەتســمۇ، ئاخشــامغىچە تــامىقى پىشــىپ بولالمايــدۇ. قــازان - قۇمــۇچنى يۇيــۇش ئۈچــۈن ســوپۇن ئىــزدەش، پىيــاز ئــاقلاش ئۈچــۈن پىچــاق ئىــزدەش، ســەي - كۆكتــاتلارنى ئــادالاش ئۈچــۈن قاچــا ئىــزدەش بىــلەن ھەپىلىشــىپ يــۈرۈپ ۋاقــت ئىســراپ قىلىــدۇ ۋە ئاخشــامغىچە ئىككــى قاچــا تامــاقنى ئــاران تەييارلىيالايــدۇ. نــاۋادا بۇنــداق ئايالنىــڭ بىــر - ئىككــى بالىســى بولســىمۇ، ئىــش ئوخشــىدى دېــگەن گەپ. تەمتىــرەپ يــۈرۈپ ئىشــنى تاپالمــايلا قالماســتىن، بېشــنى تارىغىدەك پۇرسەتمۇ تاپالماي قالىدۇ.

بۇنــداق پــالاكەت ئايالLARغــا ئەر بولــۇپ قالغــان ئەرلەرنىــڭ ھالىغـــا ۋاي. كەچ كىرىـــپ ھېرىـــپ ئېچىـــپ ئـــۆيگە كەلســـە،

خـۇپتەنگە ئەزان چىقىسـىمۇ تـامىقى پىشـمىغان. بەلكــم بــر كــۈن بـۇرۇن ئالغـان كۆكتـاتلار ئاشـخانىنىڭ ئىشـكى ئالدىـدا شـۇ پېتـى تۇرماقتـا. تامــاق تەييــار بولســا يەيلــى! دېگــنچە ســاقلاپ ئولتۇرۇشــتىن باشـقا چارىسـى يـوق. قاچـان يېتـپ ئوخلىيالايـدۇ؟ بــۇ پۈتــۈنلەي ئايالىنىــڭ ئىنســابىغا بــاغلىق. ئايــاللاردىن شــۈنى ســوراپ بـېقىش كېرەككــى، ئەر ئايــالىنى قانچىلىــك دەرىجىــدە ياخشـى كۆرسـە كۆرسـۇن، ئۇنـىڭ مۇنـداق ئايالLارغـا بولغـان سـۆيگۇ - مــۇھەببىتى ئــازلاپ قالماســمۇ؟ ئــۇ خاپــا بولۇشــقا ھەقلــق ئەمەســمۇ؟ بولۇپمــۇ رامــزان ئايلىرىــدا، بۇنــداق ئايالLارنىــڭ دىتســزلىقىغا ســەۋر قىلىشــنى ئويلىســاق، ئــۇ ئۆيــدە قانچىلىــك دەرىجىــدە ئىناقســزلىقنىڭ يــۈز بېرىشــنى تەســەۋۋۇر قىلىــش ئــانچە تەس ئەمەس. شـۇنىڭ ئۈچـۈن، ئۇمـامە قىزىغـا: ”تامـاق ۋە ئۇخلاش ۋاقتىنى ئۆتكۈزىۋەتمە“ دەپ نەسىھەت قىلغان.

كـۈنىمىزدە بىـر ئايـال يـاكى قىزنىـڭ ئېـرى يـاكى مەھرىمـى بولماسـتىن سـاياھەتكە چىقىشـى تـوغرا ئەمەس. چـۈنكى ئـۇلار كىچىــك ئــاپتوبۇس، ئــاپتوبۇس، پــاراخوت ۋە باشــقا يولــۇچى ۋاســتىلىرى بىــلەن يولغـا چىققانـدا، ئـۆزلىرىنى تەلەپكە لايـىق قوغدىيالىشى مۇمكىن بولماي قالىدۇ.

زىنـا كـۆز بىـلەن باشـلايدۇ، پـۇت – قـول بىـلەن تەرەققىـي قىلىــدۇ، پــالاكەت بىــلەن نەتىجىلىنىــدۇ. تىــل ۋە قۇلاقنىــڭ زىناســـىمۇ يامـــان ســـۆزلەرنى ۋە شـــەھۋانىي ھېكـــايىلەرنى سۆزلەش بىـلەن بولىـدۇ. بـۇ شـەكىلدە سـۆزلىگەن قوشـنا يـاكى تونۇش ھەرقانـداق كىشـى بىـلەن بولغـان مۇناسـۋەتنى دەرھـال ئـۈزۈش لازىـم. ئۇنـداق بولمىغانـدا، ھـېچ ئـويلاپ باقمىغـان، كىشـىنى بىئـارام قىلىـدىغان ھادىسـىلەر ئوتتۇرىغـا چىقىشـى مۇمكىن.

مال - مۈلۈكنى ئاسراش

ئۆمـامە قىزىغـا قىلغـان يەتتىنچـى نەسـىھىتىدە: ”ئۆيىڭنىــڭ مـــال - مـــۈلكىنى ۋە ئۆيـــدىكى جابـــدۇقلارنى ئاســـرا!“ دېـــگەن ئىدى.

دۇنيــــادا تۇرمـــۇش كەچـــۈرۈش ۋە بـــالا - چـــاقىلىرنى باشقىلارغا موھتــاج قىلــمــاي قويماسلىق ئۈچـۈن ئەلـۋەتتە تىرىشـىپ ئىشـلەش لازىـم. ئىنسـان ياشـاش ئۈچـۈن پـۇل - مالغـا موھتــاج بولــدۇ. ھەتتـا ئۆلگەنـدىمۇ قەبـرىگە كىـرىش ئۈچـۈن كېـپەنلىككە پۇل لازىم.

بـــايلىق مـــۈتلەق كـــۆپ پـــۇل تېـــپىش بىلەنـــلا بولمايـــدۇ. ئىقتىســادچان بولــۇش ۋە پىلانلىــق خــراجەت قىلىشــنىڭ ئۆزىمــۇ بـــاي بولۇشـــنىڭ ئاساســـلىرىنىڭ بىرىـــدۇر. ئايـــاللار ئائىلىنىـــڭ ئىچىـــدىكى ئىشـــلارنى ئىـــدارە قىلىـــدىغان كىشـــى بولـــۇش ســـۈپىتى بىلەن بۇ نوقتىغا تېخىمۇ كۆپرەك ئەھمىيەت بېرىشى لازىم.

ئائىلـــدىغا كەلگەننـــى بـــۇزۇپ - چاچقـــان، كېرەكســـىز نەرســـىلەرنى ســـېتىۋېلىش ئـــارقىلىق ئىسراپ قىلغان ئايال ھەر تۈرلـۈك مۈشـكۈل ئەھۋالغـا چۈشـۈرۈپ قويغـان بەدخەج ئايالنىـڭ ئۆيـدە ئىككـى تـــيين پـــۇلنى بىرىنـــىڭ ئۈســـتىگە بىرىنـــى قويـــۇپ يىغىشـــىمۇ، ئەلـــۋەتتە، مـــۇمكىن بولمايـــدىغان ئىشـــتۇر. ئەممـــا ئاياللارنىـــڭ ھەددىـــدىن زىيـــادە بېخىـــل بولۇشـــىمۇ ياخشـــى ئىـــش ئەمەس.

بۇنداق ئايـالالار بـالا - چاقىلىرىـدىن ھەمـمە نەرسـىنى قىزغىنىـدۇ. ئۇلارغـا يـا تـۈزۈك يېگـۈزمەي، يـا ئۇسـتىگە تـۈزۈك كـيىم كىيگۈزمەي ياشايدۇ.

بەزى ئايالالارنىـڭ ئادەمنىـڭ كـۆڭلىنى يېرىم قىلىـدىغان ناچـار خـۇيلىرى بـار. بۇنـداق ئايـالالار ئۇنىڭغـا - بۇنىڭغـا خوشـامەتچىلىك قىلىـپ، يالغانـدىن ھىجىيىـدۇ. ئەدەپ - ئەخلاقـتىن يوقسـۇل ئايالالارنىـڭ سـۆزىگە ئالـدىنىپ، ئېرىنىـڭ پـۇل - مېلىنـى ۋە نەرسـە - كېرەكلىرىنـى زىيانغـا ئۇچرىتىـدۇ. قىلىنغـان نەسـىھەتلەرنىمۇ ئاڭلىمايـدۇ. يىغىلىشـلار، زىيـاپەتلەر دەپ يـۈرۈپ، ھەتتـا قىمـاردەك يامـان ئىشـلارغا ئادەتلىنىـپ قالـدۇ — دە، ئائىلىنىـڭ ئۇلىغـا دەز كەتكۈزىـدۇ. ئاخىرىـدا، چۆچۈرىـدەك باللىرىنى كۈنـدە ئـاران بىـر - ئىككـى سـائەت كۆرىـدىغان سـۈنئىي ئانىلار مەيدانىغا كېلىـدۇ. تولىمـۇ ئەپسۇسـكى، زامـانىمىزدا بـۇ خىـل ئـانىلار بارغانسـېرى كـۆپەيمەكتە. ”دۇنيـا ھەر كـۈنى ئۆزگىرىـپ تۇرىدۇ“ دېـگەن سـۆزنى ئۇنۇتماسـلىق كېـرەك. جـان ۋە پـۇل - مـال دۈشـمىنى بولغـان ئەخلاقسـىز ئايالالارغـا ئالـدىنىپ، ھېسابسـىز پۇل خەجلەشنىڭ نەتىجىسـى چاكـارلىق بولـدۇ. ئىنسـان بـۇ ھالغـا چۈشـۈپ قالغانـدا، بـۇرۇن دوسـت بولـۇپ كـۆرۈنگەنلەر يـوللاردا ئۇچرىشىپ قالسىمۇ، كۆرمەسكە سېلىپ ئۆتۈپ كېتىدۇ.

قانچىلىغـان ئـائىلە مۇشـۇنداق ۋەيـران بولغـان. ئـۆز ئۆيـدە ئايـاللىق بـورچىنى قاملاشـتۇرالمىغان ئايـالالارمۇ ئـاخىرى بېرىـپ

ئۇنىڭ - بۇنىڭ ئىشىكىدە خىزمەتچىلىك قىلىشقا مەجبۇر بولۇپ قالىدىغان ئەھۋاللار كۆپ ئۇچرايدۇ.

ياخشى ئىنسان بىلەن ئارىلىشىش ئۇنىڭ ياخشى ئەخلاقىنى يۇقتۇرۇشقا، ناچار ئادەم بىلەن ئارىلىشىش ئۇنىڭ يامان ئەخلاقىنى يۇقتۇرۇشقا سەۋەب بولىدۇ. ئىنسان نەپسىنىڭ ۋە شەيتاننىڭ ۋەسۋەسىسى بىلەن قىسقا مۇددەت ئىچىدە ئادىمىيلىكتىن ئايرىلىپ، ئىبلىس بولۇپ چىقىدۇ.

شۇنىڭ ئۈچۈن، بىر ئايال ھەرگىزمۇ ئۇسال مىجەزلىك ئاياللار بىلەن ئارىلاشماسلىقى، ھەتتا ئىشىكتىن ئۆيىنىڭ ئىچىگە قاراشقا رۇخسەت قىلماسلىقى كېرەك.

يامان دوست يىلانغا ئوخشايدۇ. "يىلاننىڭ زەھىرى بار" دېگەن سۆز نەقەدەر توغرا ئېيتىلغان - ھە! يىلان بىلەن دوست بولۇش مۇمكىنمۇ؟ ئۇنىڭغا يېقىنلاشقاندا كىشىنى زەھەرلىمەسمۇ؟ ئۇنىڭ ئۇستىگە، ئاياللارنىڭ تەبىئىتىدە بىر - بىرىنى كۆرەلمەيدىغان خۇينىڭ بارلىقى بىر ھەقىقەتتۇر.

شامال سېسىق پۇرايدىغان يەردىن ئۆتكىنىدە، ئۇ يەرنىڭ سېسىق پۇرىقىنى بىللە ئېلىپ ماڭىدۇ. ئاندىن، ئۇ شامال كەلگەن يەرلەر سېسىق پۇراشقا باشلايدۇ. ئەسلىدە، سېسىق پۇرىغان شامال ئەمەس، ئۇ يەردىن ئېلىپ كەلگەن ھېلىقى سېسىق پۇراقنىڭ ئۆزىدۇر.

ياخشى ئەخلاقلىق بىر ئايالنىڭ ئەخلاقى ناچار بولغانلار بىلەن ئارىلىششى ۋە سۆھبەتلىششى ئۇنىڭغا تەسىر قىلماس،

دەپ قـاراش ئىنتـايىن خاتـا چۈشـەنچىدۇر. بىـر ئادەمنىـڭ ياخشـى يـاكى يامـانلىقىنى بىلىـش ئۈچـۈن ئۇنىـڭ دوسـتىغا قـاراش يېتەرلىـك ئەمەسـمۇ؟! چـۈنكى، قازانغـا يولۇقسـاڭ قارىسـى، يامانغـا يولۇقسـاڭ يارىسـى يۇقـار، دەيـدىغان گەپ بـار. شـۇڭا، غـاز غـاز بىلەن، تاز تـاز بىـلەن دېگەنـدەك، ھەركىـم ئۆزىنىـڭ خىلـى بىـلەن ئارىلىشىدۇ.

مۇسـۇلمان ئـائىلىلەر بىـر – بىرىنىـڭ ئـۆيىگە مېھمـان بولـۇپ بارغانـــدا، ئەر – ئايـــال ئـــارىلاش ئولتۇرماســـلىقى كېـــرەك. ئەرلەرنىـــڭ ئەرلەر بىـــلەن، ئاياللارنىـــڭ ئايـــاللار بىـــلەن ئولتۇرۇشى دىنىمىزنىڭ تەلەپلىرىدىندۇر.

ھېكايە

بىـر ئادەمـدىنىڭ ئـۈچ ئـوغلى بـار ئىـكەن. ۋاقتـى كەلگەنـدە ھەممىســـنى نـــۆۋەتى بـــويىچە ئـــۆيلەپ قويۇپتـــۇ. ئانـــدىن ئۈچىلىســگە ئـايرىم - ئـايرىم ئـۆي تۇتـۇپ بېرىپتـۇ. بىـر ھېيتتـا، ئۆلارنىـڭ ھەممىسـى دادىسـىنىڭ ئـۆيىگە ھېيـتلاپ كەپتـۇ. ھـال - ئەھـۋال سوراشـقاندىن كېـيىن، سۆھبەتلىشـىپ ئولتۇرۇشـۇپتۇ. دادا ئوغۇللىرىنىڭ بىرىدىن:

_ ئوغلـــۇم! ئايالىـــڭ قانـــداقراق؟ ســـەن ئۇنىڭـــدىن رازىمۇسەن؟ - دەپ سوراپتۇ. ئوغلى:

_ ناھايىتى ياخشى، مەن ئۇنىڭدىن رازىمەن. ئەمما بىرئاز ھورۇن، - دەپ جاۋاب بېرىپتۇ. دادىسى:

_ ئۇنداق بولسا، ئۇنى پالانچىنىڭ ئۆيىگە ئېلىپ بارغىن، ئۇ ئائىلىنىڭ ئاياللىرى ھەم دىتى بار ھەم بەك ئىشچان. بەلكىم ئايالىڭ ئۇلاردىن ئۆگىنىپ، چاققان بولۇپ قالار، - دەپتۇ. ئاندىن ئىككىنچى ئوغلىغا قاراپ: _ خوش، سېنىڭ ئايالىڭدىن نارازى بولىدىغان تەرىپىڭ بارمۇ؟ - دەپ سوراپدۇ. ئوغلى:

_ ئى دادا! مېنىڭ ئايالىم ئوچۇق – يورۇق، ياخشى، ئەمما ئۆزىنى ياتلاردىن ئانچە تارتىپ كەتمەيدۇ، - دەپتۇ. دادىسى ئۇنىڭغا:

_ سەنمۇ ئايالىڭنى پۈلانچىلارنىڭ ئۆيىگە پات - پات ئېلىپ بارغىن، ئۇ ئائىلىدىكىلەر ئىنتايىن نومۇسچان، دۇرۇس ئىنسانلار. ئايالىڭ ئۇلاردىن ئۆزىنى يات كىشىلەردىن قانداق تارتىشنى ياخشى ئۆگىنىپ قالىدۇ، - دەپتۇ.

دادىسى بىلەن قېرىنداشلىرىنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلىغان ئۈچىنچى ئوغلى دادىسىنىڭ سورىشىنى كۈتمەستىنلا، كۆڭلى ناھايىتى يېرىم ھالدا:

_ ئى دادا! تولىمۇ ئەپسۇسكى، مېنىڭ ئايالىم ناھايىتى ئەخلاقسىز بىرى. ئۇنىڭغا گېپىمنى ئاڭلىتالمايمەن. ئۇنىڭغا قانداق تەربىيە قىلىشىم كېرەكلىكىنى ئېيتىپ بەرسەڭ، مەن راستىنلا نېمە قىلىشىمنى بىلەلمەيۋاتىمەن، ماڭا يول كۆرسەتسەڭ، - دەپتۇ. دادىسى:

_ شـۇنداقمۇ ئوغلـۇم! ئۇنـــڭ تــالىقىنى بىرىشــتىن باشــقا چارە يوق، - دەپتۇ.

خۇلاسە

ئەخلاقــى، خـۇيى ۋە مۇئامىلىســى ھەمـمە كىشــى تەرىپىــدىن ياخشـــى كـــۆرۈلگەن، ئۆيىنىـــڭ ئىشــلىرىنى ياخشـــى ئىـــدارە قىلالايـدىغان، تەربىــيە كـۆرگەن، ئــار - نومۇســلۇق ئاياللار بىــلەن يىقىنلىشـــــىپ، ئۇلارنىـــڭ ســـۆھبىتىدە بولۇشـــنىڭ ســـاناپ تۈگەتكۈســز پايــدىلىرى بــار. بۇنــداق ئاياللار بىــلەن ئارىلىشــىش ئايــاللاردىكى نۇرغـــۇن يامـــان خـــۇلقلارنى تۈگىتىشـــكە ســـەۋەب بولــدۇ. شـۇنىڭ ئۈچـۈن، ئايـاللار دوسـتلىرىنى ياخشـى تاللىشـى، ناچـــار ئايـــاللاردىن يىـــراق تۇرۇشـــى لازىـــم. چـــوڭ ئـــائىلىلەرگە ئىلىنىـــدىغان خىزمەتچىلەرنىمـــۇ تىگـــى – تەكتـــى ۋە ئەخلاقىغـــا قاراپ، دىققەت قىلىپ بىلەن قوبۇل قىلىش كىرەك.

ھىكايە

بىــر قىــز بــۇرۇنقى ئىســتانبۇلنىڭ كاتتــا ســارايلىرىنىڭ بىرىــدە خىزمەتچىلىــك قىلىــدىكەن. بــۇ قىزنىــڭ قەيەردىــن كەلگەنلىكــى ۋە كىــم ئىكەنلىكـــى ئىنىـــق ئەمەســـكەن. ھـــىچكىم ئۇنىـــڭ بـــۇ تەرەپلىــرىگە كۆڭـــۈل بۆلمەپتــۇ. ئائىلىنىـــڭ ئايـــال خوجـــايىنى ئـــۆي ئىشــلىرىغا ئــارتۇقچە ئارىلىشــۋالمايدىكەن. شــۇڭا بــۇ قىــز ئۆيــدە

ئــۆزى خالىغــانچە ھەرىــكەت قىلىــدىكەن. بىــر كــۈنى ئــۇ قىــز خوجايىن ئايالدىن رۇخسەت سوراپ:

_ ئەگەر رۇخسەت قىلسـﯩڭىز مېنىــڭ بىــر ئــاغرىق ئاچـام بـار، ئۇنىڭغــا ئاشــخانىڭىزدىن بىــر تــاۋۇز ئاپىرىــپ بەرســەم، - دەپتــۇ. خوجــايىنىمۇ ئــويلاپ ئولتۇرماســتىنلا رۇخســەت قىپتــۇ. قىــز خوجايىنىنىــڭ يېنىــدىن چىقىــپ كەتكەنــدىن كېــيىن، خوجــايىن ئايــال دېرىزىــدىن ســىرتقا قــاراپ ئولتۇرۇپتــۇ. بىــردىنلا ئــۆز كــۆزىگە ئىشــەنمەي ھاڭۋېقىــپ تــۇرۇپ قــاپتۇ. چــۈنكى خىزمەتچــى قىــز ئىشــىكتىن چىقىۋېتىــپ بىــر نەرســىگە پۇتلىشــىپ ســەنتۈرۈلۈپ كەتــكەن، قولىــدىكى تــاۋۇز يەرگە چۈشــۈپ پــارچە - پــارچە بولــۇپ، ئىچىــدىن بىرمــۇنچە ئــالتۇن - كۈمۈشــلەر ھەر تەرەپــكە چېچىلغــان ئىــكەن. دېــمەك، بــۇ ۋاقىتقــا قەدەر ئۆيــدە ئىشــلەتكەن خىزمەتچــى قىز ئــوغرى بولــۇپ، ئۆيــدە بــار پــۇل - مالنىــڭ ھەممىســىنى ئېلىــپ قاچماقچى بولغانىكەن.

ئەگەر ئۆيىنىــڭ ئىدارىچىســى بولغــان ئايــال ئــائىلە ئىشــلىرىنى ئــۆزى كۆزەتمەســتىن، باشــقىلارغا ھــاۋالە قىلســا، بېشــىغا ھەر تۈرلــۈك بــالا كېلىــدۇ. يــۈتكەن، ئوغرىلانغــان نەرســىنىڭ ســانى بولمايدۇ، ئەلۋەتتە.

فرانســـىيىنىڭ پادىشاســـى شـــارلماننىڭ ئايـــالى بىـــر پادىشــاھنىڭ ئايــالى بولۇشــىغا قارىمــاي، ئاشــخانىنىڭ ئىشــلىرىدىن باشــلاپ ھەر ئىشــنى ئــۆزى ئىــدارە قىلىــدىكەن. بىــر كــۈنى ئــۇ ئاشــخانىدا ئىككــى توخۇنىــڭ ئوغۇرلانغــانلىقىنى ســېزىپ قــاپتۇ.

ئەھـــۋالنى دەرھـــال ئېـــرىگە خەۋەر قىلىـــپ، خىزمەتچىلەرنـــى جازالاشـــنى تەلەپ قىپتـــۇ. ياۋرۇپـــالىق يـــازغۇچىلار ھەر دەۋردە يازغـــان كىتابلىرىـــدا شـــارلماننىڭ ئايـــالنى ئـــائىلە ئىشـــلىرىنى ياخشـــى ئىـــدارە قىلىـــدىغان ئايـــاللار ئۈچـــۈن ئـــۈلگە كۆرســـىتىپ كەلمەكتىكەن.

ھەممـــــگە ئېنىقكـــــى، باشـــــقىلارنىڭ پـــــۇل - مېلىنـــــى ئوغرىلاش ئاسـان. ئەممـا ئـۇ مـال - دۇنيـانى تېپىشـنىڭ قانچىلىـك تەسلىكىنى ئۈنى مىڭ جاپادا ئىشلەپ تاپقان ئادەملا بىلىدۇ.

ھېكايە

ســەھرادا ياشــايدىغان بىــر ئايــال ئېرىنىــڭ تاغــدىن ئىنتــايىن تەســته ئېلىــپ كېلىــدىغان ئوتــۇنلىرىنى قولــۇم - قوشــنىلىرىغا تارقىتىــپ تېــزلا تۈگىتىۋېتىــدىكەن. ئــاخىرى ئېــرى بۇنىڭغــا چىــداپ تۇرالمــاپتۇ ۋە بىــر كــۈنى ئايــالىنىمۇ تاغقــا ئوتــۇن كەســكىلى بىــرگە ئېلىــپ چىقىپتــۇ. ئىككــى بــاغلام ئوتــۇن ھــازىرلاپ، بىرىنــى ئايالىغــا كۆتەرتىـــپ قويۇپتـــۇ. ئايـــالى ئـــۆيگە قـــايتقىچە تەرلەپ پىشـــىپ ھـــارغىنلىقتىن جېنـــى ئـــاز قـــاپتۇ. ئـــۇ تاغـــدىن ئوتـــۇن ئېلىـــپ كېلىشــنىڭ قانچىلىــك تەســلىكىنى شــۇ چاغــدىلا ھــېس قىلىــپ يېتىپتـــۇ. ئوتۇنلارنىـــڭ كەلگەنلىكىنـــى كـــۆرگەن قوشـــنىلىرى ئەتىســـدىن باشـــلاپ ئۈنىڭـــدىن ئوتـــۇن ســـوراپ كېلىشـــىپتۇ. بـــۇ قېتىم ئايالى:

ـ ۋاي قوشنىلار! ھەرگىز خاپا بولماڭلار، ئۆزەم ئېلىپ كەلگەن ئوتۇنلاردىن بىر تالنىمۇ بېرەلمەيمەن، ئېرىم ئېلىپ كەلگەن ئوتۇنلارغا مەن ئارىلاشمايمەن، ئۇنىڭدىن ئۆزەڭلار سوراڭلار، ـ دەپتۇ.

ھېكايە

نەسىردىن ئەپەندى بىر كۈنى باي بولۇش نىيىتىگە كېلىپتۇ ۋە بۇ ئەھۋالنى ئايالىغا دەپتۇ. ئۇ ئىككىسى بىرگە ئولتۇرۇپ، قانداق قىلغاندا باي بولغىلى بولىدىغانلىقى ھەققىدە باش قاتۇرۇشۇپتۇ. نەسىردىن ئەپەندى ئۇيان ئويلاپ، بۇيان ئويلاپ، ئاخىرى ئېغىلدىكى ئېشىكنىڭ لازىمى يوق ئىكەنلىكىنى قارار قىپتۇ – دە، ئەتىسى ئېشىكنى سېتىش ئۈچۈن بازارغا ئېلىپ بېرىپ، باھا قويدۇرۇشقا باشلاپتۇ. ھەر ئادەم ئۆزى ئۇيغۇن كۆرگەن باھانى قويۇپتۇ. لېكىن نەسىردىن ئەپەندى ئېشىككە قويۇلغان باھالارنى تۆۋەن كۆرۈپ، ئۆزى يۇقىرى باھا قويۇشقا باشلاپتۇ. ئاخىرى ئېشەك ئۆزىگە قاپتۇ. نەسىردىن ئەپەندى خۇشال ھالدا ئۆيىگە قايتىپ كېلىپ، ئېشىكنى ئېغىلغا باغلاپتۇ. ئايالى:

ـ ۋاي بېگىم! ئېشەكنى نېمىشقا قايتۇرۇپ كەلدىڭىز! ساتالمىدىڭىزمۇ يا؟ ـ دەپ سوراپتۇ. نەسىردىن ئەپەندى:

ـ سېتىۋاتاتتىم، قارىسام بەكلا ئەرزان سېتىلىپ كەتكىدەك. شۇڭا، باھاسىنى يۇقىرىلاتتىم، ئاخىرىدا ماڭا

قالــدى. مەن ئــۇنى قــايتۇرۇپ كېلــپ، ئېغىلغــا باغلــدىم. قانداقراق؟ پايدىلىق ئىش قىپتىمەنمۇ؟ - دەپتۇ. ئايالى:

ـ ۋاي بــېگىم! ســىلە ياخشــى ئىــش قىلىشــنىغۇ قىــپلا، مېنىڭكىنــى بىــر ئاڭلىســلا. مەن شــۇنداق ياخشــى بىــر ئىــش قىلدىمكى، سورىمايلا قويسلا. ئىشىك ئالدىدىن بىر قېتىقچى ئۆتۈپ كېتىۋېتىپتىكەن. قېتىق ئېلىش ئۈچۈن بىر قاچا بەردىم. قارىســام ئــۇ ئــادەم كەمچىســنى ئالمــايلا قېتىقنــى قويــۋەردى. مەنمــۇ چاندۇرماســتىن قولۇمــدىكى بىلەيزۈكــۈمنى چىقىرىــپ، تارازىنىــڭ يەنە بىــر بېشــىغا قويــدۇم. ئــۇ بــۇنى ســەزمىدى. گەرچە بىلەيزۈكــۈم قېتىقچــى بىــلەن كەتتــى. ئەممــا مەن ئۇنىــڭ قېتىقنــى كەم بېرىشــىنىڭ ئالــدىنى ئالــدىم، - دەپتــۇ. بــۇنى ئاڭلىغــان نەسىردىن ئەپەندى كۈلۈپ كېتىپ:

ـ ياخشى، ياخشى ئىش قىپسەن خېنىم! قارىغانــدا ســەن ئىچىــدىن، مەن تېشــىدىن بــۇ ئــۆينى تــازا ياخشــى كۆكلىتــدىغان ئوخشايمىز، - دەپتۇ.

نەتىجە

"ئــۇۋنى چىشــى قــۇش ياســايدۇ" دېــگەن ســۆز يۇقىرىــدا ئېيتقانلىرىمىزنىــڭ ھەممىســىنى ناھــايىتى ياخشــى خۇلاســىلاپ بېرىــدۇ ۋە ئــۇ بىــر ئەمەلىيەتتــۇر. ئايــالLار تەدبىرلىــك بولــۇپ، ئــۆزلىرىگە تاپشــۇرۇلغان نەرســىلەرنى دەل جايىــدا ۋە ۋاقتىــدا ئىشلەتســە، شــۇنداقلا، ئىســراپچىلىقتىن ساقلانســا، ئائىلىنىــڭ

ھــۇزۇرىنى تېخىمــۇ ئاشــۇرىدۇ. بولۇپمــۇ، قىزلــرى بولغــان ئــانىلار كەلگۈســـدە ئـــائىلە ئىگىســـى بولـــدىغان ئەتىنىـــڭ ئـــانىلىرىنى تەدبىرلىـــــك، ئىقتىســــاتچان قىلىـــــپ تەربىيىلىشـــــى، ئىســــراپخورلۇقنىڭ يامـــان ئـــاقىۋەتلىرىنى چوقـــۇم ئۆگىتىشـــى، باللارنىــڭ گــۈزەل ئەخلاقلىــق بولــۇپ يېتىشىشــى ئۈچــۈن ئالاھــدە غەيــرەت قىلىشـــى كېــرەك. ھەمــمە تەرەپــتىن مەلۇمــاتلىق بىــر ئايالنىـــڭ باشقۇرۇشـــى ئاســـتىدىكى ئـــۆي جەننەتـــتەك بولـــدۇ. نـــادان، مەنپەئەتــپەرەس، پايــدا بىــلەن زىيــاننى بىلمەيــدىغان ۋە ناچــار مىجەزلىــك ئايالالارنىـــڭ ئـــۆيى بولســـا، دوزاخنىـــڭ ئـــۆزىگە ئوخشايدۇ.

بـــۇرۇنقى زامـــانلاردا پادىشـــاھلار بىـــرەر ئالىمغـــا جـــازا بەرمەكچـــى بولســـا، ئـــۇنى جاھـــل، ئـــاق – قـــارىنى پەرق ئەتمەيـــدىغان بىرىنىـــڭ يېنىغـــا ســـولاپ قويـــاتتىكەن. بىـــرى كالىنوستىن:

_ ئىنســانىنىڭ قايســى ۋاقىتتــا ئۆلۈشــى ئەڭ تــوغرا بولــدۇ؟ - دەپ سوراپتىكەن، ئۇ مۇنداق جاۋاب بېرىپتۇ:

_ ئىنســان جاھــل بولــۇپ، ئــۆزى ئۈچــۈن پايدىســى يــاكى زىيىنى تېگىــدىغان نەرســلەرنى بىلمىــگەن چاغــدا، ئــۇ ئىنســانىنىڭ شۇ زامان ئۆلۈشى ئۇنىڭ ئۈچۈن ئەڭ ياخشىدۇر.

پەيغەمــبەر ئەلەيھىســـالامنىڭ ئايــالى ئائىشــە ئــانىمىز (الله ئۇنىڭــدىن رازى بولســـۇن!) ئىلىـــم ساھاســـدە ئـــۆز زامانىنىـــڭ ساناقلىق چوڭ ئالىملىرىنىڭ ئىچىدىن بىرى ھېسابلىناتتى.

بۇيـــۈك مۇجتەھـــــد ئـــالىم ئەھـــمەد ئىبنـــى ھەنـــبەل ئۆيلىنىدىغان چېغىدا، يېقىنلىرى ئۇنىڭغا:

_ پـــالانى ئادەمنىـــڭ ئىككـــى قىـــزى بـــار، قايسىســـى بىـــلەن ئۆيلىنىشـــنى خالىســـاڭ، ئـــۇنى ســـاڭا ئېلىـــپ بېرەلەيمىـــز. ئەممـــا شۇنىڭدىن خەۋىرىـڭ بولـۇپ قالسـۇنكى، قىزلارنىـڭ بىرىنىـڭ كـۆزى ئالغاي، - دەپتۇ. ئىمام ئەھمەد:

_ قايسىســــــى بەكــــــرەك ئەقىللىـــــق؟ - دەپ ســــــوراپتۇ. يېقىنلىرى ئۇنىڭغا:

_ كــــۆزى ئالغـــاي بـــولغىنى، - دەپ جـــاۋاب بېـــرىپتىكەن، ئىمام ئەقىللىـق بـولغىنى بىـلەن ئۆيلىنىشـكە قـارار قىپتـۇ. شـۇنداق قىلىـــپ، ئەقىلـــگە بېـــرىلگەن بىباھـــا قىمـــمەت قـــاراش ئېگـــى ئۈتتۈرىغا قويۇلۇپتۇ.

ھېكايە

ئىنتـايىن چـېچەن بىـر ئـادەم ئـۆيلىنىش نىيـتىگە كېلىپتـۇ. ئەممـا كۆڭلىدىكــدەك قىــز تاپالمــاپتۇ. ئـۇ، ئـۆيلەنمەكچى بولغـان قىزلارنـــى ســـىناپ باقـــدىكەن. كۆڭلىدىكـــدەك چىقمىغـــانلىقى ئۈچـۈن ئۆيلىنىشـتىن يالتىيـــپ قالـــدىكەن. ئـــاخىرى بىـــر قىـــز ئۇنىـــڭ قانـــداق قىـــز بىـــلەن ئۆيلىنىشـــنى خالايـــدىغانلىقىنى بىلىـــپ قـــاپتۇ. شـــۇنىڭ بىـــلەن، ئـــۇ يۇشـــۇرۇن ھالـــدا ئـــۇ ئادەمنىـــڭ پۈتـــۈن مـــجەز – خـــۇلقلىرىنى سۈرۈشـــتە قىلىـــپ بىلىۋاپتـــۇ – دە، ئـــۇ ئادەمنىڭ سىنىقىدىن ئۆتـۈپ، ئۇنىـڭ بىـلەن تـوي قىلىپتـۇ. تويىنىـڭ

ئەتىسى كۈنى، ئۇ ئادەم يېپ بىلەن باغلانغان بىر بولاق قەھۋە ئېلىپ كېلىپتۇ. ئايالى ئېرىنىڭ قولىدىكى قەھۋەنى ئېلىپ، ئېھتىيات بىلەن ئېچىپتۇ. بولاقنىڭ قەغىزى ئەتراپىدا قالغان قەھۋەنى قېقىشتۇرۇپ ئېلىۋېلىپ، قەغەزنى پەم بىلەن قاتلاپ بىر تەرەپكە قويۇپتۇ. ئارقىدىن قەھۋە بولىقىنى تاڭغان يىپنى چىرايلىق يۆگەپ باشقا بىر يەرگە قويۇپتۇ. بىر چەتتە تۇرۇپ، ئايالىنىڭ ئىشقا دىققەت بىلەن قاراپ تۇرغان ئېرى ئۆزىنى تۇتىۋالالماستىن:

_ ۋاي خېنىم! ئۇ كىچىككىنە يىپ بىلەن بىر پارچە قەغەزنى شۇنچىلىك رەتلەپ تىزىپ ساقلىغىدەك نېمىگە ئەسقاتاتتى؟ - دەپتۇ. ئايالى:

_ بېگىم! بۇ دېگەن بىر ئۆي، بىر نېمە دېمەك تەس. شۇنداق ۋاقىتلارمۇ كېلىپ قالىدۇكى، ئۇ ئازغىنە يىپ بىلەن بىرەر يىرتىقنى تىكىپ قېلىشىمىز، قەغەزمۇ ئىشىمىزغا ياراپ قېلىشى مۇمكىن. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئارتۇق مال زىيان قىلمايدۇ ئەمەسمۇ؟ - دەپتۇ. بۇنى ئاڭلىغان ئېرى ئىچىدە: ”مانا ئەمدى ئىزدىگىنىمنى تېپىپتىمەن“ دەپتۇ. شۇنداق قىلىپ، ئەر – ئايال ئىككىسى ئۆمرىنىڭ ئاخىرىغىچە ئىناق ۋە خۇشال - خۇرام ياشاپ ئۆتۈپتۇ.

بۇ ھېكايىدىكى ئادەمنىڭ قىلىقلىرى قارىماققا بىخللىقتەك كۆرۈنسىمۇ، مەسىلىگە ئىنچىكىلىك بىلەن قاراپ، ئادىل يەكۈن چىقىرىش كېرەك. شۇڭا، كىچىككىنە نەرسە

بولىسىمۇ، ئۇنى مەنىستمەسىتىن تاشىلايدىغان ئىشنى قىلماسلىق لازىم. قەھىۋەنى ئورىغان كىچىك بىر پارچە قەغەز ۋە ئازراق يىپنى ساقلاپ قويۇشنىڭ، بىر قاراشتا ئانچە ئەھمىيىتى يوق. بىراق، ئۇ بىر ئايالنىڭ ئۆي باشقۇرۇشتىكى ئىقتىساتچانلىقىغا ۋە قائىدە – نىزامىغا باھا بېرىش نۇقتىسىدىن ئېلىپ ئېيتقاندا ناھايىتى مۇھىم رول ئوينايدۇ.

تۆۋەندىكى ھېكايە بولسا، ھەقىقىي بېخىللىقنىڭ مىسالىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ:

ھېكايە

بۇرۇنقى زاماندا ئىنتايىن بېخىل بىر ئادەم ئۆتكەن بولۇپ، ئۇ شۇنچىلىك بېخىلكى، ئۆزىنىڭ يەپ - ئىچىشىگىمۇ كۆزى قىيماي، يېرىم ئاچ، يېرىم توق، بىچارە ھالەتتە ئايلىنىپ يۈرىدىكەن. بىر كۈنى بىرى ئۇنى زىياپەتكە چاقىرىپتۇ. ئۇ، زىياپەتتە ئۆمرىدە كۆرۈپ باقمىغان لەززەتلىك تاماقلارنى كۆرۈپ، بولۇشىغا يەپتۇ. ئەمما ئۇنىڭ ئاشقىزىنى بۇنداق تاماقلارغا ۋە بۇ قەدەر جىق تاماققا كۆنۈك بولمىغاچقا، تاماقنى ھەزىم قىلالماي قاتتىق ئاغرىپ قاپتۇ. كېسىلى بارغانسېرى ئېغىرلىشىپ كەتكەچكە، يېقىنلىرى تېۋىپ چاقىرىپتۇ. تېۋىپ ئۇنىڭ كېسىلىنى كۆرۈپ بولغاندىن كېيىن:

_ يــېگەن نەرســىلىرىڭنى تېــزدىن چىقىرىۋەتمىســەك ئۆلــۈپ كېتىشىڭ مۇمكىن، - دەپتۇ. بۇنى ئاڭلىغان بېخىل:

_ ئۆتۈنــۈپ قــالاي دوختــۇر! ئۆلســەممۇ يېگەنلــىرىم بىــلەن ئــــۆلەي. مەن ئۇنچــــۋالا ئېســــىل تامــــاقلارنى قانــــداقمۇ چىقىرىــۋېتەي، - دەپ تۇرىۋاپتــۇ. تېۋىــپ ئــۇنى مىــڭ تەســتە ئۆلۈمدىن قۇتۇلدۇرۇپ قاپتۇ.

باشــقا بىــر بېخىــل ئــادەم كېســەل بولــۇپ قالغانــدا، دوختــۇر ئۇنىــڭ كېســىلىدىن ساقىيىشــى ئۈچــۈن كېــپەك يېيىشــنى بۇيرۇپتــۇ. كېــپەك يېگەنــدىن كېــيىن ســاقايغانلىقىنى كــۆرگەن بــۇ بېخىــل شــۇنىڭدىن ئېتىبــارەن ئائىلىســىنىڭ پۈتــۈن ئەزالىرىنــى كېــپەك يېيىشكە مەجبۇرلاپ:

_ قــاراڭلار! كېــپەك ھەم ئەرزان ھەم شــىپالىق. شــۇڭا، سىلەرمۇ نانىنىڭ ئورنىغـا ماڭـا ئوخشـاش كېـپەك يەڭلاركـى، بـارلىق كېسەللىرىڭلاردىن ساقىيىپ كېتىسلەر، - دەپ تۇرىۋاپتۇ.

خۇلاسە

ئىقتىســاتچان ۋە ئــۆي ئىچىنــى ياخشــى باشقۇرۇشــنى بىلىدىغان بىر ئايال بىـلەن تـوي قىلىشـنى خالايـدىغان ھەرقانـداق ئەر جاھــىل، ھەتتــا ئىخــلاس سۇرىســىنىمۇ بىلمەيــدىغان، ئەتىــدىن كەچكىــچە غەيــۋەت - شــىكايەت بىــلەن ۋاقىــت ئۆتكۈزىــدىغان، كىچىككىــنە يىرتىقنىمــۇ تىكەلمەيــدىغان، پولــو بىــلەن شــويلىنى، شــويلا بىــلەن پولــونى پەرقلەنــدۈرۈپ

ئېتەلمەيدىغان، ئىككى خىل تاماقنى قاملاشتۇرۇپ ئېتىشنى ئۆگەنمىگەن، قىسقىسى، قولىدىن ھېچ ئىش كەلمەيدىغان بىرىنى ئېلىشنى ئەسلا خالىمايدۇ. بۇنداق بىر قىزنى، پەقەت باي بولغان تەقدىردە، ئۇنىڭ بايلىقىنى كۆزدە تۇتۇپ ئالىدىغانلاردىن باشقا ھېچكىم ئالمايدۇ.

پۇل قولنىڭ كىرىدۇر. ئىنسان ھەر ۋاقىت پۇلنى بىرەر ئېھتىياجى ئۈچۈن خەجلەيدۇ. ئەسقاتمىغان نەرسە يوق نەرسە بىلەن ئوخشاشتۇر. بۇنداق نەرسە قانچىلىك ئاز بولسىمۇ، يەنىلا ئىنساننى بىزار قىلىدۇ. بەزى ئەرلەر ئۆي ئىچىدە قىلنى قىرىققا يارغاندەك ئىش قىلىدۇ. نۇرغۇن نەرسىلەردە تېجەشلىك ۋە ئىقتىساتچان بولۇش بۇنداق ئەرلەرگە تولىمۇ يېقىپ قالىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، بىر نەرسىنىڭ ئاز ياكى كۆپ بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، ئۇنى تېجەپ ئىشلىتىش، ئىسراپخورلۇق قىلماسلىق مۇسۇلمان ئاياللارنىڭ باش تارتىپ بولمايدىغان ۋەزىپىسىدۇر. ئائىلىنى ياخشى ئىدارە قىلالايدىغان ئايال بولۇش ئۈچۈن، تۆۋەندىكى نۇقتىلارغا ئالاھىدە دىققەت قىلىش كېرەك:

1. كۆكتاتلارنى سېستىۋەتمەستىن تاماقتا ئىشلىتىش.

2. ئېتىلگەن تاماقلارنىڭ بۇزۇلۇپ قالماسلىقى ئۈچۈن تەدبىر ئېلىش.

3. داستىخاندا ئالدى بىلەن قېتىپ قېلىشقا باشلىغان ۋە قېتىپ قالغان نانلارنى يەپ تۈگىتىشكە تىرىشىش.

4. قېتىپ قالغان نانلارنى ئەخلەتكە تاشلىۋەتمەسلىك.

5. كونا كىيىملەرنى مودىسى ئۆتۈپ كەتتى دەپ، ئورۇنسىز ھالدا يېڭى كىيىملەرنى ئېلىشقا چىڭ تۇرۇۋالماسلىق.

مۇشۇ سەۋەبتىن، ئۇمامىمۇ قىزىغا ئېرىنىڭ پۇل - مېلىنى ياخشى ئاسراشنىڭ لازىملىقىنى چۈشەندۈرگەندى.

ئۆرۈغ - تۇغقانلارغا ياخشى مۇئامىلە قىلىش

ئۇمامەنىڭ قىزىغا قىلغان نەسىھەتلىرىنىڭ سەككىزىنچىسى مۇنداق ئىدى: ”ئېرىڭنىڭ يېقىنلىرىغا ياخشى مۇئامىلە قىلغىن“. ياخشى مۇئامىلە قىلىش پەقەتلا ئەر - خوتۇن ئارىسىدىكى ئىش ئەمەس. ئۇ، پۈتۈن ئىنسانلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ئىنسان ئۆزى تونۇيدىغان ۋە ياخشى كۆرىدىغان دوستىنىڭ، ئاغىنىلىرىنىڭ ياكى چوڭلىرىنىڭ يېقىنلىرىنىمۇ چوقۇم ياخشى كۆرىدۇ. ئۇلارنىڭ دۈشمەنلىرىگە نەپرەتلىنىدۇ. بۇنىڭ بىلەن بۇ ئىككى كىشى ئوتتۇرىسىدىكى مۇھەببەت ۋە ھۆرمەت تېخىمۇ كۈچىيىدۇ.

ئىمام غەزالى بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ”دوست تۇتۇلغان بىرىنىڭ قانچىلىك كۆپ دوستلىرى، ئۆرۈغ - تۇغقانلىرى ياكى يېقىنلىرى بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، ئۇلارنىڭ ھەقلىرىگە رىئايە قىلىش ۋاپادارلىقتۇر. ئۇلارغا كۆڭۈل بۆلۈش دوستىنى ئۆزىگە كۆڭۈل بۆلگەندىن بەكرەك خۇش قىلىدۇ“.

ئىككى دوست ئوتتۇرىسىدىكى ئەھۋال بۇنداق بولغان يەردە، ئېرىنىڭ ئۆزىدىن رازى بولۇشىنى خالىغان ئايال ئەلۋەتتە ئېرىنىڭ ئۆرۈغ - تۇغقانلىرىغا قارىتا ئىنتايىن ھۆرمەت بىلەن مۇئامىلە قىلىشى لازىم. ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: ”مېنىڭ بىر ئايالىم بار ئىدى، مەن ئۇنى ياخشى

كــۆرەتتىم، ئەممــا دادامنىـــڭ ئۇنــىڭ بىـــلەن خۇشــى يــوق ئىـــدى. ھەتتـــا مېنىـــڭ ئـــۇنى قويىۋېتىشـــىمنى تەلەپ قىلـــدى. مەن بـــۇ ئەھـــۋالنى پەيغەمـــبەر ئەلەيھىسســـالامغا دېـــدىم. پەيغەمـــبەر ئەلەيھىسســالام ماڭــا: «ئــى ئىبنــى ئــۆمەر! ئــۇنى قويــۋەتكىن!» دېدى".

ئىمام غەزالــى بــۇ ھەدىســنى بىــر ئەســىردە بايــان قىلغانــدىن كېــيىن مۇنـــداق دەيـــدۇ: "بىـــر ئايـــال قاچـــانىكى ئېـــرىگە يـــاكى ئېرىنىـــڭ ئـــۇرۇغ - تۇغقانلىرىغـــا يامـــانلىق قىلســـا ۋە ئەزىـــيەت بەرسە، گۇناھكار بولىدۇ".

دېــمەك، بىــر ئادەمنىـــڭ ئايــالىنى دەپ ئــۇرۇغ - تۇغقانلىرىغــا، بولۇپمــۇ ئاتــا – ئانىســغا خاپــا بولۇشــى ناھــايىتى چــوڭ گۇنــاھتۇر. ھەســەن بەســرى (الله ئۇنىڭغــا رەھــمەت قىلســۇن!) بــۇ ھەقــتە توختىلىـــپ مۇنـــداق دېـــگەن: "بىـــر ئىنســـاننىڭ ئانىســـى يـــاكى ئاتىســى ھايــات بولــۇپ، نــاۋادا ئۇيلەنســە ئۇلارغــا ھۆرمەتســىزلىك قىلىپ قويۇشــىدىن ئەنســىرەپ تــوي قىلمىســا، بــۇ ئۇنىــڭ ئەقىــل – ئىدراكلىق ئىكەنلىكىنىڭ ئالامىتىدۇر".

ئاتـــا - ئانىنىـــڭ ھەققىنىـــڭ چوڭلـــۇقىنى تىـــل بىـــلەن تەســـۋىرلەپ تـــۈگەتكىلى بولمايـــدۇ. ئانىنىـــڭ ھەققـــى دادىنىـــڭ ھەققىـــدىن تېخىمـــۇ چوڭـــدۇر. ئانىنىـــڭ پەرزەنتلىـــرىگە بولغـــان مېھــرى - مۇھەببىتىمــۇ دادىــنىڭكىگە قارىغانــدا ئىككــى ھەسســە ئـــارتۇق. بىــر ئــادەم پەيغەمــبەر ئەلەيھىسســالامنىڭ يېنىغــا كېلىــپ، ئـــۈچ قېـــتىم: كىمـــگە ياخشـــىلىق قىـــلاي؟ - دەپ ســـورىغاندا،

پەيغەمـــبەر ئەلەيھىسســـلام ئـــۇچىلى قېـــتىم: «ئاناڭغـــا» دەپ جاۋاب بەرگەن.

ساھابىلەردىن بىرى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن:

_ ئـى اللەنىـــڭ ئەلچىســـى! ئانــام بەكــلا ياشــىنىپ قالــدى. ئەقلــى - ھوشــىمۇ بۇرۇنقىــدەك ئەمەس. مەن ئــۆز قولــۇم بىــلەن تــامىقىنى يېگــۈزۈپ قــويىمەن، ســۈيىنى ئىچــۈرىمەن، تاھــارىتىنى ئالــدۇرۇپ قــويىمەن، بارىــدىغان يېــرىگە ھاپــاش قىلىــپ ئــاپىرىمەن. مەن ئۇنىـــڭ ھەققىنـــى ئـــۆتىگەن بولىمەنمـــۇ؟ - دەپ ســـورىغاندا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسلام:

_ يـــاق! يـــۈزدە بىرىنىمـــۇ ئۆتىيەلمىـــدىڭ. چـــۈنكى ســـەن ناھـــايىتى ئـــاجىز چېغىڭـــدا ئانـــاڭ ســـېنىڭ ئۈچـــۈن ھېرىـــپ چارچىــدى. ســېنى ئۆلــۈپ كەتمىســۇن دەپ خىزمىتىڭنــى قىلــدى. ســـەن بولســـاڭ، ئۇنىـــڭ ئۆلـــۈمىنى تىلـــگەن ھالـــدا خىزمىتىنـــى قىلىســـەن. ئـــۇنى رازى قىلىـــپ بولۇشـــۇڭ مـــۇمكىن ئەمەس. ســـەن پەقەت ئۇنىڭغـــا ياخشـــىلىق قىلىۋاتىســـەن. بـــۇ ياخشـــىلىقىڭنى داۋام قىلىـــدۇرغىن، - دەپ جـــاۋاب بەرگەن ئىـــدى. ئۇلـــۇغ اللە ئىنســاننى ئاتــا - ئانىســىغا ”ئوھــوش“ دېيىشــكىمۇ يــول قويمىغــان. ئەلــى رەزىيەللاھــۇ ئەنھــۇ: نــاۋادا ”ئوھــوش“ دېيىشــتىنمۇ تــۆۋەنرەك كەلىمە بولسا ئىــدى، ئەلــۋەتتە، اللە تائــالا ئۇنىمــۇ توســقان بــولاتتى، - دېگەن.

بەزىـــدە ئىنســـاننىڭ ئەقلـــىگە: ئەجەبـــا، ئاتـــا - ئانـــا پەرزەنتلىرىنـــى يامـــان يولغـــا بۇيرۇســـا، ئۇنىڭغىمـــۇ مېڭىشـــقا

بولامـدۇ؟ - دېگەن سـوئال كېلىدۇ. بۇنىڭغا مۇنـداق جاۋاب بېرىلىدۇ: قىلىشقا بۇيرۇلغان ئىش قەتئىي ھالدا ھارام ئىش بولسا، ئۇلارنىڭ سۆزىنى ئاڭلاش ۋە ئىتائەت قىلىش توغرا ئەمەس. ئەمما ئۇلار مۇسۇلمان بولمىغان تەقدىردىمۇ، ئۇلارنى يېمەك – ئىچمەك بىلەن تەمىنلەش، خىزمىتىنى قىلىش، پات – پات يوقلاپ، ھال - ئەھۋال سوراش لازىم.

ئۆي تۇتقان ئانىغا پەرزەنتلىرىنى قوغداش ۋەزىپىسى يۈكلىنىدۇ. شۇڭا ئۇ ئۇلارنى ئۇزاق مۇددەت كۆزدىن يىراق تۇتماسلىقى، ئۆزىدىن چوڭ باللار بىلەن دوستلۇق ئورنىتىشىغا يول قويماسلىقى كېرەك. ئۆيدە بويىغا يېتىپ قالغان قىزلىرى بار ئانىلار ھەر خىل باھانىلار بىلەن ئۆيگە كىرىشكە ئورۇنغان قوشنا ياكى تۇغقان ئوغۇللارغا دىققەت قىلىشى لازىم.

شۇنىڭدەك، دىيانەتلىك ۋە تەقۋا بولمىغان قۇدا – باجا، ئۇرۇغ – تۇغقانلاردىن يىراق تۇرۇش ئۇلار بىلەن قويۇق بادى – كەلدى قىلىشتىن ياخشىدۇر. ﷲنى تونىمىغان تۇغقانلاردىن ﷲنى تونىيدىغان ياتلارنى ئەلا بىلىش كېرەك.

ئاتا - ئانىسى مۇسۇلمان بولمىغان بىرىنىڭ: مەن ئۇلار بىلەن قويۇق مۇناسىۋەتتە بولسام، مېنى ئۆزلىرىنىڭ دىنىغا

تارتىپ كېتىشى مۇمكىن، دەيدىغان ئەندىشىسى بولسا، ئۇلارنى يوقلاپ بارمىسىمۇ بولىدۇ. شۇنداقلا، ئۇلارنىڭ گۇناھقا ئېلىپ بارىدىغان خىزمىتىنىمۇ قىلماسلىقى لازىم. مەسىلەن، ئاتا - ئانىسىنى ياكى ئۇرۇغ- تۇغقانلىرىنى چېركاۋغا ئوخشاش اللهتىن باشقىغا ئىبادەت قىلىدىغان باتىل يەرلەرگە ئېلىپ بارماسلىق كېرەك. ئەمما ئۇلار چېركاۋدىن قايتىپ كېلىۋاتقان بولسا، ياردەمگە موھتاج بولغان تەقدىردە، ئۇلارنى ئۆيىگىچە ئاپىرىپ قويسا بولىدۇ.

ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ئەڭ چوڭ گۇناھلاردىن بىرى ئاتا - ئانىغا لەنەت ئېيتىشتۇر» دېگەن. بۇنى ئاڭلىغان ساھابىلەر:

_ ئى اللهنىڭ پەيغەمبىرى! كىشى ئاتا - ئانىسىغا قانداقمۇ لەنەت ئېيتسۇن؟ - دەپ سورىغاندا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

_ بىر كىشى يەنە بىر كىشىنىڭ ئاتا - ئانىسىنى تىللايدۇ. شۇنىڭ بىلەن، ئۇمۇ ئۇنىڭ ئاتا - ئانىسىنى تىللايدۇ. نەتىجىدە، ھەر ئىككىسى ئۆزىنىڭ ئاتا - ئانىسىغا لەنەت ئېيتقان بولىدۇ، - دەپ جاۋاب بەرگەن.

يۇقىرىدا ئاتا - ئانىغا ھۆرمەت قىلىشنىڭ لازىملىقى ناھايىتى ياخشى چۈشەندۈرۈلدى. شۇڭا بۇنى ياخشى ئويلاش كېرەككى، قايسىبىر ئەر ئاتىسى ياكى ئانىسىغا ئايالىنىڭ زۇلۇم

قىلىشــــىغا رازى بولىــــدۇ؟ بۇنــــداق ئايالنىــــڭ ئەســــكىلىكىگە زادى قانچىلىــــك ئــــادەم ســــەۋر قىلالايــــدۇ؟ ئايــــاللار ھەرگىزمــــۇ: بېشــەملىكىمگە ســەۋر قىلغــان ئېــرىم ئەۋلىيــا بولىــدۇ، دەپ ئــويلاپ قالمىسۇن. بــۇ ئىشــتا زىيــان تارتىــدىغىنى يەنــىلا ئايالLARنىــڭ ئــۆزى بولىــدۇ. ئۇلارنىــڭ ئەســكىلىكلىرى ۋە ئېرىنىــڭ نەپرىتــى دۇنيــادا ئــۇلارنى بەختســىز قىلســا، ئــاخىرەتتە مەڭگۈلــۈك ئازابقــا دۇچــار بولىدۇ.

شــــۇنىمۇ ئەســــكەرتىپ ئۆتــــۈش كېرەككــــى، ئايالLARنىــــڭ ئەرلەرگە ئىتــائەت قىلىشــى بىــر ۋەزىپىــدۇر. ئەممــا ئەرنىــڭ مــجەزى ئوســال ئايالغــا ســەۋر قىلىشــى ئۇنىــڭ مەجبــۇرىيىتى ئەمەس، بەلكــى ئېســىل پەزىلىتىــدۇر. يەنــى ئەرلەر خوتۇنلىرىنىــڭ ئەســــكىلىكلىرىگە ســــەۋر قىلىشــــقا مەجبــــۇر ئەمەس. شــــۇنىڭ ئۈچــۈن، ئايــاللار: قانــداق قىلســاق بــولاتتى، ئەرلەرمــۇ بىــزگە ســەۋر قىلىپ باقسۇن، چىدىسۇن، دېيەلمەيدۇ.

ئىنســان ئــۆزىنى گــۈزەل ئەخلاقــى بىــلەن ھەمــمە ئــادەمگە ياخشــى كۆرسىتىشــى لازىــم. ئىنســانلارنىڭ ئــارزۇ قىلىــدىغىنى دەل مۇشــۇ. بۇنــداق قىلىشــنىڭ ئورنىغــا، ئىنســانلارنى گۇناھقــا ئېلىــپ بارىــدىغان ئىشــنى قىلىــش ھەرگىزمــۇ ئۇســتىلىق يــاكى دۇرۇســلۇق ئەمەس، بەلكى شەيتاننىڭ ئارقىغا كىرگەنلىكتۇر.

ئەرنى ئەر قىلىش ئائىلىنىڭ قولىدا

بىر ئادەم بىرقانچە خوتۇن ئالغان بولسىمۇ، ھېچبىرى بىلەن ئەپ ئۆتەلمەپتۇ. شۇنىڭ بىلەن، ئۇ ئەڭ ئاخىرىدا ئالغان خوتۇنىغا تۇنجى ئاخشامدىن باشلاپ ئۆزىنىڭ قانچىلىك ناچار مىجەزلىك ئادەم ئىكەنلىكىنى چۈشەندۈرۈپ قويۇشنى قارار قىلىپتۇ. بىراق ئۇ گېپىنى تۈگەتمەستىنلا، خوتۇنى:

ـ ۋاي بىگىم! خۇي - پەيلى سىزنىڭكىدىنمۇ ئەسكى بولمىغان بىرى سىزنى ئەسكىلىك قىلدۇرالمايدۇ. بۇرۇنقى خوتۇنلىرىڭىزنىڭ ئۆزلىرى ناچار بولغانلىقلىرى ئۈچۈن سىزدىن يامانلىق كۆرگەن گەپ، - دەپتۇ. شۇنداق قىلىپ، ئۇ ئەر ئاخىرقى ئايالى بىلەن ئۆمرىنىڭ ئاخىرىغىچە ئىناق ۋە بەختلىك ھايات كەچۈرۈپتۇ. شۇڭا، بىر ئائىلىدە بەخت – سائادەتنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن، تۆۋەندىكىلەرگە ئەھمىيەت بېرىش كېرەك:

1 - ھەر ئىككى تەرەپ ئۆزلىرىنىڭ ۋەزىپىلىرىنى ياخشى بىلىشى لازىم.

2 - ھەر ئىككى تەرەپ گۈزەل ئەخلاقنى ئۆزلەشتۈرۈشكە تىرىششى لازىم.

3 - ئەدەپ – ئەخلاقلىرىنى قوغدىشى لازىم.

4 - خاتالىق ئۆتكۈزۈپ قويغاندا، ئۇنى تۈزىتىشكە تىرىشىش ۋە قارشى تەرەپنىڭ كۆڭلىنى ئېلىش لازىم.

5 - ناۋادا ئەر كىشى قوپال، مىجەزى چۇس بىرى بولغان تەقدىردىمۇ، ئۇنى يۇمشىتىشقا تىرىشىش لازىم.

6 - ئېرى بىئارام، كۆڭلى يېرىم، قايغۇلۇق، غەمكىن، دەرتلىك ۋاقىتلىرىدا، ئايالى ئېچىلىپ – يېيىلىپ يۇرمەسلىكى، ئەكسىچە ئۇنىڭغا غەمگۇزار بولۇشى ۋە دەردىگە يېتىشى لازىم.

7 - ئېرى خۇشال - خۇرام بولغان چاغلاردا، ئايالى ئۆزىنى غەمكىن كۆرسەتمەسلىكى لازىم.

ئۇمامە قىزىغا قىلغان نەسىھىتىدە: "قىزىم! سەن ئېرىڭگە قانچىلىك ھۆرمەت كۆرسەتسەڭ، ئۆزەڭنى ئۇنىڭغا شۇنچىلىك ياخشى كۆرسىتەلەيسەن. ئۇنىڭ دېگەن يېرىدىن قانچىلىك چىقالىساڭ، شۇنچىلىك ياخشىلىقنى قولغا كەلتۈرەلەيسەن. مۇشۇنداق ھەرىكەت قىلالىساڭ، ئېرىڭگە خالىغىنىڭنى قىلدۇرالايسەن“ دېگەن.

ئائىلىدە ياخشى ئۆتۈش ئۈچۈن، ئەرلەرنىڭمۇ دىققەت قىلىشىغا تېگىشلىك بەزى ئىشلار بار. ئۇلار تۆۋەندىكىلەردىن ئىبارەت:

1. ھەرقانداق ئەر ئايالىنى دىنىمىز بۇيرۇغان ۋە توسقان ئىشلارنىڭ سىرتىدىكى ئىشنى قىلىشقا مەجبۇرلىماسلىقى لازىم.

2. دۇنيادا كەمچىلىكى يوق ئادەمنىڭ يوقلۇقىنى ئەقلىدىن چىقارماسلىقى لازىم.

3. سىرتتىن قارىماققا، كۆزنىڭ يېغىنى يېگىدەك چىرايلىق قىز ـ ئاياللارنىڭمۇ ناھايىتى ناچار خۇيلىرىنىڭ بارلىقىنى ئۇيلاش لازىم.

4. ئايالى ئاللاھ بەرگەن ئامانەت بولغانلىقى ئۈچۈن، ئۇنىڭغا ھەر ۋاقىت ئوچۇق – يورۇق ۋە يۇمشاق مۇئامىلە قىلىشى، چىرايلىق سۆز قىلىشى لازىم.

5. ئايالىنىڭ ھەربىر خاتالىقىنى ئۇنىڭ يۈزىگە سالماسلىقى لازىم.

6. ئاياللارنىڭ يۈزىنىڭ گۈزەللىكى ۋاقىتلىق بولغانلىقى ئۈچۈن، ئۆيلەنگەندە ھەمىشە ئەخلاقى ياخشى قىزلارنى تاللىشى لازىم.

ئاتا – ئانىلار ھەم ئائىلىدىكى خاتىرجەملىكنىڭ داۋام قىلىشى ھەم بالىلارنىڭ ياخشى تەربىيىلىنىشى ئۈچۈن، ئۇلارغا ناچار مۇئامىلە قىلىش ۋە ئەزىيەت بېرىشكە ئوخشاش ئىشلاردىن ساقلىنىپ، باشباشتاق چوڭ بولۇپ قېلىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىشى، ئاللاھنىڭ رازىلىقىغا ئېرىشىدىغان ئىشلاردا ئۇلارغا ياردەم بېرىشى لازىم. مۇشۇنداق قىلىش ھەربىر ئاتا – ئانىغا ۋاجىپتۇر. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ئاللاھ تائالا پەرزەنتلىرىنىڭ ياخشى ئىش قىلىشى ۋە ياردەمدە بولۇشىغا شارائىت ھازىرلاپ بەرگەن ئاتىلارغا رەھمەت ۋە مەغپىرەت قىلسۇن!» دېگەن.

ئۆلـۈغلاردىن بىـرى: ”بىــر ئوغلـۇم بــار. 30 يىلــدىن بىـرى، ناۋادا ئۇ دېگىنىمنــى قىلمــاي قالســا، گۇناھكــار بولـۇپ ئازابقــا لايــق بولـۇپ قېلىشــدىن ئەنسىــرەپ، بىــرەر قېتىممـۇ: ئـۇنى قىــل، بـۇنى قىلما! دەپ بۇيرۇق بېرىــپ باقمىــدىم“ دېــگەن. بـۇ زاتــتەك بولـۇش ھەمــــمە ئــادەم قىلالايــدىغان ئـــش ئەمەس. ئەممـــا ئىنســـان شـــۇنچىۋالا جاپـــا - مۇشـــەققەتتە چـــوڭ قىلغـــان پەرزەنتلىرىنـــڭ دۇنيــا ۋە ئــاخىرەتتە بەخــتكە ئېرىشىشــى ئۈچــۈن، ھەر جەھەتــتىن يــاردەم قىلىشــى كېــرەك. بۇنــداق قىلىشــمۇ ھەربىــر ئاتــا - ئانىغــا ۋاجىپتۇر.

بىر كىشى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا كېلىپ:

_ ئــى اللهنىـــڭ پەيغەمبىـــرى! كىمــگە ياخشـــىلىق قىـــلاي؟ - دەپ سورىغان ئىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

_ ئاناڭغــــا ۋە داداڭغـــا ياخشـــىلىق قىلغـــىن، - دەپ جـــاۋاب بەردى. ئۇ كىشى:

_ ئاتــــا - ئانــــام يــــوق، - دېــــگەن ئىــــدى، پەيغەمــــبەر ئەلەيھىسسالام:

_ ئۇنـــداق بولســـا، باللىرىڭغـــا ياخشـــىلىق قىلغـــىن. ئاتـــا - ئاناڭنىـــڭ سىـــنىڭ ئۈســـتىڭدە ھەققــى بولغىنىـــدەك، بـــالىلىرىڭنىڭمۇ سىنىڭ ئۈستىڭدە ھەققى بار، - دېدى.

ھېكايە

بۇرۇننىڭ بۇرۇنىسىدا، بىر ئادەمنىڭ ئىككى ئوغلى باركەن. بىر ئاخشىمى ئۇلار پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇپتۇ. دادىسى كىچىك ئوغلىغا:

ـ ئوغلۇم! ماڭا بىر قاچا سۇ ئەكىلىپ بەرگىنە! - دەپتۇ. ئوغلى:

ـ ئۆزەڭ بېرىپ ئىچ! - دەپتۇ. بىر ياندا ئولتۇرغان چوڭ ئوغلى:

ـ ۋاي دادا! كىچىك ئوغلۇڭنىڭ ۋاپاسىزلىقىنى بىلمەمسەن؟ قويغىنە، ئۆزەڭ بېرىپ ئىچ، ماڭىمۇ بىر قاچا سۇ ئېلىپ كەلگىن، - دەپتۇ.

اللّٰہ تائالانىڭ: «ئاتا - ئانىلارغا ”ئوھ-ۇش“ چاغلىق سۆزنىمۇ قىلماڭلار» دېگەن بۇيرۇقى نەدە قالدى؟ بۈگۈنكى دەۋردە، پەرزەنتلەر ئاتا – ئانىلار بىلەن تەڭ تۇرۇپ غەلۋە قىلىدۇ. ھەتتا بەزى پەرزەنتلەر ئاتا - ئانىسىغا دېۋەيلەپ، قول كۆتۈرۈشتىن، ھەتتا ئۇرۇشتىن يانمايدۇ. بۇ نېمىدېگەن ئېچىنىشلىق ئەھۋال – ھە!؟ بۇنىڭدىنمۇ ئارتۇق جىنايەت بارمۇ!؟

بۇنىڭغا ئوخشاش ئىسيانكار ئەمەللەردە قاباھەتنىڭ ھەممىسىنى باللارغىلا دۆڭگەپ قويۇش تازا ئادىللىق ئەمەس. ئۇلارنىڭ بۇنداق ھالغا چۈشۈپ قېلىشىدا ئاتا - ئانىلارنىڭ ناھايىتى چوڭ ھەسسىسى بار، ئەلۋەتتە. بولۇپمۇ، بەزى ئاتا –

ئانىلارنىــــڭ: بالامغــا تەربىـــيە قىلىـــمەن، تــۇزىتىمەن، دەپ ھە دېيىـــلا ئــۆرۈپ، ئــۇنى تاياقچــا ئادەتلەنــدۈرۈپ قويۇشــى تېخىمــۇ تــوغرا ئەمەس. ھېيىقمايــدىغان بــالا چــوڭ بولغانســېرى ھــېچ گەپ ئاڭلىمايــدىغان بولىــدۇ. بۇمــۇ يەتمىگەنــدەك، باللارغــا دۇئــايىبەت قىلىــش ئــۇ بالىنىــڭ تېخىمــۇ ئەسكىلىشــىپ كېتىشــىگە ســەۋەب بولۇپ قالىدۇ.

بىــر كىشــى ئابــدۇللاھ ئىبنــى مۇبارەكنىــڭ ئالــدىغا كېلىــپ، پەرزەنتىنىــڭ ئــۆزىگە بويســۇنمايۋاتقانلىقىنى، ئۇنىڭغــا ھــېچ گەپ ئۆتكــۈزەلمىگەنلىكىنى ئېيتــىپ قاقشــاپ بەرگەنــدە، ئابــدۇللاھ ئىبنى مۇبارەك:

_ ســەن پەرزەنــتىڭگە دۇئــايىبەت قىلغانمىــدىڭ؟ - دەپ سوراپتۇ. ئۇ ئادەم:

_ شــۇنداق، ئۇنىڭغــا پــات - پــات بەتــدۇئا قىلاتــتىم، - دەپ جاۋاب بېرىپتىكەن، ئابدۇللاھ ئىبنى مۇبارەك:

_ ئۇنــداق بولســا، نــېمە ئۈچــۈن قابــاھەتنى بالاڭــدىن ئىزدەيســەن؟ ســەن ئىشــىنىڭ بېشــىدىلا ئــۇنى بــۇزۇپ بولۇپســەن ۋە گۇناھكار بولۇشى ئۈچۈن شارائىت يارىتىپ بېرىپسەن، - دەپتۇ.

شـــۇنداق بولغـــانىكەن، ئاتـــا – ئانىنىـــڭ ۋەزىپىســـى پەرزەنتلىرىنـــى ياخشـــى تەربىـــيىلەش، قـــاتتىق ئاچچىقلانغـــان ۋاقىتلاردىمـــۇ ئـــۇلار ئۈچـــۈن خەيرلىـــك دۇئـــالارنى قىلىشـــتىن ئىبـــارەت. بۇنىڭـــدىن باشـــقا يەنە، باللارغـــا تۆۋەنـــدىكىلەرنى ئۆگىتىش لازىم:

1 - كىچىكلەرنــــى ئىـــززەتلەش، چـــوڭلارنى هـــۆرمەتلەش ئەخلاقىنى ئۆگىتىش لازىم.

2 - تــوي قىلىــش يېشــىغا يېتىــپ قالغــان قىزلارغــا ئىبــرەتكە ئىتــائەت قىلىـــش ۋە ئىبرىتىـــڭ ئــۇرۇغ - تۇغقـــان، يېقىنلىرىغـــا ياخشى مۇئامىلە قىلىشنى ئۆگىتىش لازىم.

3 - قىزلارنىــڭ يېنىــدا قېيناتــا ۋە قېينانــا ئەيىبلەنمەســلىكى لازىــم. چــۈنكى قىــز ئاتــا – ئانىســىنىڭ ئۆيىــدە بــۇلارنى ئاڭلىســا، يــاتلىق بولمــاي تــۇرۇپلا، تېخــى كــۆرمىگەن، تونىمىغــان، بىلمىــگەن قېيناتــا ۋە قېينانىســىغا قارىتــا خاتــا چۈشــەنچىدە بولــۇپ قالىــدۇ، ئىبرىتىــڭ ئــۆيىگە ئاشــۇ چۈشــەنچە بىــلەن بارىــدۇ. نەتىجىــدە، چىقىشــالمايدىغان ئەهــۋاللار كۆرۈلۈشــكە باشــلايدۇ. هېچقانــداق ئەر ئاتــا – ئانىســىنى: ئاياللىرىنىـــڭ مىجەزىــگە ماسلىشــالمىدى، دەپ تاشلاپ كېتەلمەيدۇ.

ھەممىـــدىن مــۇھىمى شــۇكى، بىــر ئايــال تــوي قىلغانــدا، ئىبرىتىــڭ ئۆزىــدىن بــۇرۇنقى ئاياللىــدىن قالغــان بــالىلىرى بولســا، ئۇنىــڭ ئۇلارغــا قىلىــدىغان مۇئامىلىســىدۇر. مۇنــداق ۋەزىيەتــتە، ئۇنىڭــدىن كۈتۈلىــدىغىنى شــۇكى، ئۇنىــڭ ئــۇلارنى باغرىغـــا بېسىشــــى، ئۆزىنىـــڭ بالىســـىدەك كـــۆرۈپ، هالىـــدىن خەۋەر ئېلىشــىدىن ئىبــارەت. بالىنىــڭ دادىســى ئــۇنى تەربىــيىلەش، ئەدەپلــەش ئۈچــۈن ئاچچىقلىنىشــى، هەتتــا نــۆرتى كەلگەنــدە ئۇرۇشــى مــۇمكىن. ئەممــا باشــقا بىرىنىــڭ ئــۇنى ئۇرۇشــىغا ۋە ئازارلاپ خورلىشىغا رازى بولمايدۇ.

تولىمۇ ئەپسۇسكى، بەزى ئاياللار ئۆگەي بالىلىرىنى قوشنىلىرىنىڭ بالىلىرىچىلىكمۇ كۆرمەيدۇ. ئۇلارغا كۆلۈمسىرەپ قاراش ئۇياقتا تۇرسۇن، تاياق ۋە دەشنام بىلەن مۇئامىلە قىلىدۇ. ھېچقانداق دادا بالىسىنىڭ بۇنداق مۇئامىلە ۋە خورلاشقا ئۇچرىشىغا رازى بولمايدۇ. دادىنىڭ بۇنداق ئەھۋاللارنى كۆرۈپ تۇرۇپمۇ ئىنكاس قايتۇرماسلىقى، يا ئائىلىدە خاتىرجەمسىزلىك يۈز بەرمەسلىكى، يا ئۆزى ئۆيدە يوق چاغدا بالىسىنىڭ بۇنىڭدىنمۇ بەتتەر مۇئامىلىگە قالماسلىقى ئۈچۈندۇر.

مۇنداق دادىنىڭ ئايالىغا بولغان سۆيگۈ – مۇھەببىتى ئۆگەي ئانىنىڭ ئۆگەي بالىغا بولغان مۇئامىلىسىگە مۇناسىۋەتلىكتۇر. شۇڭا ئۇ ئۆگەي بالىسىنى قانچىلىك ياخشى باقسا، ئېرى ئۇنى شۇنچىلىك ياخشى كۆرىدۇ. ئەكسىچە بولغاندا، ئايالى دۇنيادىكى ئەڭ گۈزەل ئاياللاردىن بولغان تەقدىردىمۇ، ئۇزۇنغا بارماي ئېرى ئۇنىڭغا نەپرەتلىنىدۇ.

ئۆگەي ئانىلار يۇقىرىدىكى سۆزلىرىمىزدىن ئاغرىنمىسۇن. چۈنكى بىز بۇلارنى دۇنيا ھاياتىدا مىڭلارچە مىسال بولغانلىقى، ھەتتا ئۆگەي ئانىلارنىڭ قىلمىشلىرى تىللارغا داستان بولغانلىقى ئۈچۈن يازدۇق. بىر ئانا ئۆز بالىسىغا بىرەر كىشىنىڭ كۆز ئالايتىپ قويۇشىنىمۇ قوبۇل قىلالمايدۇ. بۇنداق بولۇشى ناھايىتى نورمال ئەھۋالدۇر. ئەمما شۇنىمۇ ئۇنۇتماسلىق لازىمكى، دادىمۇ ئانا بىلەن ئوخشاش ھېس – تۇيغۇغا

ساھىبتۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن، ئانا ئۆگەي باللىرىغا ياخشى مۇئامىلە قىلىشى لازىم.

گەرچە ئەمەلىيەتتىن يىراق بولسىمۇ، ھەر ئېھتىمالغا قارشى شۇنىمۇ تىلغا ئېلىپ ئۆتۈش كېرەككى، ناۋادا بالىسىنى ئۆگەي ئانىسىنىڭ خارلىغانلىقىنى ۋە خورلىغانلىقىنى كۆرگەن بىر دادا ئۇنىنى چىقارمىغان، ئانچە كۆچەيمىگەن، ھەتتا بىئارامىمۇ بولمىغان تەقدىردە، ئاشۇ ئۆگەي ئانا ئاخىرەتتە يېتىم – يېسىر، كۆڭلى سۇنۇق باللار ھەققىدە ئونلارچە ئايەت نازىل قىلغان جانابى اللهقا نېمىدەپ جاۋاب بېرەر!؟

ئۇلۇغ الله يېتىم - يېسىر، كۆڭلى سۇنۇق، ئانىسى يوق باللارنىڭ ئازارلىنىشىغا، خورلىنىشىغا، زۇلۇم قىلىنىشىغا ھەرگىزمۇ رازى بولمايدۇ. بۇنى يالغۇز ئۆگەي ئانىلارلا ئەمەس، بەلكى، ئۆگەي دادا ياكى يېتىم باللارنى باققان ھەرقانداق ئادەم ياخشى بىلىشى لازىم. ئاتا – ئانىسىدىن يېتىم قالغان باللارغا ياخشى مۇئامىلە قىلىش ھەققىدە نۇرغۇن ئايەت ۋە ھەدىس بايان قىلىنغان.

بىر ھەدىس شەرىپتە: «كىمكى بىر يېتىمنىڭ بېشىنى سىلىسا، ئۇنىڭغا شۇ يېتىمنىڭ چېچىنىڭ سانىچىلىك ئەجىر ۋە ساۋاب بېرىلىدۇ» دېيىلگەن. يەنە بىر ھەدىستە: «الله تائالا ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان ئۆي، ياخشى مۇئامىلە قىلىنغان يېتىم بار ئۆيدۇر» دېيىلگەن.

يېتىم بالا بار يەردە باشقا بالىلارنى سۆيۈپ، بېشىنى سىلايدىغان ئىشنى قىلماسلىق لازىم. يېتىم بالىنى ھەقسىز ئىشلىتىش ھارامدۇر.

ئۇلۇغ دىنىمىز يېتىم - يېسىر ۋە ئانىسىز بالىلارنىڭ ھەقلىرىگە ئالاھىدە ئەھمىيەت بېرىدۇكى، ئۇلارنى يېشىغا ماس كەلمەيدىغان چوڭ ياكى ئېغىر ئىشلارغا سېلىش، ئېغىر نەرسىلەرنى كۆتۈرتۈش، قىلالمايدىغان ئىشلارنى قىلىشقا زورلاش ئۆتۈپ كەتكەن ئىنساپسىزلىقتۇر. بۇنداق كىشىلەرنىڭ ئاخىرەتتە دۇچار بولىدىغان ئازابىنى ئويلاپ، ئۇلارغا ياخشى مۇئامىلە قىلىشقا ھەرىكەت قىلىشى ئۆزلىرى ئۈچۈن پايدىلىقتۇر.

جانابى الله يېتىم – يېسىرلارغا ۋە ئانىسىز بالىلارغا كۆز يېشى تۆكتۈرگەنلەرنى بۇ دۇنيا خۇشاللىقىغا ئېرىشتۈرمەيدۇ. ئۇلارغا يەتكۈزگەن ئەزىيەتلىرى ۋە جاچالىرىنىڭ جازاسىنى ھەسسىلەپ تارتىدۇ.

> ئەر ئەتىگەنلىسى ئىشقا ماڭغاندا، ئايالى ئۇنى ئىشىكتىن خۇشاللىق بىلەن ئۇزىتىپ قويۇشى ۋە ياخشى دۇئا قىلىشى، ئاخشىمى ئۆيگە كەلگەن چاغدا، ئۇنى يەنە ئىشىكتىن خۇشاللىق بىلەن كۈتۈۋېلىشى ۋە ھال – ئەھۋالىنى سورىشى لازىم.

خۇلاسە

ئانىسىز قالغانلارغا، يېتىملەرگە قانچىلىك مېھرى - شەپقەت كۆرسىتىلسە، شۇنچىلىك ياخشى ئىش قىلىنغان بولىدۇ. ئۆگەي دادىلارمۇ يېتىم باللىرىغا خۇددى ئۆزىنىڭ پەرزەنتىدەك، ھەتتا ئۇنىڭدىنمۇ بەكرەك مېھرى - شەپقەت كۆرسىتىشى، ئۇلارنىڭ ئىلىم - پەن، ھۈنەر – سەنئەت، تېخنىكا ۋە كەسىپ ئۆگىنىشى ئۈچۈن ياردەم قىلىشى لازىم.

ئۆگەي ئانىلار، خۇددى بۆرىلەر ئانىلىرىدىن ئايرىلىپ قالغان قوزىلارنى ئوۋلىغىنىدەك، ئانىسىز قالغان باللارنى بۆزەك قىلماسلىقى، ئۇلارنى ئۆز بالىسىدەك باغرىغا بېسىشى، چىرايلىق ئۇسۇلدا تەربىيىلەپ، ياخشى يېتىشتۈرۈشى لازىم. ئۇلارنى ئىتتىرىپ، دۈشكەلەيدىغان ئىشنى ئۆزى قىلماسلىق بىلەن بىرگە، دادىسى ئۇرماقچى بولغاندا، ئۇنى توسۇۋېلىپ، باللارنىڭ كۆڭلى يېرىم بولۇپ قېلىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىشى لازىم. ئانىسىدىن ئايرىلىپ قالغان بالىسى بار ئەرگە ئۆزىنى ياخشى كۆرسىتىشنىڭ ئەڭ توغرا يولى ئاشۇ ئانىسىز بالىغا خۇددى ئۆز ئانىسىدەك كۆيۈنۈشتىن ئىبارەت.

ئايالLAR ئاشۇنداق يېقىنلىق ۋە ياخشىلىقنى ئەينى ۋاقىتتا ئېرىنىڭ ئاتا - ئانىسى ۋە قېرىنداشلىرىغىمۇ كۆرسىتىشى كېرەك. شۇنداق قىلغاندىلا، ئېرىنىڭ ياخشى كۆرۈشىگە ئېرىشەلەيدۇ. شۇ سەۋەبتىن، ئۇلەما قىزىغا قىلغان نەسىھەتلىرىدە: ”ئېرىڭنىڭ يېقىنلىرىغا ياخشى مۇئامىلە

قىلىشىڭ، سېنىڭ تەدبىرلىك ۋە ئىشلارنى ياخشى ئىدارە قىلالايدىغان بىرى ئىكەنلىكىڭنىڭ ئالامىتىدۇر“ دېگەن.

كىشىنىڭ ئۈستىدە قولۇم - قوشنىلارنىڭمۇ ھەققى بار. بۇ ھەققە ئىگە بولۇشنىڭ سەۋەبى ئۇلارنىڭ ئۆيلىرىنىڭ بىر - بىرىگە يېقىن بولۇشى، يەنى قارىماققا يېقىن كۆرۈنۈشىدۇر.

كۆرۈنۈشتىكى يېقىنلىق بىرمۇنچە ھەقنى ۋاجىپ قىلغان يەردە، ئېرىگە ئوخشاش ھەم ئىتائەت قىلىشى بۇيرۇلغان ھەم ماددىي ۋە مەنىۋىي جەھەتتىن ئەڭ يېقىنى بولغان بىرىنىڭ ھەقلىرى تەسەۋۋۇر قىلغاندىن كۆپ بولىدۇ، ئەلۋەتتە. شۇنىڭ ئۈچۈن، ئاياللار ئېرىنىڭ كۆڭلىنى ئۇتۇشى ۋە ئۇنىڭ مۇھەببىتىنى قولغا كەلتۈرۈشى لازىم.

قولۇم - قوشنا ھەقلىرى ھەققىدە توختالغان ئىكەنمىز، بۇنى بىرئاز كېڭەيتىشكە توغرا كېلىدۇ. خېلى كۆپ ساندىكى كىشىلەر قوشنىلارنىڭ ھەققىگە تېگىشلىك شەكىلدە رىئايە قىلىپ كېتەلمەيۋاتىدۇ. بەزى يەرلەردە بولسا، پۈتۈنلەي ئەھمىيەت بېرەلمەيۋاتىدۇ. بولۇپمۇ، قوشنىلارنىڭ ئاياللىرى ئۆزئارا چىقىشىپ ئۆتۈشنىڭ ئورنىغا، كېچە - كۈندۈز بىر - بىرىنىڭ غەيۋىتىنى قىلىشىپ ياشايدۇ. ”بۆرىمۇ قوشنىسىغا يامانلىق قىلمايدۇ“ دېگەن سۆز خەلق ئارىسىدا تىلدىن تىلغا تارقىلىپ يۈرسىمۇ، ئۇلار يەنىلا بىر - بىرىنى كۆرەلمەي، كىشىنى بىئارام قىلىدىغان سۆز – ھەرىكەتلەرنى قىلماقتا.

ھېكايە

ھــال - ئەھــۋالى يامــان ئەمەس بــىر ئادەمنىــڭ بــىر تۇيــاق ئىنىكى بــار ئىــكەن. ئــۇ ھەر كــۈنى ئەتىگەنــدە ئىنىكىنــى سېغىپ، سۈتىنىڭ بــىر قىســمىنى يــېقىن قوشنىســى بولغــان ياشــانغان بــىر تــۇل ئايالغــا ئەكىرىــپ بېرىــدىكەن. ئــۇ ئــادەم بــىر ئاخشــىمى قوشنىســـىنىڭ ئىشـــىكىنىڭ ئالدىـــدىن ئۆتـــۈپ كېتىۋېتـــىپ، قوشنىســـىنىڭ يىغلىنــىپ يــالۋۇرۇپ دۇئــا قىلىۋاتقــانلىقىنى ئــاڭلاپ قاپتۇ. ئىچىــدە: ”ماشــائاللاھ! ئايــال نــامىزىنى ئوقــۇپ بولــۇپ، ﷲقــا يــالۋۇرۇپ دۇئــا قىلىۋاتقــان ئوخشــايدۇ“ دەپ ئويلاپتــۇ. شــۇ ئارىــدا ئىچىــگە: قانــداق دۇئــا قىلىۋاتقانــدۇ؟ دېــگەن ئــوي كىرىۋاپتــۇ ۋە ئــۇ ئايالنىـــڭ دۇئاســـىغا قـــۇلاق ســـاپتۇ. بىـــراق، نـــېمە ئـــاڭلاپتۇ دېمەمسىلەر؟ ئۇ ئايال:

_ ئــى ﷲ! شــۇ تــام قوشــنامنىڭ ئىنىكىنىــڭ جېنىنــى ئــالغىن! - دەپ دۇئــا قىلىۋاتقـــدەك. ئــۇ ئــادەم قۇلاقلىرىغــا ئىشــىنەلمەي، قــۇلاقلىرىنى تېخىمــۇ يــېقىن ئەكېلىــپ تىڭشىســا، ئايــال يەنە ئاشــۇ دۇئــانى تەكرارلاۋاتقـــدەك. ئــۇ ھەيرانلىــق ئىچىـــدە قــاپتۇ ۋە: بــۇ ئايــال ئىنەكــتىن نــېمە زىيــان كۆرگەنــدۇ؟ مەن بىلمــگەن بىــرەر سەۋەب بارمىــدۇ - يــا؟ ئۇنىــڭ ئۈســتىگە ھەر كــۈنى ئەتىگەنلىســى ئىنەكىنىــڭ ســۈتىنى ئىچىۋاتقــان تۇرســا؟ دېگەنلەرنــى ئويلاپتــۇ. ئەمما سەۋەبىنى ھېچ ئويلاپ يېتەلمەپتۇ.

ئەتىسى تاڭ ئاتقاندىن كېيىن، ئۇ ئادەم ئادىتى بويىچە ئىنىكىنى سېغىپ، سۈتىنىڭ بىر قىسمىنى ئۇ ئايالغا ئېلىپ كىرىپتۇ ۋە ئۇنىڭغا:

_ ھۆرمەتلىك ھەدە! ئويلىشىمچە، ھازىرغىچە بىزنىڭ ئىنىكىمىزنىڭ سىزگە ھېچقانداق زىيىنى بولمىدى. ئەكسىچە، ئۇنىڭ پايدىسى بولسۇن دەپ، قولىمىزدىن كەلگەننى قىلىۋاتىمىز. سىز نېمە ئۈچۈن ئاخشام ئۇنىڭغا يىغلاپ تۇرۇپ بەددۇئا قىلغانتىڭىز؟ مەن بۇنى ئۆز قۇلىقىم بىلەن ئاڭلىدىم، - دەپتۇ. بۇ سۆزلەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، ئۇنى ئىنكار قىلىشنىڭ مۇمكىن ئەمەسلىكىنى ھېس قىلغان ئايال:

_ ھۆرمەتلىك قوشنام! اللهنىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، مەن راست گەپنى قىلسام، سېنىڭ ئىنىكىڭدىن ھېچقانداق زىيان كۆرمىدىم. پەقەت ھەر كۈنى ئەتىگەنلىسى ئۇنىڭ جىرت - جىرت قىلىپ سېغىلىشىغا چىدىيالمىدىم. مەن ئۇنىڭ سۈتىنىمۇ ئىچمەي، سۈتىنىڭ سېغىلغان ئاۋازىنىمۇ ئاڭلىماي، - دەپتۇ. كىشى مۇنداق قوشنىلاردىن اللهقا سېغىنىپ پاناھ تىلىشى لازىم.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: «ئۆي ئېلىشتىن بۇرۇن قوشناڭنى سۈرۈشتە قىلغىن!» دېگەن ھەدىسى ۋە بۇ ھەدىستىن ئېلىنغان: ’’ئۆي ئالما، قوشنا ئال‘‘ دېگەن ماقال - تەمسىل قوشنا تالالاشنىڭ قانچىلىك مۇھىم ئىكەنلىكىنى،

بۇنىڭغـــا قـــاتتىق دىققـــەت قىلىشـــنىڭ كېرەكلىكىنـــى كۆرســـىتىپ بېرىدۇ.

قوشـــنىغا ياخشـــىلىق قىلىـــش ئىســـلام ئەخلاقىدىنـــدۇر. قوشـــنىلارنىڭ بـــالىلىرى ئۇچرىغانـــدا، ئۇلارنىـــڭ دۈمبىلىرىنـــى ســـىلاش، چىرايلىـــق ۋە تـــاتلىق ســـۆزلەر بىـــلەن هـــال - ئەهـــۋال سوراش، قوشنىغا خۇشچىراي مۇئامىلە قىلىش لازىم.

قوشـــنا بىـــر نەرســـە ســـوراپ كىرگەنـــدە، مـــۇمكىن بولســـا بېـــرىش، ئاغرىـــپ قالغانـــدا هـــال - ئەهـــۋال ســـوراش، بېشـــىغا بىـــرەر مۇســـىبەت كەلســـە، كـــۆڭلىگە تەســـەللى بېـــرىش ئۈچـــۈن يـــوقلاپ كىـــرىش، خۇشـــاللىق كۈنلىرىـــدە ئـــۇنى قىـــزغىن تەبىـــرىكلەپ، خۇشاللىقىغا هەمنەپەس بولۇش لازىم.

قوشـــنىنىڭ ئۆيىنـــىڭ هەمـــمە يەرلىـــرىگە ۋە بالىلىرىنـــىڭ كىـــيىم - كېچەكلىـــرىگە دىققـــەت قىلىـــپ قارايـــدىغان ئىشـــنى قىلماســـلىق، دۇنيـــا ۋە ئـــاخىرەتكە ئالاقىـــدار بىلىملەرنـــى قوشـــنىلاردىن ئۆگىنىشـــكە تـــوغرا كەلســـە، هـــېچ ئىككىلەنـــمەي ئـــۆگىنىش، شـــۇنداقلا، ئـــۇلاردىن خاتـــالىق ئۆتۈلگەنـــدە ئـــۇنى كەچۈرۈۋېتىش لازىم.

قوشـــنىلارنىڭ ئـــازار ۋە جاپالىرىغـــا چىداشـــنىڭ ئۆزىمـــۇ قوشـــىندارچىلىق هەقلىرىنـــىڭ بىرىـــدۇر. قوشـــنىلارنى بىئـــارام قىلىـــدىغان ئىشـــلاردىن، ۋاقىـــراپ – جـــاقىراش ۋە تـــاراق - تـــۇرۇق ئـــاۋازلاردىن قـــاتتىق ســـاقلىنىش لازىـــم. هەمـــمە ئـــادەم ئوخشـــاش گـــۈزەل ئەخلاقلىـــق بولـــۇپ كېتەلمەيـــدۇ. ئەهـــۋال شـــۇنداق

بولغـانىكەن، بەزى قوشـنىلارنىڭ مـجەز - خـاراكتېرلىرىنى تـوغرا چۈشـىنىش كېـرەك. قوشـنىلارنىڭ ئـار - نومۇسـىغا قەتئىـي كـۆز سالماسلىق لازىم.

خۇلاسـە قىلـىپ ئېيتقانـدا، بىـر ئايـال ئۆچـۈن ھەم ئېرىنىـڭ يېقىنلىرىغـا ھەم قوشـنىلارغا ياخشـى مۇئـامىلە قىلىـش ۋە ئـۇلار بىلەن ياخشى ئۆتۈش ئۇنىڭ ئايالىلىق ۋەزىپىلىرىدىن بىرىدۇر.

ھەسـەتخورلۇق ۋە خاتىرجەمسـىزلىك پەقەت اللهنـى كـۆپ زىكـىر قىلىـش بىـلەن تۈگەيـدۇ. ھـاراق ئىچىـش، تاماكـا چېـكىش ۋە ئويـۇن – تاماشـا بىـلەن بولـۇش كىشـىنى قىينىچىلىقـتىن قۇتۇلدۇرالمايـدۇ. بـۇ پەقەت شـەيتانىنىڭ ئىشـىدۇر. ئەسـلىدە، بۇلارغـا بېـرىلىش خـاتىرجەملىكنى ۋە راھەت – پاراغەتنى پۈتۈنلەي يوق قىلىدۇ.

سىر ساقلاش

ئۇمامەنىڭ قىزىغا قىلغان نەسىھەتلىرىنىڭ توققۇزىنچىسى: ”ئېرىڭنىڭ سىرلىرىنى ھېچكىمگە دېمە!“ دېگەندىن ئىبارەت ئىدى. سىرلىرى باشقىلار تەرىپىدىن بىلىۋېلىنغان ئىنسانلار ساناقسىز زىيانلارغا ئۇچرايدۇ ۋە ساناقسىز مەنپەئەتتىن مەھرۇم قالىدۇ. ھەدىس شەرىپتە: «كىمكى سىرىنى ھېچكىمگە دېمەستىن ساقلىيالىسا، ئىشىنى ئۆز ھەققى بىلەن ئادا قىلغان بولىدۇ» دېيىلگەن.

ئىنساننىڭ قەلبى سىر ساقلايدىغان ساندۇق، ئېغىز ئۇ ساندۇقنىڭ قۇلۇپىسى، تىل ئاچقۇچىدۇر. ناۋادا ئۇ، ئاچقۇچنى ياخشى تۇتالمىسا، يەنى تىلنى ياخشى تېزگىنلىمەي، سىرلارنى ئاشكارىلىۋەتسە، ئەقىل ۋە زېرەكلىكنىڭ ھەقىقىي ماھىيىتىدىن مەھرۇم قالغان غاپىل ئىنسان بولۇپ قالىدۇ.

ئىنسان سىرلىرىنى ئاشكارىلاش بىلەن ساناقسىز بالالارغا دۇچار بولىدۇ. بۇ سەۋەبتىن ئېرىنىڭ سىرلىرىدىن خەۋەردار بولغان ئايال ئۇنى ياخشى ساقلىشى، ئۇنىڭغا، بۇنىڭغا سۆزلەپ يۈرمەسلىكى لازىم. ناۋادا ئۇ دېگۈسى كېلىپ تۇرالماي دەپ سالسا، ئىشىنىڭ ئاقىۋىتى يامان ئەھۋالغا قالىدۇ. بۇنىڭدىن خەۋەردار بولغان ئېرىمۇ، ئايالىدىن نەپرەتلىنىدۇ.

ئەمەلىيەتتە سىر ساقلاش ئاسان ئەمەس. سىر ساقلاش مال - دۇنيا ساقلاشتىنمۇ تەستۇر. سىرنىڭ ئېغىرلىقى مالنىڭ ئېغىرلىقىدىن تېخىمۇ زىيادە. چۈنكى، باشقا يۈكلەر قەلبكە ئېغىرنى سالمايدۇ. ئەمما سىرنىڭ يۈكى قەلبكە ئېغىرنى سالىدۇ. ئەھۋال شۇنداق بولسىمۇ، يەنىلا سىرنى باشقىلارغا دېمەسلىك لازىم. ناۋادا سىرنى ھېچكىمگە دېمەسلىك شەرتى بىلەن بىر كىشىگىلا ئېيتىپ بەرگەن تەقدىردە، ئۇ بىر كىشىمۇ ئوخشاش شەرت بىلەن يەنە بىر كىشىگە ئېيتىپ بېرىدۇ — دە، شۇنداق قىلىپ، بىر ئېغىزدىن چىققان بۇ سىر مىڭ ئېغىزغا تارقايدۇ. نەتىجىدە، سىر سىر بولماي قالىدۇ.

سىر مال — دۇنيا ياكى نەرسە - كېرەككە ئوخشىمايدۇ. مال - دۇنيا ۋە نەرسە - كېرەكنى ساقلايدىغان ئادەم قانچىلىك جىق بولسا، ئۇنى شۇنچىلىك ياخشى ساقلىيالايدۇ. ئەمما، سىرنى ساقلايدىغان ئادەم كۆپەيگەنچە، ئۇنىڭ سىر ھالىتىدىن چىقىپ كېتىش ئېھتىمالى كۆپىيىدۇ. سىرغا كەلگەندە: ”ھېچكىمگە دېمە جۇمۇ!“ دېگەن ئاگاھلاندۇرۇش ھېچ نەرسىگە ئەسقاتمايدۇ.

كىشى ئۆزىنىڭ مەنپەئەتىگە مۇناسىۋەتلىك سىرنى ئۆزى ساقلىيالمىسا، باشقىسى ئۇنى باغاق بىرىنىڭ مەنپەئەتى ئۈچۈن قانداقمۇ ساقلىسۇن! ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: ”مەن ھېچكىمگە دەسلەپ سىرىمنى سۆزلەپ بېرىپ، كېيىن: ـ نېمە ئۈچۈن سىرىمنى ئاشكارىلاپ قويىدۇڭ؟ - دەپ ئازار

بىرىپ باقمىدىم“ دېگەن. سىر ساقلىيالماسلىقتا ھېچكىم ئايالللارنىڭ ئالدىغا ئۆتۈپ كېتەلمەيدۇ.

ھېكايە

ئىككى ئادەم بىر يېزىنىڭ چايخانىسىدا ئولتۇرۇپ پاراڭلىشىپتۇ. ئۇلارنىڭ سۆھبىتى ئايلىنىپ كېلىپ، ئايالللارنىڭ سىر تۇتالمايدىغانلىقى ھەققىدە توختاپتۇ. ئىككىسىدىن بىرى دەرھال قارشى چىقىپ:

_ مەن ئايالىمغا ئىشىنىمەن، ئۇ مېنىڭ سىرىمنى ھەرگىزمۇ باشقىلارغا دەپ قويمايدۇ، - دەپتۇ. ھەمراھى ئۇنىڭغا:

_ بۇ مۇمكىن ئەمەس، - دەپتۇ. شۇنداق قىلىپ، ئۇلار بۇ ھەقتە خېلى ئۇزۇنغىچە تالاش - تارتىش قىلىشىپتۇ. ئاخىرى ھەمراھى سۆزىنى داۋام قىلىپ: _ بوپتۇ ئەمىسە، سەن ئايالىڭغا ئۇ قەدەر ئىشىنىدىكەنسەن. شۇنداق بولغان ئىكەن، بىر سىناپ باقايلى. مەسىلەن، سەن بۈگۈن بىر تال تۇخۇم ئېلىپ ئۆيىڭگە بارغىن. ئاخشىمى ياتقاندا، ئۇنى مەخپىي ھالدا كۆرپەڭنىڭ ئاستىغا تىقىپ قويغىن. ئەتىگەنلىكى ناھايىتى جىددىيلەشكەن قىياپەتكە كىرىۋېلىپ، كېچىدە تۇخۇم تۇغقانلىقىڭنى، ئەمما بۇنى ھېچكىمگە دېمەسلىك كېرەكلىكىنى ئايالىڭغا تاپىلا. قېنى شۇ چاغدا گېپىڭنىڭ قانچىلىك ئۆتىدىغانلىقىنى كۆرىمىز، - دەپتۇ.

ئۇ ئادەم ھەمراھىنىڭ دىگەنلىرىنى ئەينەن ئىجرا قىلىپتۇ. ئەتىسى كۈن چۈش بولغاندا: _ چايخانىغا بىر بىرىپ كىلەيچۇ، - دىگىنىچە، چايخانىغا بىرىپتۇ. ئاخىرى نىمە بوپتۇ؟ - دىمەيسىز. ئۇ، چايخانىغا بارا – بارماي، ھەممە ئادەم ئۇنىڭغا قاراپ كۈلۈشكە ۋە: _ قانداقراق، سەن توغقان توخۇم چوڭمتى ياكى كىچىكمتى، - دەپ مەسخىرە قىلىشقا باشلاپتۇ.

ئەسلىدە ئايالى ئەتىگەنلىسى بۇلاقتا سۇ ئالغىلى بارغاندا، بىرىنچى بولۇپ ئۇچرىغان ئايالنى كۆرۈپ ئۆزىنى تۇتالماستىن، ئۇنىڭغا:

_ ۋاي جىنىم قوشنام! ھىچكىمگە دىمە جۇمۇ، كىچە بارغۇ، مىنىڭ ئىرىم توخۇم توغدى، توخۇمنى ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆردۈم، - دەپتۇ. شۇنىڭ بىلەن، بۇ خەۋەر يىرىم كۈن ئىچىدە پۈتۈن يىزىغا پۇر كەتكەن ۋە ئاڭلىمىغان ھىچكىم قالمىغانىكەن.

مەن بۇ ھىكايىنى بايان قىلىپ: _ ھىچبىر ئايال سىر ساقلىيالمايدۇ، - دىمەكچى ئەمەسمەن. شۇنداق ئايالLارمۇ باركى، نۇرغۇن ئەرلەردىن ياخشى سىر ساقلايدۇ. ئايالLاردىن بىرى يەنە بىردىن:

_ سەن قانداق سىر ساقلايسەن؟ - دەپ سوراپتىكەن، ئۇ: ئىيتىلغان سۆزلەرنى ۋە سۆزلىگۈچىنى شۇ يەرنىڭ ئۆزىدىلا ئۇنتۇپ كىتىش ئارقىلىق، - دەپ جاۋاب بىرىپتۇ.

شۇنداق ئىكەن، ئاڭلىغان ياكى تىڭشىغان ھەرقانداق نەرسىنى ھەم ئاڭلىمىغان ھەم تىڭشىمىغاندەكلا، شۇ ۋاقتىنىڭ

ئۆزىدە ئۇنتۇپ كېتىشىمۇ سىر ساقلاشنىڭ بىر تۈرىدۇر. ئېسىل پەزىلەتلىك ۋە گۈزەل ئەخلاقلىق بۈيۈك ئىنسانلارنىڭ دىللىرى سان – ساناقسىز سىرلار كۆمۈلۈپ ياتقان مازارلىققا ئوخشايدۇ.

سىر ساقلاش ياكى ئۇنى ئېچىۋېتىش شۇ كىشىنىڭ قەدىر - قىممىتىنى ئوتتۇرىغا قويىدۇ. سىر بىر ئامانەتتۇر. ئامانەتكە خىيانەت قىلىش نىپاقلىقنىڭ ئالامىتىدۇر. شۇڭا، سىر ساقلىيالمايدىغان بىرىنى تەرىپلەش ئۈچۈن: "ئىچىدە گەپ ياتمايدىغان" دېگەن ئىبارە ئىشلىتىلگەن.

سىر ساقلاشنىڭ شۇنچىلىك مۇھىم بولۇشى بىلەن بىرگە، ئۇنى ئاشكارىلاشنىڭ خىزمەت ۋە ۋەزىپە بولىدىغان يەرلىرىمۇ بار. بۇلارنى ياخشى ئايرىۋېلىش پەقەت ئەقلى - ھوشى جايىدا ۋە زېرەك كىشىلەرنىڭ ئىشىدۇر.

ساقلاشقا تېگىشلىك سىرلارنىڭ ئەڭ مۇھىملىرىدىن بىرى، ئېرىنىڭ سىرىنى ئايالىنىڭ ساقلىشىدۇر. ئاياللار ئېرى تەرىپىدىن بېرىلگەن بۇ ئامانەتنى جىنىنى قوغدىغاندەك قوغدىشى، ھەرقانداق ئەھۋال ئاستىدا ئۇنى باشقا بىرگە ئۆتۈنۈپ بەرمەسلىكى لازىم. ئەكسىچە قىلىش ئەقلى - ھوشى جايىدا بىر ئايالنىڭ قىلىدىغان ئىشى ئەمەس. نۇرغۇن ئاياللار ئېرىنىڭ سىرلىرىنى باشقىلارغا سۆزلەپ سالغانلىقى ئۈچۈن يۈزلىگەن، مىڭلىغان ئائىلىدە ئىتتىپاقسىزلىق كېلىپ چىققان ۋە نۇرغۇنلىرى تىرىپىرەن بولۇپ كەتكەن.

”سەن پەرزەنتلەرنىڭ تەلىم – تەربىيىسىنى ئۆزەڭ بىلگەن سەۋىيەدە تاشلاپ قويماستىن، ئۇلارغا باشقا ئىلىملەرنىمۇ ئۆگىنىش پۇرسىتى يارىتىپ بەرگىن. چۈنكى ئۇلار سەن ياشىغان دەۋر ئۈچۈن ئەمەس، سېنىڭدىن كېيىنكى دەۋر ئۈچۈن تۇغۇلغان“.

ئەلى رەزىيەللاھ ئەنھۇنىڭ ھېكمەتلىرىدىن

ھۆرمەت قىلىش ۋە ئىھتىرام بىلدۈرۈش

ئۇمامەنىڭ قىزىغا قىلغان ئۇنىنچى نەسىھىتى، يەنى ئەڭ ئاخىرقى نەسىھىتى: ”ئېرىڭنى ھۆرمەتلىگىن، بۇيرۇغانلىرىنى ئورۇنلا!“ دېگەندىن ئىبارەت ئىدى.

ئاياللار دىنىمىزغا زىت بولمايدىغان ھەرقانداق ئىشتا ئېرىگە ئىتائەت قىلىشى لازىم. ئەمەلىيەتتىمۇ، ئىرادىسى ئاجىز بولغانلارنىڭ ئىرادىسى كۈچلۈك بولغانلارغا بېقىندى بولۇپ، نېمە دېسە قارشى چىقماستىن ئورۇنلىشىنىڭ لازىملىقى ئىلمىي ھەقىقەتتۇر. ئىسلام دىنى ئەرگە ئىتائەت قىلىشنىڭ پۈتۈن چەك - چېگرىلىرىنى ئوچۇق بايان قىلغان بولۇپ، ھەتتا ئانىسى ياكى دادىسى ئاغرىپ قالغان بىر ئايال ئۇلارنى يوقلاپ بېرىش ئۈچۈن ئېرىنىڭ رۇخسىتىنى ئېلىشى لازىم.

چوڭلار قايتا – قايتا تەكىتلەپ: ”ھەرگىز ئالمىغىن، ئۇنىڭ بىلەن ئۆيلەنمىگىن!“ دېگەن ئاياللار بولسا، گەپ ئاڭلىمايدىغان ۋە بۇيرۇلغان ئىشلارنى ئورۇنلىمايدىغان ئاياللاردۇر. چۈنكى، مۇنداق ئاياللار بىلەن تۇرمۇش قۇرۇپ چىقىشىپ ئۆتۈش ئىنتايىن تەس. مەشھۇر بىر ماقالدا: ”گەپ ئاڭلىمايدىغان خوتۇن ئېرىنىڭ چېچىنى بالدۇر ئاقارتىۋېتىدۇ“ دېيىلگەن. لوقمان ھېكىممۇ بۇ ماقالنى ئوغلىغا قالدۇرغان ۋەسىيەتلىرىدە بايان قىلغان.

ئۇلـــۇغ ئـــالىملاردىن بىـــرى كەبىنـــى تـــاۋاپ قىلىۋېتىـــپ، ياشانغان بىر ئـادەمنى ھاپـاش قىلىۋاتقـان بىـر ئـادەمنى كۆرۈپتـۇ. ئـۇ ئادەم بىـر تەرەپـتىن ھاپـاش قىلىۋالغـان ئـادەمنى تـاۋاپ قىلدۇرسـا، يەنە بىـر تەرەپـتىن: "بـالىلىق چېغىڭـدا سـالغان جاپالىرىـڭ يەتمىگەنـدەك، قېرىغىنىڭـدىمۇ يەنە ماڭـا يـۈك بولـدۇڭ" دەپ غۇدۇراۋاتقىدەك. بۇنى ئاڭلىغان ئالىم ھەيران بولۇپ:

ـ قـارا سـېنى بىـر تەرەپـتىن ياخشـىلىق قىلىـپ، يەنە بىـر تەرەپتىن قىلغـان ياخشـىلىقىڭنى مىنـنەت قىلىـپ ساۋابىڭنى يـوق قىلىۋاتىسـەن. ئـۇ سـېنىڭ داداڭ ئەمەسـمۇ؟ ئەينـى زامانـدا ئۇمـۇ ساڭا ياخشىلىق قىلغان ئەمەسمۇ؟ - دەپ سوراپتىكەن، ئۇ:

ـ ۋاي ئۇسـتازىم! نـېمە دەيدىغانسـەن؟ دۈمبەمـدىكى بـۇ ئـادەم مېنىـڭ دادام ئەمەس، ئەكسـىچە ئـۆز ئوغلـۇم. خـۇي – پەيلـى ئەسـكى بىـر ئايـال بىـلەن تۇرمـۇش قۇرغانـدى. شـۇنىڭ بىلەن، مانـا مۇشـۇنداق ۋاقىتـتىن بـۇرۇن قېرىـپ تۈگىشـىپ كەتتـى، - دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

سـىز ياخشـى ئـويلاپ بېقىـڭ! ئادەمنىـڭ قېرىـپ كېتىشـىگە سـەۋەب بولغـۇدەك ئەسـكى ئايـال بىـلەن بىـرگە ياشـاش قانـداقمۇ مـۇمكىن بولسـۇن؟ مـىجەزى ئەسـكى ۋە ئـىتائەت قىلمايـدىغان ئايـــال ئېرىنىـــڭ غەزەپلىنىشـــىگە، ئاخىرىـــدا ئاجرىشـــىپ كېتىشكىچە سەۋەبچى بولمامدۇ!

شـۇنداق، ئايالنىـڭ ئازارلىشـىغا ۋە جاپـا سېلىشـىغا سـەۋر قىلغان، چىـداپ ئـۆتكەن ئەرلەرمـۇ بـار. مەسـىلەن، شـەقىق ئىبنـى

ئىبراھىمنىــڭ ئايالىنىــڭ مىــجەزى ئىنتــايىن ئوســال بولــۇپ، ئىــرى ئۇنىــڭ ھەر تۈرلــۈك ئازارلىرىغــا ۋە جەبىــر - جاپالىرىغــا چىشــىنى چىشلەپ ئۆتىدىكەن. كىشىلەر بۇنىڭدىن ھەيران بولۇپ:

_ ئايالىڭنىــڭ مىــجەزى ئىنتــايىن ناچــار، ســاڭا دائىــم ئــازار بېرىــدۇ. نېمىشــقا ئۇنىــڭ تــالىقىنى بەرمىــدىڭ؟ - دەپ ســورىغاندا، ئۇ:

_ ئايالىمنىــــڭ مىــــجەزى ئوســــال بولســــا، مېنىــــڭ مىجەزىــــم ياخشــىدۇر. مەن ئۇنىڭــدىن ئايرىلســام، ئۇنىــڭ بىــلەن ھــېچكىم تــوي قىلمايــدۇ. ئۇنــداقتا، ئــۇ بىچــارە بولــۇپ قالامــدۇ؟ - دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

نەقشــبەندى جامائىتىنىــڭ چوڭلىرىــدىن ئەبــۇ ھەســەن ھاركائــانى ئايالــدىن ئىنتــايىن كــۆپ ئــازار يەيــدىكەن ۋە جەبىــر – جاپاســىغا يولۇقــدىكەن. بىــر كــۈنى ئۇنىــڭ ئىككــى شــاگىرتى ئــۇنى يــوقلاپ ئــۆيىگە كەپتــۇ. بىــراق ئــۇ ئۆيــدە يــوق ئىــكەن. ئىشــىكنى ئايالى ئېچىپتۇ ۋە ئۇلارغا:

_ ئەتىگەنــــدىن كەچكىــــچە: ”شــــەيخ، شــــەيخ“ دەپ تۈرىدىكەنســـلەر، ئۇنىڭـــدىن نـــېمە ياخشـــىلىق كـــۆردىڭلاركى، ئــۇنى دائىــم يــوقلاپ كېلىســلەر؟ بولــدى قىلىــپ، يولۇڭلارغــا مــېڭىڭلار! ئەۋلىيــالىق كىــم، ئەبــۇ ھەســەن كىــم؟ - دېگىــنىچە ئۇلارغــا بىرمــۇنچە ئــازار بېرىپتــۇ ۋە ئىشــىكنى جالاقىــدە يېپىــپ كىرىپ كېتىپتۇ.

شاگىرتلار كۆڭلى يېرىم بولغان هالدا شەهەر سىرتىغا چىقىپتۇ. ئۇلار ئېغىر - ئېغىر قەدەم بېسىپ كېتىۋاتقاندا، كىمنى كۆرۈپتۇ دېمەمسىز؟! شەيخ بىر شىرغا مىنىپ كېلىۋاتقىدەك. ئۇ ئۇلارغا يېقىنلاشقاندىن كېيىن:

_ قانداق قىلىمىز بالىلىرىم! ئۆيدىكىلەرگە سەۋر قىلغاچقا، بۇ يەردىكىلەر بىزنى ئۆزلىرىگە مىندۇرىدىكەن، - دەپتۇ.

ئايالىنىڭ جەبىر - جاپالىرىغا سەۋر قىلغانلاردىن يەنە بىرى بولسا، ئوسمانىي خەلىپىلىكىنىڭ ئەڭ چوڭ ئۆلىمالىرىدىن زەنبىللىك ئەلى ئەپەندى بولۇپ، ئۇنىڭ سەرگۈزەشتىسىمۇ ئىنتايىن ئىبرەتلىكتۇر. زەنبىللىك ئەلى ئەپەندىمۇ ئايالىدىن هېچ رازى ئەمەسكەن. ئۇ، ئايالىنىڭ هەر تۈرلۈك ناچار مۇئامىلىلىرىگە ئۇزۇن مەزگىل چىدىغاندىن كېيىن، ئاخىرى سەۋرىسى تېشىپتۇ. ئۆيدىن بىر مۇددەت بولسىمۇ يىراقراق تۇرۇش ئۈچۈن ئىستانبۇلدىن چاتالچا ناهىيىسىگە قاراپ يولغا چىقىپتۇ. يولدا ئىككى دەرۋىش بىلەن ئۇچرىشىپ قاپتۇ. ئۇلار سەپەرداش بولۇپ، يوللىرىنى بىرلىكتە داۋام قىلىپتۇ.

ئۇلار قورسىقى ئاچقاندا مۇناسىپ بىر يەرنى تېپىپ ئولتۇرۇشۇپتۇ. دەرۋىشلەردىن بىرى دۇئا قىلغانىكەن، ئالدىغا بىر داستىخان تاماق كېلىپتۇ. ئۇلار تاماقنى يەپ بولۇپ، يولنى داۋام قىلىپتۇ. يەنە قورسىقى ئاچقاندا، ئىككىنچى دەرۋىش دۇئا قىلغانىكەن، ئۇلارنىڭ ئالدىغا يەنە بىر داستىخان تاماق كېلىپتۇ.

ئــۇلار ئۇنىمــۇ يەپ بولــۇپ، ســەپىرنى داۋام قىلىپتــۇ. ئــۇچىنچى قېتىم قورســقى ئاچقانــدا بولســا، دۇئــا قىلــش نۆۋىتى زەمبىللىــك ئەلــى ئەپەنــدىگە كېلىپتــۇ. رەھمەتلىــك نــېمە قىلىشــنى بىلــمەي، گــاڭگىراپ تــۇرۇپ قــاپتۇ. چــۈنكى ئــۇ ھاياتــىدا تــۇنجى قېتىم دۇئــا بىــلەن داســتىخان كەلگەنلىكىنــى كــۆرۈپ تــۇراتتى. ئــاخىرى ئــۇ ئامالسىز ھالدا قوللىرىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ:

_ ئــى رەبــبىم! بــۇ دەرۋىشــلەر كىمنىــڭ يــۈز - خاتىرىســى ئۈچــۈن ســەندىن يەيــدىغان نەرســە ســورىغان بولســا، ئۇنىــڭ ھــۆرمىتى ئۈچــۈن مېنىڭمــۇ دۇئــايىمنى قوبــۇل قىلىــپ، بىــزگە يەيــدىغان نەرســە بەرگــىن، - دەپ دۇئــا قىلىپتــۇ. شــۇنىڭ بىــلەن، ئۇلارنىــڭ ئالــدىغا بىــرلا ۋاقىتتــا ئىككــى داســتىخان تامــاق كەپتــۇ. دەرۋىشلەر ھەيران بولۇپ:

_ بــۇ قانــداق ئىــش ئەپەنــدىم! ســەن قانــداق دۇئــا قىلغــان بولغىيتىــڭ – دە، ئىككــى داســتىخان تامــاق بىــرلا ۋاقىتتــا كەلــدى؟

- دەپ سوراپتۇ. زەنبىللىك ئەلى ئەپەندىمۇ ئۇلاردىن:

_ ئالــدى بىــلەن ســىلەر دەپ بېقىڭلارچــۇ، ســىلەر قانــداق دۇئا قىلاتتىڭلار؟ - دەپتۇ. دەرۋىشلەر:

_ بىــز دۇئــايىمىزدا: ”ئــى الله! بىــزگە ئايالىنىــڭ جەبىــر - زۇلمىغــا ســەۋر قىلىــپ، يۈكســەك ماقاملارغــا ئېرىشــكەنلەرنىڭ سىــېپىغا قېتىلغــان زەنبىللىــك ئەلــى ئەپەنــدىنىڭ ھــۆرمىتى ئۈچــۈن يــېمەك - ئىچــمەك ئەۋەتكــىن“ دەيتــۇق، - دەپتــۇ. بــۇ ســۆزنى

ئاڭلىغـان زەنبىللىـك ئەلـى ئەپەنـدى ئىشـنىڭ ھەقىقـي ماھىتىنى تونۇپ يېتىپ، دەرۋىشلەرگە:

_ دوســـتلار! مېنىـــڭ ســـەپىرىم بـــۇ يەرگـــچە. دەرھـــال ئىســـتانبۇلدىكى ئۆيـۈمگە قايتىشـــىم كېـرەك، - دەپتـــۇ ۋە ئـــۆيىگە قايتىـــپ كېتىپتـــۇ. ئـــۇ بـــۇ مەرتىـــۋىگە ئايالىنىـــڭ ئەزىيەتلىـــرىگە چىـــدىغانلىقى ۋە ســـەۋر قىلغـــانلىقى ئۈچـــۈن ئېرىشـــكەنلىكىنى چۈشىنىپ يېتىپتۇ.

يـــۇقىرىقىلاردىن شـــۇنى كۆرۈۋېلىشـــقا بولىـــدۇكى، مـــجەزى ئەســـكى ئاياللارغـــا ســـەۋر قىلىـــش ئىنتـــايىن تەس. شـــۇنداق بولغاچقـــا، بۇنىڭغـــا ســـەۋر قىلالىغـــان كىشـــلەرنى جانـــابى الله ئەۋلىيـــالىق بىـــلەن مۇكاپاتلىغـــان. شۈبھىســـىزكى، ھېچقانـــداق ئايـــال بۇنچىلىك دەرىجىـــدە ئەســكى بولۇشـــنى ھەرگـــز خالىمايـدۇ. ئەممـا بـــۇ يەردە شـــۇنىمۇ ئەســـكەرتىپ ئۆتـــۈش كېرەككـــى، ئايـــاللار بـــۇ ئەســـەرنى ئوقـــۇپ چىقىـــپ: مەنمـــۇ شـــۇنداق ئەســكىلىك قىلايچـــۇ، نەتىجىـــدە ئېـــرىم ئەۋلىيـــا بولســـۇن، دەيـــدىغان خىيـــالنى قىلىـــپ سالمىســـۇن. مۇنـــداق ئايـــاللار ئۆزلىرىنىـــڭ مەســـئۇلىيىتىدىن نە بـــۇ دۇنيادا، نە ئاخىرەتتە قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ.

مۇسۇلمان ئايالالارنىڭ بىلىشى لازىم بولغان بەزى بىلىملەر

• ھەربىر مۇسۇلمان الله تائالاغا مۇنداق ئىمان ئېيتىدۇ: الله بار ۋە بىردۇر. ئۇنىڭ باشلانغۇچى ۋە نىھايىتى يوقتۇر. ئۇ يارىتىلغان ھېچقانداق نەرسىگە ئوخشىمايدۇ. ئۇنىڭ ياراتقۇچىسى يوقتۇر. ھەممە نەرسىنى ئۇ ياراتقاندۇر. ئۇ ھەمىشە تىرىكتۇر، يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا ھەممە نەرسىنى بىلىپ تۇرىدۇ، ھەرقانداق ئاۋاز ۋە ھەرقانداق سۆزنى ئاڭلاپ تۇرىدۇ، ھەممە نەرسىنى كۆرۈپ تۇرىدۇ، ھەممە نەرسىگە كۈچى يېتىدۇ. ئۇ ئۆزىگە خاس رەۋىشتە سۆز قىلىدۇ. ھەرقانداق نەرسە ئۇنىڭ خالىشى بىلەن بولىدۇ. الله ھېچكىمگە زەررىچىلىك ھەقسىزلىق قىلمايدۇ.

• بىز الله تائالانى كۆرەلمەيمىز. چۈنكى، كۆزلىرىمىز ئۇنى كۆرەلەيدىغان ئىقتىداردا يارىتىلمىغان.

• پەيغەمبەرنىڭ قىلغان ھەربىر سۆزى ۋە ئىش - ھەرىكىتى توغرىدۇر. ئۇلار گۇناھ قىلمايدۇ. شۇ سەۋەبتىن، ھەرقانداق مۇسۇلمان بىرەر پەيغەمبەرنى تەنقىتلىسە، ئىماندىن چىقىدۇ.

• الله تائالا قەتئىي تەكىتلىگەن بۇيرۇقلار: "پەرز" دەپ ئاتىلىدۇ. ناماز ئوقۇش، زاكات بېرىش، ھەج قىلىش، روزا تۇتۇش الله پەرز قىلغان ئىشلارنىڭ بەزىلىرىدۇر.

• الله تائالا قەتئىي چەكلىگەن ئىشلار: "ھارام" دېيىلىدۇ. ھاراق ئىچىش، قىمار ئويناش، زىنا قىلىش قاتارلىقلار ھارام ئىشلاردىندۇر.

• بۇيرۇلغان، ئەمما ئادا قىلىنىشى پەرزدەك قەتئىي بولمىغان ئىشلار: "ۋاجىپ" دەپ ئاتىلىدۇ. ۋىتىر نامىزى ۋە ھېيت نامىزى قاتارلىقلارغا ئوخشاش.

• چەكلەنگەن، ئەمما ھارام دەرىجىسىدە قەتئىي بولمىغان ئىشلار: "مەكروھ" دېيىلىدۇ.

• پەيغەمبىرىمىزنىڭ سۆزى، ئىش - ھەرىكىتى ۋە كۆز ئالدىدا باشقىلار تەرىپىدىن قىلىنغان، ئەمما توسماستىن ماقۇل كۆرگەن ئىشلار: "سۈننەت" دەپ ئاتىلىدۇ. شۇنىڭدەك، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قىلغان بەزى ئىشلار: "مۇستەھەب" دەپ ئاتىلىدۇ.

• قىلسا ساۋاب، قىلمىسا گۇناھ بولمايدىغان ئىشلار: "مۇباھ (يەنى رۇخسەت ئىشلار)" دەپ ئاتىلىدۇ.

• قۇرئان كەرىمنى ۋە پەيغەمبىرىمىزنىڭ سۆزلىرى (ھەدىس شەرىپلىرى)نى خاتا چۈشەندۈرۈش ئارقىلىق دىنىمىزنى بۇزۇشقا تىرىشقانلارغا قارشى كۈرەش قىلغان دىنىي ئۆلىمالىرىمىز بار. ئۇلار پەيغەمبىرىمىزنىڭ ۋاپاتىدىن كېيىن،

تەخمىـــــنەن 50 يىلـــدىن 100 يىلغــــچە بولغـــان ئارىلىقتـــا دىنىمىزنىــڭ ئاساسىــلىرىنى بەلگىــلەپ بولغــان. بــۇ مۇبــارەك زاتــلار بېكىـــــتكەن ئاساســـــلارنىڭ يىغىندىســـــى: ”مەزھەب“ دەپ ئاتىلىدۇ.

• ئېتىقــادىي جەھەتــتە ئىككــى تــوغرا مەزھەب بــار. بــىرى، ماتۇرىدىيە مەزھىبى. يەنە بىرى، ئەشئەرىيە مەزھىبى.

• ئەمەل ـ ئىبــادەت جەھەتـــتە تــۆت تــوغرا مەزھەب بـــار. ئــۇلار: ھەنەفــى، مــالىكى، شــافئى ۋە ھەنبەلــى مەزھەبلىرــدىن ئىبارەت.

• بىزنىــڭ ئېتىقــادىي جەھەتتىكــى مەزھىبىمىــز ماتۇرىــدىيە، ئەمەل – ئىبـــــادەت جەھەتتىكـــــى مەزھىبىمــــــز ھەنەفـــــى مەزھىبىدۇر.

• ئەمەل – ئىبــادەت جەھەتتىكــى مەزھىبىمىزنىــڭ ئىمــامى ئىمام ئەزەم ئەبۇ ھەنىفەدۇر.

• **ئىمــان ئاساســلىرى ئالتىـــدۇر.** بــۇ ئــالتە ئاساسىــى ئــۆز ئىچىــگە ئالغــان: ”ئــامەنتۇ“ كەلىمىســىنىڭ مەنىســى: مەن اللەقــا، ئۇنىــڭ پەرىشــتىلىرىگە، كىتابلىرىغــا، پەيغەمبەرلىــرىگە، ئــاخىرەت كــۈنىگە ۋە تەقــدىرگە يەنــى ياخشــىلىق ۋە يامانلىقنىــڭ الله تائـالا تەرىپىــدىن ئىكەنلىكــگە، ئۆلگەنــدىن كېيىن قايتــا تىرىلىشــنىڭ ھەق ئىكەنلىكـــگە ئىشـــەندىم، دېگەنلىـــك بولىـــدۇ. ھەربىـــر مۇسۇلمان بۇلارنىڭ ھەممىسىگە تولۇق ئىشىنىشى لازىم.

ئەمەل – ئىبادەتنىڭ خۇددى الله كۆرۈپ تۇرغاندەك قىلغىن. گەرچە سەن ئۇنى ھېچ كۆرمىسەڭمۇ، ئۇ سېنى كۆرۈپ تۇرىدۇ.

• **ئىسلام ئاساسلىرى بەشتۇر:** بىرىنچى، كەلىمە شاھادەت ئېيتىش (يەنى ئەشھەدۇ ئەنلا ئىلاھە ئىللاللاھ ۋە ئەشھەدۇ ئەننە مۇھەممەدەن ئابدۇھۇ ۋە رەسۇلۇھۇ) دېيىش. ئىككىنچى، ناماز ئوقۇش. ئۈچىنچى، زاكات بېرىش. تۆتىنچى، روزا تۇتۇش. بەشىنچى، ھەج قىلىش.

• **تاھارەت مۇنداق ئېلىنىدۇ:**

تاھارەت ئالغۇچى ئالدى بىلەن تاھارەت ئېلىشنى نىيەت قىلىدۇ. ئاندىن بىسمىللاھ دېيىش بىلەن قولنى يۇيىدۇ. ئاندىن ئېغىزغا ئۈچ قېتىم سۇ ئېلىپ غار – غار قىلىدۇ. ئاندىن بۇرۇنغا ئۈچ قېتىم سۇ ئېلىپ مىش – مىش قىلىدۇ. ئاندىن يۈزنى چاچ ئۈنگەن يەرگىچە ئۈچ قېتىم يۇيىدۇ. ئاندىن ئالدى بىلەن ئوڭ قولنى، كېيىن سول قولنى جەينەك بىلەن قوشۇپ ئۈچ قېتىمدىن يۇيىدۇ. ئاندىن قولنى ھۆل قىلىپ، باشنىڭ تۆتتىن بىر قىسمىغا مەسھى قىلىدۇ. سىمچىلاق بارمىقى بىلەن قۇلاقنىڭ ئىچ قىسمىنى، باش بارمىقى بىلەن قۇلاقنىڭ ئارقى قىسمىنى مەسھى قىلىدۇ. ئاندىن ئالدى بىلەن ئوڭ پۇتنى،

كېيىن سول پۇتنى ئۇشۇق بىلەن قوشۇپ يۇيىدۇ. يۇيىدىغان ئەزالارنىڭ ھەربىرىنى بىر قېتىمدىن يۇيۇش پەرز، ئۈچ قېتىمدىن يۇيۇش سۈننەت. ئۈچ قېتىمدىن ئارتۇق يۇيۇش بولسا مەكروھتۇر.

• غۇسۇل – تاھارەت مۇنداق ئېلىنىدۇ:

غۇسۇل – تاھارەت ئالغۇچى ئالدى بىلەن غۇسۇل – تاھارەت ئېلىشنى نىيەت قىلىدۇ ۋە بىسمىللاھ دېيىش بىلەن بىرگە قوللىرىنى يۇيىدۇ. ئاندىن ئەۋرەتلىرىنى يۇيىدۇ. ئاندىن نامازغا تاھارەت ئالغاندەك تاھارەت ئالىدۇ. تاھارەت ئالغاندا ئېغىز ۋە بۇرۇنغا ھېچ قۇرۇق يەر قالمىغىدەك دەرىجىدە سۇ ئېلىش، بولۇپمۇ بۇرۇن ئىچىدە قېتىپ قالغان كىرلەرنى تازىلاپ چىقىرىپ، ئورنىغا سۇ يەتكۈزۈش لازىم. ئۇنىڭدىن كېيىن، باش ۋە مۈرىدىن باشلاپ ئاياققىچە ئالدى بىلەن ئوڭ، ئاندىن سول تەرەپكە ئۈچ قېتىمدىن سۇ قۇيۇپ ئۇۋۇلاپ يۇيىدۇ. بەدەننىڭ ھېچقانداق يېرىدە قۇرۇق يەر قالمىغىدەك دەرىجىدە دىققەت بىلەن يۇيۇنۇش كېرەك.

• تەيەممۇم قىلىش:

سۇ تېپىلمىغان، شۇنداقلا سۇ بولغان تەقدىردىمۇ، سالامەتلىك ياكى باشقا سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن سۇ ئىشلىتىش زىيانلىق بولغان ئەھۋاللاردا تاھارەتنىڭ ئورنىغا تەيەممۇم

قىلىنىـــدۇ. تەيەممــۇم پــاك تــۇپراق يــاكى تــۇپراق تۈرىـــدىكى پــاك نەرســە بىــلەن قىلىنىـــدۇ. تەيەممــۇم قىلغــۇچى تەيەممــۇم قىلغانــدا، قــوللىرىنى ئىبــادەت نىيىتــى بىــلەن پــاك تۇپراققــا ئۇرىــدۇ. ئانــدىن يۈزىنىــڭ ھەمــمە يېرىنــى مەســھى قىلىــدۇ. ئانــدىن قــوللىرىنى پــاك تۇپراققــا يەنە ئــۇرۇپ، قولىنىــڭ دۈمبىســىنىمۇ قوشــقان ھالــدا تــاكى جەيـــنىكىگىچە مەســـھى قىلىـــدۇ. شـــۇنىڭ بىـــلەن، تەيەممـــۇم قىلىش تاماملانغان بولىدۇ ۋە خالىغان ئىبادەتنى قىلالايدۇ.

• نامـــازنى باشلاشـــتىن بـــۇرۇن تۆۋەنـــدىكى ئـــالتە پەرزنى ئورۇنلاش لازىم:

1 ـ تاھــارەت ئــېلىش (كىــرەك بولغانــدا غۇســۇل ـ تاھــارەت ئــېلىش). 2 – بەدەن، كــيىم – كــېچەك ۋە نامــاز ئوقۇيــدىغان جــاينى دىنىـــي جەھەتـــتىن نىجاســـەت دەپ قارالغـــان ھەرقانـــداق مەيـــنەت نەرســـىدىن تـــازىلاش. 3 ـ ئەۋرەت ســـانىلىدىغان يەرلەرنــى يېــپىش. 4 ـ قــىبلىگە يــۈز كەلتــۈرۈش. 5 ـ نامــازنى ۋاقتىدا ئوقۇش. 6 ـ ناماز ئوقۇشنى قەلبىدە نىيەت قىلىش.

• نامازنىڭ ئىچىدىكى ئالتە پەرز:

1 ـ باشــلاش تەكبىــرى (يەنــى نامــازنى الله ئەكــبەر دەپ باشــلاش). 2 ـ قىيامــدا تــۇرۇش. 3 – قــىرائەت قىلىــش (يەنــى قۇرئانــدىن ئــايەت ئوقــۇش). 4 ـ رۇكــۇ قىلىــش. 5 ـ ســەجدە

قىلىــــش. 6 – ئــــاخىرقى تەشـــەھھۇدتا ئولتــــۇرۇش (يەنــــى ئەتتەھىيياتۇنى ئوقۇش مىقدارى ئولتۇرۇش).

• نامازنىڭ ئوقۇلۇشى:

نامــاز ئۆتىگــۈچى ئايــال ئالــدى بىــلەن نامــاز ئوقۇشــنى نىــيەت قىلىــــدۇ. ئانــــدىن: ”الله ئەكــــبەر“ دەپ، قــــولىنى مۈرىســــىنىڭ باراۋىرىــدە (ئەرلەر قۇلىقىنىــڭ يۇمشــىقىغىچە) كۆتۈرىــدۇ. ئانــدىن ئــوڭ قــولىنى ســول قولىنىــڭ دۈمبىســــىگە قوشــتۇرۇپ، قــوللىرىنى كۆكســى ئۈســتىگە (ئەرلەر خالىســا كۆكســى ئۈســتىگە، خالىســا كىنــدىكى ئۈســتىگە) قويىــدۇ. ئانــدىن ســۇبهانەكەللاھۇممەنى ئوقۇغانــدىن كېــيىن، ئەئــۇزۇ ۋە بىســمىللاھنى ئوقۇيــدۇ. ئانــدىن سۈرە فــاتىھەنى ۋە ئۇنىڭغــا بىــر ســۈرە قوشــۇپ ئوقۇيــدۇ. ئانــدىن: ”الله ئەكــبەر“ دەپ رۇكۇغــا بارىــدۇ. رۇكــۇدا ئەڭ ئــاز ئــۈچ قېــتىم: ”ســۇبهانە رەببىــيەل ئەزىــم“ دەيــدۇ. ئانــدىن: ”ســەمىئەللاھۇ لىــمەن ھەمىــدەھ“ دېــگەچ رۇكــۇدىن بــاش كۆتۈرىــدۇ ۋە قەددىنــى رۇســلاپ تــۇز تــۇرۇپ: ”رەببەنــا لەكەل ھەمــد“ دەيــدۇ. ئانــدىن: ”الله ئەكــبەر“ دېــگەچ ســەجدىگە بارىــدۇ. ســەجدىدە ئەڭ ئــاز ئــۈچ قېــتىم: ”ســۇبهانە رەببىــيەل ئەئــلا“ دەيــدۇ. ئانــدىن يەنە: ”الله ئەكــــبەر“ دەپ ســــەجدىدىن بــــاش كۆتۈرىــــدۇ ۋە رۇس ئولتۇرىــدۇ. ئانــدىن يەنە: ”الله ئەكــبەر“ دەپ ســەجدىگە بارىــدۇ. ئىككىنچــى ســەجدىنى ئالــدىنقى ســەجدە بىــلەن ئوخشــاش

شــەكىلدە تاماملىغانــدىن كېــيىن: ”الله ئەكــبەر“ دەپ ئىككىنچــى رەكــئەتكە ئورنىــدىن تۇرىــدۇ. ئىككىنچــى رەكئەتنىمــۇ بىرىنچــى رەكــئەتكە ئوخشــاش ئوقۇيــدۇ. پەقەت ئىككىنچــى رەكئەتنىــڭ بېشــىدا ســۈبھانەكەللاھۇممەنى ئوقۇمايــدۇ. ئىككىنچــى رەكئەتنــى تاماملىغانــدىن كېــيىن تەشــەھھۇدتا ئولتۇرىــدۇ ۋە ئەتتەھىييــاتۇنى ئوقۇيــدۇ. ئەگەر نامــاز ئىككــى رەكئەتلىــك بولســا (مەســىلەن، بامــدات نامىزىغــا ئوخشــاش)، ئەتتەھىييــاتۇدىن كېــيىن ئــاللاھۇمە ســەللى ئەلا، ئــاللاھۇممە بارىــك ئەلا دۇرۇتلىرىنــى ۋە رەببەنــا ئاتىنــا دۇئاســىنى ئوقــۇپ بولــۇپ، ئالــدى بىــلەن ئــوڭ تەرەپــكە، ئانــدىن ســول تەرەپــكە ســالام بېرىــدۇ. نــاۋادا نامــاز ئىككــى رەكئەتــتىن ئــارتۇق بولســا (مەســىلەن، شــام ۋە دېــگەر نامىزىغــا ئوخشــاش)، ئەتتەھىييــاتۇدىن كېــيىن: ”الله ئەكــبەر“ دەپ ئورنىــدىن تــۇرۇپ، قالغــان رەكئەتنــى ئالــدىنقى رەكــئەتكە ئوخشــاش تاماملايــدۇ. لــېكىن ئىككــى رەكئەتــتىن ئــارتۇق پەرز نامــازلاردا ئالــدىنقى ئىككــى رەكئەتــتىن باشــقا رەكئەتــتە پەقەت ســۈرە فــاتىھەنى ئوقۇيــدۇ، باشــقا ســۈرە قوشــمايدۇ. ســۈننەت نامــازلاردا بولســا، ھەمــمە رەكــئەتكە ســۈرە قوشــىدۇ. ئانــدىن ئــاخىرقى تەشــەھھۇدتا ئولتۇرىــدۇ. ئەتتەھىييــاتۇدىن كېــيىن ئــاللاھۇمە ســەللى ئەلا، ئــاللاھۇممە بارىــك ئەلا دۇرۇتلىرىنــى ۋە رەببەنــا ئاتىنــا دۇئاســىنى ئوقۇپ بولۇپ سالام بېرىدۇ.

بەش ۋاخ ناماز

ھەرقانداق مۇسۇلمان چوقۇم ئادا قىلىشقا تېگىشلىك بەش ۋاخ پەرز ناماز بار. ئۇلار تۆۋەندىكىلەردىن ئىبارەت:

1 - بامدات نامىزى ئىككى رەكئەت (پەرزدىن ئىلگىرى ئىككى رەكئەت سۈننىتى بار)؛ 2 - پېشىن نامىزى تۆت رەكئەت (پەرزدىن ئىلگىرى تۆت رەكئەت، پەرزدىن كېيىن ئىككى رەكئەت سۈننىتى بار)؛ 3 - ئەسىر نامىزى تۆت رەكئەت؛ 4 - شام نامىزى ئۈچ رەكئەت (پەرزدىن كېيىن ئىككى رەكئەت سۈننىتى بار)؛ 5 - خۇپتەن نامىزى تۆت رەكئەت (پەرزدىن كېيىن ئىككى رەكئەت سۈننىتى ۋە ئۈچ رەكئەت ۋىتىر ۋاجىپ بار.

بۇنىڭدىن باشقا يەنە چاشكا ۋاقتىدا ئوقۇلىدىغان چاشكا نامىزى، ئەسىر نامىزىنىڭ پەرزىدىن ئىلگىرى ئوقۇلىدىغان تۆت رەكئەت ناماز، شامنىڭ ئىككى رەكئەت سۈننىتىدىن كېيىن ئوقۇلىدىغان ئىككى رەكئەت ناماز، خۇپتەن نامىزىنىڭ پەرزىدىن ئىلگىرى ئوقۇلىدىغان تۆت رەكئەت ناماز ۋە كېچىدە ئوقۇلىدىغان تەھەججۇد نامىزى قاتارلىق ئىختىيارى ئوقۇلىدىغان نەپلە نامازلار بار.

تەراۋىھ نامىزى:

رامىزان ئېيىدا خۇپتەن نامىزىدىن كېيىن، ۋىتىر نامىزىدىن ئىلگىرى ئوقۇلىدىغان 20 رەكئەت ناماز بولۇپ، ئۇ: ”تەراۋىھ نامىزى“ دېيىلىدۇ. تەراۋىھ نامىزى ھەر ئىككى رەكئەتتە بىر سالام بېرىپ، ھەر تۆت رەكئەتتە بىرئاز ئارام ئېلىپ ئوقۇلىدۇ.

ئاياللارنىڭ نامىزى ۋە روزىسى ھەققىدە ساۋات

ئاياللار رامىزان ئېيىدا ھەيزدار بولۇپ قالسا تاكى ھەيزدىن پاكىزلانغىچە روزا تۇتمايدۇ. تۇتمىغان كۈنلىرىنىڭ قازاسىنى رامىزاندىن كېيىن تولۇقلايدۇ. قىزلارغا ئەقلى – ھوشىنى قولىغا ئالغان ۋە بالاغەتكە يەتكەن، يەنى ھەيز كۆرۈشكە باشلىغان ھامان ناماز ئوقۇش ۋە روزا تۇتۇش پەرز بولىدۇ. ھەيز كۆرمىگەن، لېكىن 15 ياشقا كىرگەن قىزلارغىمۇ ناماز ئوقۇش ۋە روزا تۇتۇش پەرز بولىدۇ.

ئاياللار نامازىنىڭ تەكبىر ۋە قىرائەتلىرىنى ئەرلەرگە ئوخشاش (ئۈنلۈك ئوقۇلىدىغان نامازلاردا) ئۈنلۈك ئوقۇمايدۇ. يەنى ئۇلار ھەممە نامازنى ئۈن چىقارماستىن ئوقۇيدۇ. نامازنى باشلاش تەكبىرىنى ئوقۇغاندا، قوللىرىنىڭ ئۇچىنى مۈرىسىنىڭ باراۋىرىدە كۆتۈرىدۇ. ئاندىن قوللىرىنى (ئوڭ قولىنى سول قولىنىڭ ئۈستىگە قويۇپ) كۆكسىنىڭ ئۈستىگە قويىدۇ. رۇكۇغا بارغاندا ئەرلەردەك بەك ئېگىلىپ تۇرمايدۇ. سەجدە قىلغاندا جەينەكلىرىنى بىقىنىغا، يوتىلىرىنى قورسقىغا جىپسلاپ تۇرىدۇ. پۇتلىرىنى ئوڭ تەرەپكە يانتو ھالەتتە تۇتىدۇ.

تەشــەھھۇدتا ئولتۇرغانــدا ئىككــى پۇتنىي ئــوڭ تەرەپكە چىقىرىــپ، سول كاسىسىنى يەرگە قويۇپ ئولتۇرىدۇ.

ئايــاللار ھەيــزدار يــاكى نىفاســلىق كۈنلىرىــدە نامــاز ئوقۇمايــدۇ. ھەيــز يــاكى نىفاســتىن پاكلانغانــدىن كېــيىن غۇســۇل - تاھــارەت ئېلىــپ، ئانــدىن نامــازنى باشــلايدۇ. ھەيــز كۈنلىرىــدە ئوقۇيالمىغــان نامازلىرىنىڭ قازاسىنىمۇ ئوقۇمايدۇ.

ســۈرە فــاتىھە بىــلەن ســۈرە ئىخلاســنى يــاد بىلــگەن ھەربىــر مۇكەللەپ (ئىبــادەت يېشــىغا توشــقان) مۇســۇلمان نامــازنى دەرھــال باشلىشــى، ئەگەر ئــۇ بــۇ ســۈرىلەرنى يــاد بىلمىســە، چوقــۇم يــاد ئېلىشى كېرەك.

ناماز ئوقۇشنى يېڭى باشلىغان ھەربىر مۇسۇلمان: ”الله ئەكبەر“ دېيىشنى ئۆگىنىشى، ”سۇبھانەكەللاھۇممە“ ساناسىنى ياد ئېلىشى، ”ئەئۇزۇ بىللاھى مىنەششەيتانىررەجىم“ دېيىشنى ۋە: ”بىسمىللاھىررەھمانىررەھىم“ دېيىشنى ئۆگىنىشى، سۈرە فاتىھەنى ۋە سۈرە ئىخلاس، سۈرە كەۋسەرگە ئوخشاش قىسقا سۈرىلەرنى ياد ئالالىغانچە ياد ئېلىشى، ”سۇبھانە رەببىيەل ئەزىم، سەمىئەللاھۇ لىمەن ھەمىدەھ ۋە سۇبھانە رەببىيەل ئەئلا“ دېيىشنى ئۆگىنىشى، ئەتتەھىياتۇ، ئاللاھۇممە سەللى ئەلا ۋە ئاللاھۇممە بارىكئەلا دۇرۇتلىرىنى ياد ئېلىشى، رەببەنا ئاتىنا دۇئاسىنى ۋە ۋىتىر ۋاجىپ دۇئاسىنى دەرىجىمۇدەرىجە ياد ئېلىشى كېرەك.

بــۇ كەلىــمە، ســۈرە، دۇرۇت ۋە دۇئــالارنى تــوغرا تەلەپپــۇز بىلەن ئوقۇش ئۈچــۈن چوقــۇم بــۇلارنى ياخشــى بىلــدىغان بىرىــدىن

ئۆگىنىشى ۋە ئۆگەنگەنلىرىنى ئۇنىڭغا تىڭشىتىشى كېرەك. ئۇنداق قىلمىغاندا، تەلەپپۇزنى خاتا ئۆگىنىپ ياكى خاتا ياد ئېلىپ قالىدۇ.

مۇسۇلمانلار دائىم: ”لائىلاھە ئىللاللاھ، مۇھەممەدۇن رەسۇلۇللاھ“ دېيىشى لازىم. بۇ كەلىمە تەييىبە (پاك سۆز)نى دائىم تەكرارلاپ تۇرۇش كىشىنى نۇرغۇن ساۋابقا ئىگە قىلىدۇ. شۇنىڭدەك، ئۇلار يەنە بەش ۋاخ نامازنى تولۇق ئوقۇشى، رامىزان روزىسىنى تولۇق تۇتۇشى لازىم.

بەزى ئادەملەرنىڭ: ”پالانى ئادەم ياكى پۈستانى خانىم ناماز ئوقۇغان بىلەن، ھەر تۈرلۈك گۇناھ ئىشلارنى قىلىدۇ، ئۇنداق ناماز ئوقۇغاندىن ئوقۇمىغان ياخشى“ دېگەن سۆزلىرى ئىنتايىن خاتادۇر. چۈنكى، ناماز ئوقۇش پۈتۈن مۇسۇلمانلارغا پەرز بولۇپ، ئۇنى ئوقۇمىسا، ناھايىتى چوڭ گۇناھكار بولىدۇ. ناماز ئوقۇپ تۇتۇپ ئىشلىگەن گۇناھنىڭ جازاسىمۇ ئايرىمدۇر. الله خالىسا ئەپۇ قىلىدۇ، خالىسا جازالايدۇ.

روزا

روزا ھەر يىلى رامىزان ئېيىدا ئادا قىلىنىدىغان ئىبادەتتۇر. بۇ ئىبادەت يېيىش، ئىچىش ۋە جىنسىي مۇناسىۋەتتىن يىراق تۇرۇش ئارقىلىق ئادا قىلىنىدۇ. رامىزان ئېيىدا بىر ئاي روزا تۇتۇش اللهنىڭ ئەمرىدۇر. روزا تاڭ سۈزۈلۈشكە باشلىغان ۋاقىتتىن باشلاپ، ناماز شامغا ئەزان چىققىچە داۋام قىلىدۇ. بۇ

مـۇددەت ئىچىــدە ھېچقانــداق نەرســە يېيىلمەيــدۇ، ئىچىلمەيــدۇ. جىنســـىي مۇناســـۋەت ئۆتكۈزۈلمەيـــدۇ. ئۇنتۇلـــۇپ قېلىـــپ يەپ – ئىچىپ سالسا، روزا بوزۇلمايدۇ.

ھەج

بـالاغەتكە يەتـكەن، ھەرەمـگە بېـرىش ئۇچـۇن ئىقتىسـادىي ۋە جىســمانىي جەھەتــتىن كـۈچى يېتــدىغان ھەربىــر مۇســۇلمانغا ئۆمرىـــدە بىـــر قېـــتىم ھەج قىلىـــش پەرزدۇر. ھەجنىـــڭ پەرزى ئۈچتۇر:

1 ـ ھەج قىلىشنى نىيەت قىلىپ ئېھرامغا كىرىش.

2 – بەلگىلەنگەن مۇددەت ئىچىدە ئەرافاتتا تۇرۇش.

3 ـ بەيتـــۇللاھنى تـــاۋاپ قىلىـــش (يەنـــى كەبىنىـــڭ ئەتراپىنى ئايلىنىش).

زاكات

قايســبىر مۇســۇلمان ئۆزىنىــڭ زۆرۈر ئېھتىياجىــدىن ســىرت 85 گـرام ئالتۇنغـا يـاكى ئۇنىـڭ قىممىتىـدىكى پـۇل – مالغـا ئىـگە بولسا ۋە ئۇنىڭغا بىـر يىـل توشسـا (يەنـى ئاشـۇ پـۇل – مالغـا ئىـگە بولـۇپ 354 كـۈن ئۆتسـە)، ئۇنىـڭ قىـرىقتىن بىرىنـى الله يولـدا زاكـات قىلىـپ ئايرىشـى لازىـم. شـۇنداقلا بۇنچىلىـك پـۇل – مالغـا ئىگە بولغان ئادەمنىڭ قۇربانلىق قىلىشى ۋاجىپتۇر.

قىسقىچە دىنىي مەلۇماتلار

• ئەلھەمدۇلىللاھ (جىمى ھەمدۇسانالار اللهقا خاستۇركى) بىز مۇسۇلمانمىز.

• رەببىمىز الله، كىتابىمىز قۇرئان، قىبلىمىز كەبە، پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدۇر.

• تۇنجى ئىنسان ۋە تۇنجى پەيغەمبەر ئادەم ئەلەيھىسسالامدۇر.

• پەيغەمبىرىمىزنىڭ دادىسىنىڭ ئىسمى ئابدۇللاھ، ئانىسىنىڭ ئىسمى ئامىنە، چوڭ دادىسىنىڭ ئىسمى ئابدۇلمۇتتەلىب.

• پەيغەمبىرىمىزنىڭ 25 يېشىدا ئۆيلىنىپ تاكى 50 ياشقىچە بىرلىكتە ياشىغان ئايالىنىڭ ئىسمى خەدىچەدۇر.

• پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تۆت قىزى ۋە ئۈچ ئوغلى بولۇپ، قىزلىرىنىڭ ئىسمى زەينەب، رۇقىيە، ئۇممۇكۇلسۇم ۋە فاتىمەدۇر. ئوغۇللىرىنىڭ ئىسمى ئابدۇللاھ، قاسىم ۋە ئىبراھىمدۇر.

• پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام 40 يېشىدا پەيغەمبەر بولغان. قۇرئان كەرىم ئۇنىڭغا 23 يىل جەريانىدا نازىل بولغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام 63 يېشىدا مەدىنىدە ۋاپات بولغان.

- قۇرئـــــان كەرىمـــــدە ئىســــمى تىلغـــــان ئىلىنغـــــان پەيغەمبەرلەرنىــڭ ســانى 28 دۇر (25 دەپ قارايــدىغانلارمۇ بــار). ئــۇلار: ئــادەم، ئىــدرىس، نــۇھ، هــۇد، ســالىھ، ئىبــراھىم، لــۇت، ئىسمائىل، ئىسـھاق، يەئقـۇب، يۇسـۇف، ئەييـۇب، شـۇئەيب، مۇسـا، هـــارۇن، داۋۇد، ســۇلەيمان، ئىليـــاس، ئەليەســـەئ، زۇلكىفـــل، يۇنــۇس، زەكەرىيــا، يەھيــا، ئىســا، ئــۇزەير، لوقمــان، زۇلقەرنەيــن، مـــــۇھەممەد مۇســـــتەفا ســـــەلللاھۇ ئەلەيهـــــى ۋەســـــەلەم قاتــارلىقلاردۇر. زۇلقەرنەيــن، ئــۇزەير، لوقمــان قاتــارلىق ئــۇچى پەيغەمـــبەر ئەمەس، ئەممـــا اللەنىـــڭ ۋەلىيلـــرى (دوســـتلىرى) دېگەن قاراشمۇ بار.
- پەيغەمـــبەر ئەلەيهىســـالام مىلادىـــيە 571 - يىلـــى مەككىـــدە تۇغۇلغـــان، 622 - يىلـــى مەدىـــنىگە ھىجـــرەت قىلغـــان، 632 - يىلى مەدىنىدە ۋاپات قىلغان.
- گەرچە پەيغەمـــبەر ئەلەيهىســـــلام ۋاپـــات بولـــۇپ دۇنيــادىن كەتــكەن بولســىمۇ، ئۇنىــڭ دۇنيــادا قالــدۇرغان ئىــش - ئىزلىرى قىيامەتكە قەدەر مۇسۇلمانلار بىلەن بىرگە ياشايدۇ.
- الله تائـــــالا ئىنســـــانلارنىڭ هـــــدايىتى ئۇچـــــۇن پەيغەمبەرلـــرىگە نازىـــل قىلغـــان كىتـــابلار ئىچىـــدە قۇرئـــان كەرىمــدىن باشــقا يەنە ئــۈچ كىتــاب بولــۇپ، الله تائــالا ئۇلارنىــڭ هــۆكمىنى ئەمەلـــدىن قالـــدۇرغان (يەنـــى ئۇلارنىـــڭ هـــۆكمى ئىناۋەتسىزدۇر).

• ئــۇ ئىلاھــي ئــۈچ كىتــاب: مۇســا ئەلەيھىســسالامغا نازىــل قىلىنغـــان تەۋرات، داۋۇت ئەلەيھىســـسالامغا نازىـــل قىلىنغـــان زەبــۇر، ئىســـا ئەلەيھىســـسالامغا نازىـــل قىلىنغـــان ئىنجىلــدىن ئىبارەت.

• پەيغەمــبەر ئەلەيھىســسالامنىڭ بەزى ھەدىســلىرىدە يىــل ئىچىــدىكى بەزى كېچىلەرنــىڭ ئالاھــىدە ئەھمىيىتــى بــارلىقى تەكىــتلەنگەن بولــۇپ، ئۇنىڭــدا كــۆپ ئىبــادەت قىلىــش، كــۆپ ئىســـتىغپار ئېيتـــىش ۋە كـــۆپ زىكىـــر – تەســـبىھ ئېيتـــىش كۆرسـتىلگەن. مەسـىلەن، قەدىـر كېچىسـى. ئـۇ كـېچە رامىـزان ئېيىنــىڭ كېچىلىرىــدىن بىــرى بولــۇپ، قايســى كــېچە ئىكەنلىكــى نــامەلۇم. ھەدىسـلەردە كۆرسىتىلىشـىچە، ئـۇ كـېچە ئـاخىرقى ئـون كېچىنىــڭ، بولۇپمــۇ تــاق كېچىلەرنــىڭ بىــرى ئىكەنلىكــى ئېنىــق. شــۇڭا، رامىــزان ئېيىنىــڭ كېچىلىرىــدە كــۆپ ئىبــادەت قىلىشــىمىز كېرەك. بـارات (تـۈنەك) كېچىسـىمۇ ئالاھـىدە كـېچىلەردىن بىرىـدۇر (ئـۇ كـېچە شـەئبان ئېيىنـىڭ 15 – كېچىسـىدۇر). بـارات ۋە قەدىــر كېچىلىــرى قۇرئــان ئــايەتلىرى نازىــل بولغــان كېچىلەردىندۇر.

سەۋەنلىك سەجدىسى:

• نامازخـان نامـاز ئوقۇۋاتقانـدا خاتالىشـىپ قالسـا، نامـاز بۇزۇلمايــدۇ. ئەكســىچە ئــۇ نامــازنى داۋام قىلىــپ، ئەتتەھىيــاتۇنى ئوقۇپ بولغانـدىن كېيىـن سـالام بېرىـدۇ ۋە ئىككـى قېتىـم سـەجدە

قىلىدۇ. ئاندىن ئەتتەھىيياتۇنى قايتا ئوقۇيدۇ، ئارقىدىن دۇرۇد ۋە دۇئالارنى ئوقۇپ بولۇپ، ئىككىنچى قېتىم سالام بېرىدۇ. شۇنداق قىلىپ، ناماز تاماملانغان بولىدۇ. بۇ سەجدە: "سەۋەنلىك سەجدىسى" دەپ ئاتىلىدۇ. بۇ سەجدە ئارقىلىق ئاردىكى سەۋەنلىك يۇيۇلىدۇ.

• نامازدا سۈرە فاتىھەنى ئوقۇشنى كېچىكتۈرۈپ قويغان، تۆت رەكئەتلىك نامازدا بىرىنچى تەشەھھۇدتا ئولتۇرۇشنى ئۇنتۇپ قالغاندا، ۋىتىر نامىزىنى ئوقۇۋېتىپ قۇنۇت دۇئاسىنى ئوقۇشنى ئۇنتۇپ قالغاندا ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش خاتالىق كۆرۈلگەندە سەۋەنلىك سەجدىسى قىلىنىدۇ.

نامازنى ئولتۇرۇپ ئوقۇش ھەققىدە:

• ئاغرىق ياكى ئولتۇرۇپ قوپۇشتا قىينىلىپ قالىدىغان ھەددىدىن ئارتۇق سېمىز كىشىلەر نامازنى ئولتۇرۇپ ئوقۇسىمۇ بولىدۇ. مۇنداق كىشىلەرنىڭ نامازنى يەردە ئولتۇرۇپ ئوقۇشىمۇ تەس بولۇپ قالسا، ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇپ، سەجدە ۋە رۇكۇلىرىدا يەڭگىل ئىگىلىپ ئوقۇسا بولىدۇ.

ئىسلامدا نىكاھنىڭ ئەدەپ - ئەخلاقى

دىنىدار ئايال دىنىدار بولمىغان ئەرگە ياتلىق قىلىنماسلىقى كېرەك. قىز تەرەپنىڭ ئائىلىسى بىلەن قىز ئالىدىغان تەرەپنىڭ ئەھۋالى ھەر جەھەتتىن تەڭ بولۇشىغا ئەھمىيەت بېرىلىشى لازىم. مۇسۇلمان ئاياللارنىڭ باتىل دىنغا مەنسۇپ ئەر بىلەن نىكاھلىنىشىغا قەتئىي بولمايدۇ. نىكاھلىنىش جەريانىدا ھەر ئىككى تەرەپ ئارىسىدا ھېچقانداق يالغان سۆز ۋە يالغان مەلۇمات بولماسلىقى كېرەك. ھامىلە ئايال تۇل بولسا، تۇغۇپ بولغاندىن كېيىن ياتلىق بولۇشى لازىم.

ئېرى ئۆلۈپ كەتكەن ئايال تۆت ئاي 10 كۈن ئۆتمىگىچە يېڭىدىن ياتلىق بولالمايدۇ. ئېمىلداش (بىر ئانىنى ئەمگەن) ئوغۇل - قىزمۇ بىر - بىرى بىلەن توي قىلالمايدۇ. نىكاھلانماقچى بولغان ئەر - ئايال چوقۇم نىكاھتىن بۇرۇن بىر - بىرىنى كۆرۈشى، نىكاھ ئوقۇتقاندا چوقۇم ئىككى گۇۋاھچىنى شاھىت قىلىپ تۇرۇپ ئوقۇتۇشى لازىم.

نىكاھتا مېھرى ھەققىدىن باشقا ھەرقانداق ئىسىم بىلەن تويلۇق ياكى پۇل - مال تەلەپ قىلىش دىنىمىزنىڭ كۆرسەتمىسىگە ئۇيغۇن ئەمەس. شۇنداقلا دىنىمىزنىڭ كۆرسەتمىسىگە ئاساسەن، توي مۇراسىمدا ناخشا ئېيتىش، مۇزىكا چېلىش، ھاراق ئىچىش جايىز ئەمەس. تويى بولىدىغان

ئەر - ئايالنىڭ توي قىلىدىغانلىقى مۇناسىپ ۋاستىلەر بىلەن ئەتراپقا تارقىتىلىشى لازىم.

توي قىلىش دېگەنلىك يېڭى ئائىلە قۇرۇش دېگەنلىكتۇر. شۇڭا، تويى بولىدىغان قىز - يىگىت ئۈچۈن مۇستەقىل ئۆي ھازىرلاش ۋە تويدىن كېيىن ئۇلارنى شۇ ئۆيگە يۆتكەش لازىم. دىنىمىزدا ۋاقىتلىق نىكاھلىنىش جايىز ئەمەس. يۇقىرىدا بايان قىلىپ ئۆتكەن مەسىلىلەر ھەر جەھەتتىن مۇسۇلمانچە ياشاشقا ئەھمىيەت بەرگەن ۋە ئىسلامنىڭ بارلىق كۆرسەتمىلىرىنى كىشىلىك تۇرمۇشىدا ئەمەلىيلەشتۈرۈشكە تىرىشقان مۇسۇلمانلار ئۈچۈندۇر.

ئىسلامدا تالاق

ئائىلىدىن ئاجراشماقچى بولغان ئەر ئائىلىگە ئۈچ قېتىم: ”سېنى قويىۋەتتىم“ دېسە، ئۇ ئائىلە ئېرىدىن ئاجرىشىپ كەتكەن يەنى ئۇ ئىككىسى ئارىسىدىكى نىكاھ توختىغان بولىدۇ. قانداقلىكى ئەر ياكى ئائىلە ئىسلام دىنىغا، ئىمانغا ۋە قۇرئان كەرىمگە ھاقارەت قىلسا دىنىدىن چىقىپ كېتىدىغانلىقى ئۈچۈن، ئۇنىڭ ھەم ئىمانىنى ھەم نىكاھىنى يېڭىلىشى لازىم بولىدۇ. ئېرى ئۈچ قېتىم تالاق قىلىۋەتكەن ئائىلە باشقا بىر ئەر بىلەن ئۆي تۇتۇش نىيىتىدە توي قىلىپ ئەر – خوتۇنلۇق مۇناسىۋەتتە بولغاندىن كېيىن، ناۋادا ئىككىنچى ئېرى چىقىشالماي قويىۋەتسە ياكى ئۆلۈپ كەتسە، ئالدىنقى ئېرى بىلەن يارىشىۋېلىشقا مۇمكىن بولىدۇ.

ئىسلام دىنىدا ئەڭ يامان كۆرۈلىدىغان ئىشلاردىن بىرى ئاجرىشىشتۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن مۇسۇلمان ئەر – ئائىلە بىر – بىرىنىڭ ئېغىرىنى كۆتۈرۈپ، ئامال بار ئاجراشماسلىققا كۈچ چىقىرىشى كېرەك. شۇنى ئۇنۇتماسلىق كېرەككى، دۇنيادا كەمچىلىكى يوق ئەر ياكى ئائىلىنىڭ بولۇشى مۇمكىن ئەمەس.

مۇسۇلمان ئاياللارنىڭ كىيىنىشى

ئىسلام دىنىدا ئاياللارنىڭ ئورنىنىشى پەرزدۇر. ئۇلارنىڭ ئورنىنىشى: "ھىجابلىنىش" دەپ ئاتىلىدۇ. ھەر دۆلەت ۋە مىللەتنىڭ ئۆزىگە خاس ۋە ئەنئەنىۋىي ھىجابلىنىش ئۆرپ - ئادىتى بولۇپ، ناۋادا ئۇلارنىڭ ھىجابلىنىشى ئىسلامىي ئۆلچەمگە ئۇيغۇن بولسا، شۇ پېتى داۋام قىلىدۇ، باشقا چەكلىمىگە ئۇچرىمايدۇ.

ئاياللارنىڭ يۈزلىرىنى، قوللىرىنى ۋە پۇتلىرىنى ئورىشى مەجبۇرى ئەمەس. ئەمما ئۇلار بۇ ئۈچ ئەزادىن باشقا ئەزالىرىنى ئۆزى بىلەن نىكاھ چۈشىدىغان بارلىق ئەرلەردىن (نامەھرەم ئەرلەردىن) چوقۇم يوشۇرىشى، ئۇلارغا كۆرسەتمەسلىكى لازىم. بۇنىڭدىن باشقا يەنە، ئاياللارنىڭ ئۆز يۇرتىدىكى ئەرلەر كىيىدىغان كىيىملەرنى كىيىشى دىنىي جەھەتتىن توغرا ئەمەس. شۇنداقلا ئۇلارنىڭ بەدىنى كۆرۈنۈپ قالغىدەك نىپىز كىيىملەرنى ۋە تەن قۇرۇلۇشى بىلىنىپ قالغىدەك تار كىيىملەرنى كىيىشى توغرا ئەمەس.

ئاياللار ئۆيىدىكى چاغدا سىرتتىن كۆرۈنۈپ قېلىش ئېھتىمالى بولمىغان ئەھۋالدا بېشىنى ۋە بىلەكلىرىنى ئېچىپ يۈرسە جايىزدۇر. چۈنكى ئۇلارنىڭ يات كىشىلەرنىڭ كۆرۈپ قېلىشىدىن ساقلىنىشى يېتەرلىك. ئۇلار ئاتا- ئانىسى،

ئاياللارنىڭ ۋەزىپىلىرى

قېرىنداشلىرى ۋە مۇسۇلمان يات ئاياللارنىڭ يېنىدا بىلەكلىرىنى، تىزىنىڭ ئاستى قىسمىنى، يۈزىنى ۋە چاچلىرىنى ئوچۇق قويسا، گۇناھ ئەمەس.

ئايالللارنىڭ سىرتقا ۋە ساياھەتكە چىقىشى

مۇسۇلمان ئايال بازارغا ۋە سىرتلارغا چىققاندا خۇشبۇي نەرسىلەرنى ئىشلىتىپ، ياسىنىپ چىقماسلىقى لازىم. ئۇ، ئېرى قىلىپ بېرەلەيدىغان ئىشلار ئۈچۈنمۇ بازارغا چىقىپ يۈرمەسلىكى، مۇنداق ئىشلارنى چوقۇم ئەرلەر قىلىشى كېرەك. بۇ، ئايالللارنىڭ تېخىمۇ تەقۋادار بولۇشىغا پايدىلىقتۇر.

ئايالللار يول يۈرگەندە يۈگۈرمەسلىكى، ئەتراپلارغا بىكاردىن - بىكار قارايدىغان ئىشلارنى قىلماسلىقى، تۇغقانلىرىنىڭ قەبرىسىنى يوقلاش ئۈچۈن بارغاندا ئامال بار ئىنسانلار ئاز ۋاقىتلاردا بېرىشى، يېنىدا مەھرىمى (نىكاھلىنىشى جايىز بولمايدىغان ئەرلەر) بولمىغان ئەھۋالدا ساياھەتكە چىقماسلىقى لازىم.

ئۇلار ئاپتوبۇس، پاراخوت ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش كوللىكتىپ قاتناش قوراللىرى يول يۈرگەندە ئۆزلىرىنى ھەم يات ئەرلەرنىڭ كۆزىدىن ھەم ئۇلارنىڭ تېگىپ كېتىشىدىن ساقلىشى ناھايىتى تەس بولغاچقا، ئىنتايىن زۆرۈر ئېھتىياجى بولمىغان ئەھۋالدا بۇ خىل قاتناش قوراللىرى بىلەن سىرتلارغا ۋە ساياھەتكە چىقماسلىقى لازىم. چۈنكى زىنا كۆز بىلەن باشلىنىدۇ، پۇت – قول بىلەن تەرەققىي قىلىدۇ، پالاكەت بىلەن نەتىجىلىنىدۇ.

تىـــل ۋە قۇلاقنىـــڭ زىناســـىمۇ يامـــان ســـۆزلەرنى ۋە شـــەھۋانىي ھېكايىلەرنى سۆزلەش بىلەن بولىدۇ. بۇ شـەكىلدە سـۆزلىگەن قوشـنا ياكى تونۇش ھەرقانداق كىشـى بىـلەن بولغـان مۇناسـۋەتنى دەرھـال ئۈزۈش لازىم. ئۇنداق بولمىغانـدا، ھـېچ ئـويلاپ باقمىغـان، كىشـىنى بىئارام قىلىدىغان ھادىسىلەر ئوتتۇرىغا چىقىشى مۇمكىن.

ئۇلار ئەخلاقى بۇزۇق ئاياللار بىـلەن، گەرچە ئـۇلار قوشـنا يـاكى ئۇرۇغ - تۇغقان بولغـان تەقـدىردىمۇ، گەپلەشمەسـلىكى ۋە ئۇلارنىـڭ سۆزىگە قۇلاق سالماسلىقى لازىم.

ئاياللار يەنە ئەخلاقـى بۇزۇلغـان جـاي ۋە مـۇھىتلاردا ئايلىنىـپ يۈرمەسلىكى، يات ئەرلەرگە تىكىلىپ قارىماسـلىقى، يـات ئەرلەرنىـڭ قـولىنى (قـول ئېلىشـــىپ كۆرۈشـــىدىغان دۆچ كەلســـىمۇ) ھەرگـــز تۇتماسلىقى لازىم. چـۈنكى بـۇ، دىنىمىـزدا ھارامـدۇر. شـۇنداقلا بىـر ئايالنىڭ ئۆزى بىلەن نىكاھ چۈشىدىغان بىر ئەر بىلەن بىر ئۆيدە يـاكى بىر ھوجرىدا يالغۇز قېلىشى ھارامدۇر.

يۇقىرىدا بايان قىلىپ ئۆتكەن مەلۇماتلار ئۆزىگە ئىسـلام دىنىنـى چىقىش يولى قىلغـان ئىنسـانلار ئۈچۈنـدۇر. ئىسـلام دىنـى ئۇنىڭغـا خىلاپلىـق قىلىشـقا ئەسـلا يـول قويمايـدۇ. ئەگەر ئۇنىڭغـا رىئـايە قىلمىغان، ئەكسىچە خىلاپلىق قىلغانلار بولسـا، دۇنيـادا خورلۇققـا ۋە ئاۋارىگەرچىلىككە قالىدۇ، ئاخىرەتتە ئازابقا دۇچار بولىدۇ.

ھەيز ۋە نىفاس

توققۇز ياشتىن 55 ياشقىچە ئارىلىقتا بولغان، ھامىلە ياكى كېسەللىك ئالامىتى بولمىغان ئاياللاردىن كېلىدىغان قان: ”ھەيز قېنى“ دەپ ئاتىلىدۇ. بۇ ھالەتكە: ”ھەيزدارلىق“ ياكى: ”ئادەت كۆرۈش“ دېيىلىدۇ.

ھەيزدارلىق مەزگىلى ئەڭ ئاز بولغاندا ئۈچ كۈن، ئەڭ كۆپ بولغاندا 10 كۈن بولىدۇ. ئەگەر كەلگەن قان مۇددىتى ئۈچ كۈندىن ئاز ياكى 10 كۈندىن كۆپ بولسا، كېسەللىك قېنى ھېسابلىنىدۇ. مۇنداق ئەھۋالغا دۇچ كەلگەن ئايال دوختۇرغا كۆرۈنۈشى لازىم.

ھەيز بولماستىن كېسەللىك سەۋەبىدىن قان كەلگەن كۈنلەردە ناماز ۋە روزىنى ئۈزۈپ قويۇشقا بولمايدۇ. ئايالLارنىڭ يېشى چوڭايغانسېرى ھەيز كۆرۈشتىن قالىدۇ. ھەزىنىڭ توختىشى 45 ياشتىن 55 ياش ئارىسىدا بولىدۇ. بەزىلەرنىڭ كېسەللىك سەۋەبىدىن بۇنىڭدىن بۇرۇن توختاپ قېلىشىمۇ مۇمكىن.

دەسلەپ ھەيز كۆرۈش باشلانغاندا ھەيز قېنى ھەر كۈنى كەلمەسلىكى مۇمكىن. بىر كۈن كېلىپ بىر كۈن كەلمەيدىغان، ئۈچىنچى كۈنى يەنە كېلىدىغان ئەھۋاللارمۇ بولىدۇ. ئايالLارنىڭ ھەيز كۆرۈش كۈن سانى ئوخشاش ئەمەس، ئەمما ئېنىقتۇر.

بەزىلىرى ئۈچ كۈن، بەزىلىرى تۆت كۈن، بەزىلىرى بەش كۈن ھەيز كۆرىدۇ. ھەتتا ئون كۈنگىچە ھەيز كۆرىدىغانلارمۇ بولىدۇ.

ئايالللاردىن يەنە تۇغۇتتىن كېيىن قان كېلىدىغان ئەھۋال بار. بۇ: ”نىفاس قېنى“ دېيىلىدۇ. نىفاس قېنىنىڭ مۇددىتىمۇ ھەربىر ئايالغا قارىتا ئوخشاش بولمايدۇ. نىفاس قېنىنىڭ ئەڭ ئۇزۇن مۇددىتى 40 كۈندۇر. ھەيزدار ياكى نىفاسدار ئايال تۆۋەندىكى ئىشلارنى قىلالمايدۇ:

1. ناماز ئوقۇيالمايدۇ، روزا تۇتالمايدۇ.

2. قۇرئان ئوقۇيالمايدۇ، قۇرئانغا ياكى قۇرئان ئايەتلىرىگە قول تەككۈزەلمەيدۇ.

3. كەبىنى تاۋاف قىلالمايدۇ ۋە مەسجىدكە كىرەلمەيدۇ.

4. ئېرى بىلەن جىنسىي مۇناسىۋەتتە بولالمايدۇ.

بۇنىڭدىن باشقا يەنە ھەيزدار ۋە نىفاسدار ئايالنىڭ ئېرى ئۇنىڭ كىندىكى بىلەن تىزى ئارىلىقىدىن كىيىمسىز ھالىتىدە، گەرچە شەھۋەتسىز بولسىمۇ، بەھرىمەن بولالمايدۇ. ئەمما كىيىملىرى ئۈستىدىن ۋە ئۇنىڭدىن باشقا ئەزالىرىدىن (كىيىمسىز ھالىتىدىمۇ) بەھرىمەن بولسا بولىدۇ.

ھەيز ۋە نىفاس قېنى ئايالللارنىڭ رەھىمىدىن، يەنى بالىياتقۇدىن كېلىدۇ. ئەگەر بۇ قان بىرەر تومۇرنىڭ يېرىلىپ كېتىشى ياكى بىرەر يارىدىن كەلگەن بولسا، ئىستىھازە (يەنى كېسەللىك) قېنى ھېسابلىنىدۇ. كېسەللىك سەۋەبىدىن كەلگەن

قـان سـۈزۈك ۋە پۈراقسـىز بولـىدۇ. بـۇ قـان سـەۋەبى بىـلەن نامـاز ياكى روزا توختىتىلمايدۇ.

هـامىلە ئايالنىـڭ قـولى، پـۇتى ۋە تىرناقلىرىغـا ئوخشـاش ئەزالـىرى تېخـى ئېنىـق بولمىغـان ۋە شـەكىللەنمىگەن بالىسـى چۈشـۈپ كەتسـە، ئـۇ ئايـال نىفاسـدار هېسـابلانمايدۇ. نىفـاس قېنـى 40 كۈنـدىن ئـارتۇق كەلمەيـدۇ. نـاۋادا 40 كۈنـدىن ئـارتۇق كەلسە، 40 كۈندىن ئاشقىنى كېسەللىك قېنى هېسابلىنىدۇ.

هەيـز قېنـى ئايـدا بىـر قېـتىم كېلـىدۇ. هەيـز قېنىنىـڭ ئۆزگىچە پۇرىقى بار. هەيـز ۋە نىفـاس قېنـى كېلىۋاتقـان ئايـال نامـاز ئوقۇيالمايـدۇ. ئەممـا، نامـاز ۋاقتـى كىرگەنـدە نامازغـا ئالغانـدەك تاهـارەت ئېلىـپ، ئانـدىن جەينامـازدا ئولتـۇرۇپ: سـۇبهانەللاھ، ئەلهەمـدۇلىللاھ، الله ئەكـبەر، ئەسـتەغفىرۇللاھ... دېگەنـگە ئوخشاش زىكىر – تەسبىهلەرنى قىلىشى جايىزدۇر.

هەيـزدار ئايـال هەرگىزمـۇ ئېـرى بىـلەن جىنسـىي مۇناسـىۋەت ئۆتكۈزەلمەيـدۇ. بـۇ، دىنىمىـزدا هارامـدۇر. ئۇنىـڭ ئۈسـتىگە ئىنسـانىڭ سـالامەتلىكى ئۈچـۈن ئىنتـايىن زىيـانلىقتۇر. ئەممـا ئېرى بىلەن بىر تۆشەكتە ياتسا، بۇنىڭ هېچ يامىنى يوق.

اللهقـا هەمدۇسـانالار بولسـۇنكى، بـۇ كىتابنىـڭ تەرجىمىسـى تامـام بولـدى، مەن بـۇ كىتـابتىن قېرىنداشـلىرىمنىڭ مەنپەتلىنىشـىنى ۋە بـۇ ئـارقىلىق اللهنىـڭ رازىلىقىغـا ئېرىشـىدىغان ئەمەل بىلەن ياشىشىنى تىلەپ دۇئا قىلىمەن.